

SEKTOR MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA NA HORNEJ NITRE: *POTENCIÁL A VÝZVY PRE SOCIÁLNE SENZITÍVNU, NÍZKO-UHLÍKOVÚ PRIEMYSELNÚ TRANSFORMÁCIU*

Záverečná správa

(“Uhoľné regióny v transformácii – region Horná Nitra, Slovensko”)
UHOĽNÉ REGIÓNY V TRANSFORMÁCIÍ – ANALÝZA SEKTORA MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV (MSP) A
IDENTIFIKÁCIA JEHO ROZVOJOVÉHO POTENCIÁLU – REGIÓN HORNÁ NITRA, SLOVENSKO

Richard Filčák | December 2019

Upozornenie

Autorom tejto štúdie je Richard Filčák z Centra sociálnych a psychologických vied – Prognostického ústavu Slovenskej akadémie vied, Bratislava, Slovenská republika.

Informácie a názory uvedené v tejto analýze sú informácie a názory autora a nemusia nevyhnutne odrážať oficiálne stanovisko Komisie. Komisia nezaručuje presnosť údajov zahrnutých v tejto štúdii. Ani Komisia, ani žiadna osoba konajúca v mene Komisie nenesú zodpovednosť za použitie informácií, ktoré sú v štúdii obsiahnuté.

EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Regional and Urban Policy
Directorate F — Closure, Major Projects and Programme Implementation
Unit F4 — Czechia and Slovakia

Contact: Jaroslav Straka, Andrea Lamprecht

E-mail: jaroslav.straka@ec.europa.eu, andrea.lamprecht@ec.europa.eu

European Commission
B-1049 Brussels

Obsah

ÚVOD	4
1. METODOLÓGIA A PRÍSTUP	6
2. SEKTOR V ČÍSLACH	8
2.1. SEKTOROVÁ ŠTRUKTÚRA MSP	11
2.2. INVESTÍCIE A PZI	14
2.3. ŠTRUKTÚRA MSP V HORNEJ NITRE V PODMIENKACH INTELIGENTNEJ ŠPECIALIZÁCIE	15
2.4. MIKROPODNIKY NA HORNEJ NITRE	17
2.5. MSP – TRENDY A BUDÚCE PERSPEKTÍVY	18
3. PODNIKY V HĽADÁČIKU A DÔSLEDKY PRE TRH PRÁCE	21
3.1. BANÍCI Z POHĽADU TRHU PRÁCE	29
4. EURÓPSKE ŠTRUKTURÁLNE A INVESTIČNÉ FONDY	31
5. ANALÝZA MEDZIER A ODPORÚČANIA	37
5.1. ANALÝZA MEDZIER.....	40
5.2. MSP A VNÚTORNÉ POTREBY	42
5.3. MSP A PREVÁDZKOVÉ PROSTREDIE.....	46
5.4. MSP A ŠTRUKTURÁLNE A ADMINISTRATÍVNE PREKÁŽKY VOČI EŠIF	49
5.5. POTENCIÁLNE RÁMCOVÉ PROJEKTY PRE REGIÓN	54
5.6. CIELENÉ INTERVENČIE: MOŽNOSTI	58
6. ZÁVER	60
7. PRÍLOHY	63
PRÍLOHA 1. SKRATKY	64
PRÍLOHA 2. PODIELY OBRATU MSP PODĽA PRIEMYSELNÝCH ODVETVÍ V REGIÓNE HORNÁ NITRA (%).....	66
PRÍLOHA 3. ŠTRUKTÚRA A ODBORNÁ KVALIFIKÁCIA ZAMESTNANCOV HBP	67
PRÍLOHA 4. MSP PODPORENÉ V ROKOCH 2007-2013 Z PROSTRIEDKOV ŠTRUKTURÁLNYCH FONDÓV A KOHÉZNEHO FONDU V REGIÓNE HORNÁ NITRA (EUR)	68
PRÍLOHA 5. PODIELY SEKTORA MSP PODĽA OBLASTI AKTIVITY (%)	71
PRÍLOHA 6. INDIKATÍVNA HODNOTA ALTMANOVHO Z-SKÓRE PODNIKOV V REGIÓNE HORNÁ NITRA (2017)	72
PRÍLOHA 7. PREDAJE PODĽA PRIEMYSELNÝCH ODVETVÍ: RAST * A PODIEL.....	73
PRÍLOHA 8. MIKROPODNIKY PODĽA PRIEMYSELNÝCH ODVETVÍ V REGIÓNE HORNÁ NITRA.....	74
PRÍLOHA 9. MIKROPODNIKY – PODIEL PRIEMYSELNÝCH PRÍJMOV (% , PRIEMER 2013–2017)	75
PRÍLOHA 10. POČET MSP V DOMÉNACH INTELIGENTNEJ ŠPECIALIZÁCIE	76

ÚVOD

Správa sa predkladá v rámci expertnej zmluvy s názvom Uhoľné regióny v transformácii - Analýza sektora MSP a identifikácia jeho rozvojového potenciálu - Horná Nitra, Slovensko. Bolo prijaté politické rozhodnutie postupne ukončiť ťažbu uhlia v hornej Nitre a diskusia sa teraz zameriava na politiky, činnosti a kroky v procese transformácie. Kľúčovými zúčastnenými stranami v tomto procese sú malé a stredné podniky (MSP).¹ Hoci regionálna pozícia ťažobného priemyslu neustále klesá, zostáva hospodárskou oporou regiónu. Mechanické výpočty by nám povedali, že okamžité úplné uzavretie bane HBP by s najväčšou pravdepodobnosťou zvýšilo mieru regionálnej nezamestnanosti v okrese Prievidza zo súčasných 4,51% (október 2019) na odhadovaných 8 - 10% v závislosti od účinkov nepriamej zamestnanosti v ťažbe uhlia. Malé a stredné podniky a podnikanie vo všeobecnosti sa považujú za kľúčové pre zabezpečenie hospodárskeho rastu, inovácií, tvorby pracovných miest a sociálnej integrácie na Slovensku. Odvetvie zohráva a bude zohrávať kľúčovú úlohu pri transformácii regiónu Horná Nitra po ťažbe uhlia. Segment MSP bol identifikovaný ako výzva a zároveň príležitosť na riešenie nepriaznivých účinkov spojených s transformáciou.

Hlavným cieľom tejto správy je vykonať hĺbkovú analýzu sektora MSP v regióne Horná Nitra a prostredníctvom zberu a interpretácie kvantitatívnych a kvalitatívnych údajov poskytnúť ďalšie údaje a informácie na formovanie hospodárskej a sociálnej politiky, plánovanie a programové využitie Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF), ako aj podpora vykonávania *Akčného plánu transformácie uhoľného baníctva Horná Nitra*.

Východiskovým bodom správy sú *Sociálno-ekonomické analýzy na zlepšenie využívania EŠIF*, ktoré boli pripravené v roku 2018 a ktoré poukázali na niekoľko štrukturálnych výziev. V prvom rade by nahradenie relatívne dobre platených pracovných miest v ťažobnom priemysle novými príležitosťami malo podporiť spracovateľský priemysel, inovácie a progresívne technológie. Sektor služieb (najmä spojený s turistickým priemyslom) má podľa hodnotenia relatívne obmedzený potenciál. Nová hospodárska činnosť by musela posilniť diverzifikáciu regionálnej ekonomiky od závislosti od jedného významného priemyselného podniku smerom k viacvetvovému hospodárstvu.

Metodika prieskumu je opísaná v prvej časti správy. Staví na kombinácii kvantitatívnych a kvalitatívnych prístupov k zhromažďovaniu údajov a informácií pre verejné politiky a plánovanie EŠIF s ohľadom na rozvoj sektora MSP a podporu tvorby pracovných miest.

Kvantitatívna časť správy poskytuje podrobný obraz MSP v Hornej Nitre. Miestna konzistentnosť MSP naznačuje štruktúru regionálnej špecializácie s pomerne slabším prekrytím so stratégiou výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu (RIS3). Na druhej strane ale pestrá kombinácia mikropodnikov, malých a stredných podnikov robí tento segment relatívne odolným voči hospodárskym cyklom. Avšak značná časť opýtaných MSP signalizuje zníženie počtu zmlúv a očakáva spomalenie hospodárskeho cyklu. Celkový stav podnikov je pozitívny: 46% podnikov je prosperujúcich a 31% je neudržateľných, pričom ostných 23% sa pohybuje v šedej zone medzi týmito dvoma skupinami. Najrýchlejšie rastúcimi odvetviami sú stavebníctvo, poľnohospodárstvo a lesníctvo, odevníctvo a obuvníctvo, ako aj chémia a plasty. Medzitým cestovný ruch a gastronómia, financie a reklama predstavujú najmenší vývoj a pokrok. Celkové hodnotenie agregovaného potenciálu sektora MSP v súvislosti s tvorbou pracovných miest naznačuje, že podniky sú v súčasnosti schopné absorbovať prakticky všetkých dostupných ľudí s požadovaným vzdelaním a zručnosťami. Požadované vzdelanie a kvalifikácia sa však nezhodujú s ponukou u ľudí na trhu práce.

¹ Pozri *Akčný plán transformácie uhoľného baníctva Horná Nitra* - dokument, ktorý riadi tento proces a v súčasnosti o ňom diskutujú zúčastnené strany. V druhom pilieri (hospodárstvo, podnikanie a inovácie) sa konkrétne vyžadujú opatrenia a ciele rozvoja MSP.

Zatiaľ čo všeobecná situácia na trhu práce je podľa makroekonomických ukazovateľov pozitívna, údaje úplne nezodpovedajú hodnoteniu trhu práce z pohľadu miestnych zástupcov MSP. V malých a stredných podnikoch v Hornej Nitre sú vnímané cyklické, štrukturálne a inštitucionálne prekážky, zatiaľ čo analyzované vzdelávanie a zručnosti baníkov úplne nezodpovedajú požiadavkám trhu práce. Transformácia regiónu a postupné rušenie uhoľného priemyslu s najväčšou pravdepodobnosťou zdôraznia už existujúce napätie a štrukturálne problémy, ako napríklad dlhodobá nezamestnanosť, nízka kúpna sila, ktorá má dopad na trh, alebo zvyšujúce sa nároky na sociálne a zdravotnícke služby. V poslednom prúde prieskumu MSP sme sa zamerali na vnímané potreby MSP, ktoré by mohli byť potenciálne podporované a ktoré môžu vymedziť oblasti pre budúcu podporu z EŠIF.

Zvýšenie absorpčnej kapacity v sektore MSP v regióne Hornej Nitry s cieľom vytvoriť udržateľné pracovné miesta v perspektívnych odvetviach a odvetviach hospodárstva by si však vyžadovalo zlepšenie v celkovom systéme riadenia EŠIF a rozvoj užívateľsky prístupnejších prístupov k MSP. Podpora malých a stredných podnikov by sa mala zameriavať na vonkajšie prostredie (ľudské zdroje, infraštruktúru a technickú a riadiacu pomoc pri rozvoji kapacít) a vnútornú pomoc pri zvyšovaní efektívnosti, zvyšovaní produktivity, šetrení zdrojov a urýchľovaní prenosu technológií.

Záverečná časť správy sa zameriava na odporúčania pre ciele zásahy EŠIF pre MSP a na preskúmanie strategických prístupov ku kompenzácii a zmierneniu vplyvu postupného ukončovania ťažby uhlia a súvisiacich činností. Situácia pri používaní EŠIF naznačuje potrebu osobitných ustanovení v kľúčových operačných programoch. Osobitné ustanovenia by mohli urobiť región atraktívnejším pre spoločnosti a subjekty zvonka a stimulovať miestny rozvoj v kľúčových identifikovaných odvetviach.

Kombinácia investícií do operačného a vnútorného prostredia musí zlepšiť celkovú ekonomiku regiónu. Priame pracovné miesta v MSP, na ktoré sa intervencie zameriavajú, môžu stimulovať nepriamu zamestnanosť. Fungujúce a dobre rozvinuté regionálne hospodárstvo bude odolnejšie a bude schopné prijať potenciálny šok spôsobený zatvorením baní. Napriek tomu, ako diskutujeme v kapitole 3.1, môžeme (s vysokou pravdepodobnosťou) očakávať, že časť baníkov bude čeliť problémom na miestnom trhu práce. Predpokladá sa to v kategórii vyškolených ľudí s odbornou praxou a dobrým potenciálom na trhu práce, najmä v kategórii nízkokvalifikovaných nízkoškolených zamestnancov s problematickým potenciálom na trhu práce.

Priama pomoc baníkom, ktorí čelia nezamestnanosti, a opatrenia na pomoc baníkom v sociálnej integrácii by mohli kombinovať opatrenia vo vzdelávacích / školiacich programoch a v rozvoji segmentu sociálnych podnikov. Investície do operačného prostredia MSP môžu zahŕňať nástroje sociálneho a ekologického obstarávania – podporujú tak miestny trh s tovarmi a službami.

V neposlednom rade je zatvorenie baní príležitosťou na väčšie ambície, ako len na nahradenie jedného druhu zamestnania inými. Môže to byť výzva na transformáciu hospodárstva na nízkouhlíkový systém prispôbený zmene klímy.

1. METODOLÓGIA A PRÍSTUP

Správa sa zamerala na štyri vzájomne prepojené hlavné výskumné otázky:

- *Aká je súčasná veľkosť a rozsah sektora MSP?* Zameriavame sa na dostupné kvantitatívne údaje a analyzujeme malé a stredné podniky z hľadiska sociálnych, ekonomických a demografických podmienok v regióne a podľa identifikovaných trendov.
- *Aká je vnútorná dynamika sektora MSP?* Zameriava sa tu na kvalitatívny prieskum medzi definovanou a reprezentatívnou vzorkou miestnych MSP.
- *Do akej miery korešpondujú identifikované trendy v MSP s národným / regionálnym rámcom strategického rozvoja?* Inými slovami, zameria sa na to, do akej miery sú odvetvia / hospodárske činnosti v súlade s prechodom na inteligentný, inkluzívny a udržateľný rast.²
- *Kde a ako je potenciál na využitie intervencií prostredníctvom EŠIF ako pákového efektu pre úspešnú transformáciu?* Tu skúmame výsledky kvantitatívneho a kvalitatívneho prieskumu MSP vzhľadom na súčasný a predpokladaný rámec intervencií EŠIF.

V priebehu štúdie sa zaviedli kvantitatívne aj kvalitatívne prístupy. Na základe údajov Štatistického úradu SR, FinStatu, DataCube, banskej spoločnosti a ďalších dostupných štatistík sa zameriavame na počet zamestnancov, obrat, odvetvie činnosti, typ registrácie, trendy v zamestnanosti / raste a umiestnenie a podobne. Využitím údajov z ITMS+ tu analyzujeme súčasné a predchádzajúce programovacie obdobie, koľko a ktoré malé a stredné podniky použili prostriedky a na aké typy projektov.

Kvalitatívna časť prieskumu použila teoretickú štúdiu dostupných materiálov, pološtrukturovaných rozhovorov, cieľových skupín a pozorovaní, aby poskytla údaje a informácie pre tieto konkrétne kvalitatívne výskumné otázky:

- *Aké sú hnacie sily / prekážky v rozvoji firmy a ako vnímajú miestny trh práce?*
- *Aké sú možnosti rozvoja a vytvárania pracovných miest a potenciál pre MSP?*
- *MSP a EŠIF - Aké sú skúsenosti, získané poznatky, prekážky a príležitosti a aké sú konkrétne hnacie sily a prekážky pri využívaní príležitostí?*
- *Aké sú očakávané vplyvy postupného ukončovania ťažby uhlia na miestne podniky?*
- *Aký druh pomoci pre firmu a / alebo pracovnú silu by pomohol zlepšiť zamestnanosť a zamestnateľnosť?*

Vzorku respondentov tvorili predovšetkým MSP. Zoznam subjektov sme rozdelili do troch kategórií (mikro-, malé a stredné podniky) a potom každú z nich do dvoch podkategórií subjektov so skúsenosťami s EŠIF alebo bez nich. Zoznam malých a stredných podnikov sa potom nakonfiguroval pomocou náhodného výberu vzoriek. Náhodný odber vzoriek je najzákladnejším a najbežnejším typom metódy odberu vzoriek, ktorý sa používa vo výskume spoločenských vied a vo vedeckom výskume všeobecne. Hlavnou výhodou náhodnej vzorky je, že každý skúmaný subjekt má rovnakú šancu na

² Výsledky kvalitatívneho a kvantitatívneho prieskumu poskytujú vstupné údaje na porovnanie sektora MSP s národnými, regionálnymi a miestnymi rámcami politík, programov a plánov, aby sa dospelo k záveru, do akej miery sú odvetvia / hospodárske činnosti v súlade s prechodom na inteligentný, inkluzívny a udržateľný rast a s cieľmi Akčného plánu - Transformácia ťažobného uhlia Horná Nitra (verzia 31. marca 2019).

výber do štúdie. To znamená, že zaručuje, že vybraná vzorka je reprezentatívna a že vzorka je vybraná nestranným spôsobom.

Zameraním sa na tých, ktorí majú skúsenosti s EŠIF, a tých, ktorí ho nemajú, sme porovnali informácie, vnímanie a vplyv EŠIF v segmente MSP. Údaje a informácie z malých a stredných podnikov boli triangulované, validované a obohatené o údaje a informácie z ministerstva hospodárstva, miestnych akčných skupín (MAS), rozhovory s Informačno-poradenským centrom (IPC), Slovenskou obchodnou agentúrou (SBA), miestnymi samosprávami, mimovládnyimi organizáciami a ťažobnou spoločnosťou.

Na účely lepšieho porozumenia potenciálu a alternatívnych prístupov sa určia a analyzujú osvedčené postupy z iných krajín, ktoré poskytli ďalšie vstupy, najmä pre odporúčania a alternatívne prístupy k rozvoju sektora MSP. Navštívili sme inovačné centrá v Českej republike (Brno a Ostrava). Uskutočnili sa pološtrukturované rozhovory s odborníkmi na prechod regiónov v ťažbe uhlia z Českej republiky (RE: START) a Poľska.

2. SEKTOR V ČÍSLACH

KĽÚČOVÉ BODY

- Miestna konzistentnosť MSP naznačuje vzorce / znaky určitej regionálnej špecializácie s dobrým prekryvaním so stratégiou výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu (RIS3).
- Vďaka zmiešanej a živej kombinácii mikropodnikov, malých a stredných podnikov je tento segment relatívne odolný voči hospodárskym cyklom, hoci očakávania tohto odvetvia sú väčšinou pesimistické. Značná časť opýtaných MSP už pociťuje zníženie počtu zmlúv a očakáva spomalenie hospodárskeho cyklu.
- Celkový stav podnikov je pozitívny: 46% podnikov je prosperujúcich, 31% vykazuje silné znaky neutržateľnosti, pričom ostných 23% sa pohybuje v šedej zone medzi týmito dvoma skupinami. Najrýchlejšie rastúcimi odvetviami sú stavebníctvo, poľnohospodárstvo a lesníctvo, odevníctvo a obuvníctvo, ako aj chémia a plasty. Na druhej strane cestovný ruch a gastronómia, financie a reklama predstavujú najmenší rozvoj.
- Budúca perspektíva je obzvlášť dobrá v činnostiach v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce (Q), verejnej správy a obrany (a povinného sociálneho zabezpečenia) (O) a finančných a poisťovacích činnostiach (K). Veľmi dobre sa darí aj informačným a komunikačným činnostiam (J) a odborným, vedeckým a technickým činnostiam (M).

EÚ má pre MSP sedem kľúčových priorít: vytvoriť priaznivé podnikateľské prostredie, podporovať podnikanie, zlepšiť prístup na nové trhy a internacionalizáciu, uľahčiť prístup k financiam, podporovať konkurencieschopnosť a inovácie MSP, poskytovať kľúčové podporné siete a informácie pre MSP a podporovať startupy a scaleupy. Priority EÚ sa odrážajú v slovenských politikách a programoch, vrátane finančných a technických schém na podporu MSP.

Veľkostná štruktúra podnikov v Slovenskej republike je veľmi podobná veľkostnej štruktúre podnikateľského sektora v krajinách EÚ a rovnaká charakteristika platí pre súčet pridanej hodnoty vytvorenej týmito podnikateľskými segmentmi.³ Rozdiel je v geografickom umiestnení, Slovensko čelí problému rôznych rýchlostí rozvoja v rôznych regiónoch krajiny.

Kvantitatívny prieskum a analýza sektora MSP v regióne Horná Nitra sú založené na dostupných štatistických údajoch a poskytujú situačný prehľad a identifikované trendy. V súlade s ToR sa úroveň analýz týka Trenčianskeho kraja so zameraním na okresy Prievidza a Partizánske. V analýze sa zameriavame na malé a stredné podniky pôsobiace v regióne, zatiaľ čo subjekty sa budú analyzovať s ohľadom na ich veľkosť (mikro / malý / stredný), priemysel a oblasť činnosti (kód NACE), tržby, zisky a zamestnanosť.

Podľa článku 2 prílohy k odporúčaniu 2003/361/ES sa kategória mikropodnikov, malých a stredných podnikov (MSP) skladá z podnikov, ktoré zamestnávajú menej ako 250 osôb a ktorých ročný obrat nepresahuje 50 miliónov EUR a/alebo ročná súvaha nepresahuje 43 miliónov EUR. Európska únia a jej členské štáty uznávajú tri kategórie malých a stredných podnikov (MSP). Sú to: i) mikropodniky, ii) malé podniky a iii) stredné podniky.⁴ Tabuľka 1 uvádza prahové hodnoty pre tri rôzne kategórie.

³ Pozri napríklad Bašová, A. Economic characteristics of SME in Slovakia and in Czech Republic. *Sociálno-ekonomická revue* / 01 – 2018.

⁴ European Commission, 2015. User guide to the SME definition. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

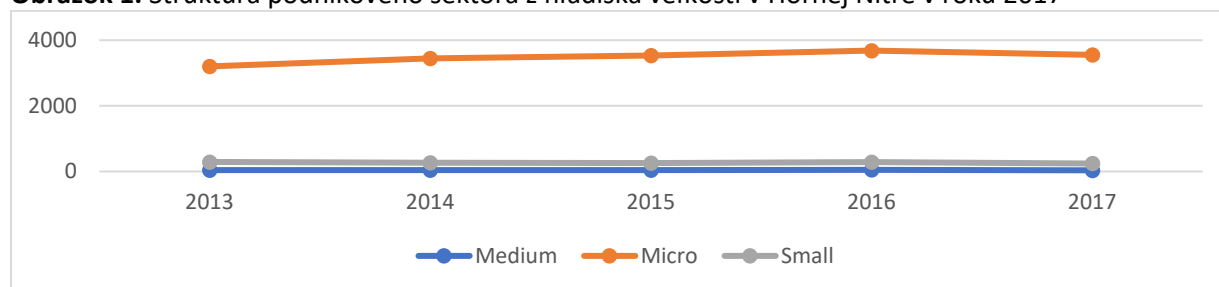
Tabuľka 1. Prahové hodnoty pre MSP

Kategória podnikov	Počet zamestnancov: ročná pracovná jednotka (AWU)	Ročný obrat	ALEBO	Ročná súvaha celkom
Stredné podniky	<250	≤ 50 miliónov EUR	↔	≤ 43 miliónov EUR
Malé podniky	<50	≤ 10 miliónov EUR	↔	≤ 10 miliónov EUR
Mikropodniky	<10	≤ 2 miliónov EUR	↔	≤ 2 milióny EUR

Zdroj údajov pozostáva z mikroúdajov: finančné údaje z finančných výkazov malých a stredných podnikov (MSP; do 250 zamestnancov, tržby do 50 miliónov EUR), ktorých ústredie sa nachádza v okresoch Partizánske a Prievidza a pokrýva roky 2009 - 2017. Pri analýze situácie v Hornej Nitre je celkom 3835 podnikov, ktoré možno charakterizovať ako malé a stredné. Z nich sa 3560 subjektov kvalifikuje ako mikropodniky, 243 malých a 32 stredných. Až 566 podnikov nemá zamestnancov / má jedného zamestnanca.

V regióne Horná Nitra má z hľadiska počtu podnikov absolútne dominantné postavenie podiel malých a stredných podnikov (MSP). Podľa údajov Finstatu (2019)⁵, ktoré v našej analýze používame prednostne, v roku 2017 pôsobilo v tomto regióne celkovo 3853 podnikov, z ktorých iba 18 boli veľké podniky. Obrázok 1 zobrazuje veľkostnú štruktúru sektora MSP v regióne Horná Nitra.

Obrázok 1. Štruktúra podnikového sektora z hľadiska veľkosti v Hornej Nitre v roku 2017

	Počet			%		
	Partizánske	Prievidza	*HN	Partizánske	Prievidza	*HN
Mikropodniky	804	2752	3556	91,2	93,2	92,7
Malé podniky	70	173	243	7,9	5,9	6,3
Stredné podniky	8	28	36	0,9	0,9	0,9
Celkom	882	2953	3835	100	100	100

Zdroj: Finstat (2019); Poznámka: * = Horná Nitra

Sektorová štruktúra národného hospodárstva a MSP na Slovensku je rozdelená na primárny, sekundárny a terciárny sektor. **Primárny sektor** je najdôležitejším odvetvím hospodárstva, ktoré pozostáva zo základných surovín a materiálov, z ťažobného priemyslu, poľnohospodárstva, lesníctva a energetiky. Vyznačuje sa pomalším tempom vedeckého a technického pokroku, pomalým rastom produktivity a vysokou investičnou náročnosťou. Vzhľadom na relatívne nízku ziskovosť výroby a dlhodobjšie investície nie je pre MSP príliš atraktívna.

⁵ Databáza pozostáva z mikroúdajov: údaje z finančných výkazov malých a stredných podnikov (MSP; do 250 zamestnancov, tržby do 50 miliónov EUR), ktoré sa nachádzajú v okresoch Partizánske a Prievidza, za roky 2013-2017.

Sekundárny sektor je prepojený s primárnym sektorom a zahŕňa výrobu a stavebníctvo, ktoré sú spojené s rýchlym tempom implementácie vzhľadom na vedecký a technologický pokrok, rýchly rast produktivity práce a relatívne rýchle zmeny sortimentu. Výrazne ovplyvňuje stupeň rozvoja hospodárstva a životnú úroveň obyvateľstva a je oblasťou, v ktorej sa krajiny snažia podporovať rozvoj MSP, ktoré často čelia prekážkam, ako potreba vysokej investičnej náročnosti a nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily.

Terciárny sektor zahŕňa všetky druhy služieb, ako sú obchod, doprava a cestovný ruch. Je to najrýchlejšie rastúce odvetvie v rozvinutých krajinách s relatívne najmenšou potrebou investičnej náročnosti, vysokým tempom vykonávania vzhľadom na vedecký a technologický pokrok a vysokým rastom produktivity. Trend je taký, že mnohé aktivity prechádzajú zo sekundárneho do terciárneho sektora.

2.1. SEKTOROVÁ ŠTRUKTÚRA MSP

V našej analýze sme sa zamerali na štrukturálne charakteristiky sektora MSP v Hornej Nitre so zameraním najmä na: odvetvovú štruktúru, štruktúru PZI, kontext RIS3, mikropodniky, ako aj odhad budúceho rozvojového potenciálu sektora MSP. Vykonávame analýzu pre región Horná Nitra, ako aj pre okresy Partizánske a Prievidza.

Keď analyzujeme sektor MSP podľa oblastí činnosti v okresoch Partizánske a Prievidza, najrýchlejšie rastúcimi odvetvami sú stavebníctvo, poľnohospodárstvo a lesníctvo, odevníctvo a obuvníctvo, ako aj chémia a plasty. Najmenší rozvoj predstavuje cestovný ruch a gastronómia, financie a reklama. To môže naznačovať problémy týkajúce sa kúpnej sily a vo všeobecnosti menší dopyt po službách.

Predpokladáme, že absorpčná kapacita malých a stredných podnikov v regióne je daná počtom MSP⁶ a ich veľkosťou (podľa predajov). Vychádzame zo štatistickej klasifikácie ekonomických činností SK NACE Rev. a analyzujeme na úrovni sekcií (A10), resp. divízií (A88).

Štruktúra malých a stredných podnikov podľa sektorov z hľadiska počtu MSP je uvedená v tabuľke 2 (priemer za roky 2013 až 2017). V sekundárnom sektore je najväčší podiel MSP v odvetviach C-Priemysel (13%) a F-Stavebníctvo (11%). V terciárnom sektore predstavuje veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov (G) 28%, čo je tiež najväčší sektor z hľadiska počtu MSP v ekonomike regiónu HN. Ďalším odvetvím s pomerne vysokým podielom sú odborné vedecké a technické činnosti (M) (sektor založený na znalostiach) s podielom 11% (právne, účtovnícke, architektonické, reklamné, inžinierske, výskumné a vývojové činnosti atď.).

Tabuľka 2. MSP podľa priemyselných odvetví v regióne Horná Nitra

⁶ Poznámka: V analýze uvádzame počet podnikov, pretože tento ukazovateľ môže naznačovať potenciál / kapacitu potenciálnych príjemcov EŠIF.

Section NACE Rev. 2	Počet MSP (priemer 2013-2017)			% MSP (priemer 2013-2017)		
	HN*	Prievidza	Partizánske	HN*	Prievidza	Partizánske
A. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	91	68	22	3%	3%	3%
B. Ťažba a dobývanie kameňa	9	8	1	0%	0%	0%
C. Výroba	443	316	127	13%	12%	15%
(D) Dodávka elektriny, plynu, pary a vzduchu	16	10	6	0%	0%	1%
E. Činnosti súvisiace s dodávkou vody, čistením odpadových vôd, odpadovým hospodárstvom a odstraňovaním škôd	26	16	10	1%	1%	1%
(F) Stavebníctvo	404	316	88	11%	12%	11%
(G) Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	990	729	260	28%	27%	32%
H. Preprava a skladovanie	129	97	32	4%	4%	4%
(I) Ubytovacie a stravovacie služby	153	127	26	4%	5%	3%
J) Informácie a komunikácia	155	125	30	4%	5%	4%
K) Finančné a poisťovacie činnosti	44	38	6	1%	1%	1%
L) Činnosti v oblasti nehnuteľností	224	178	46	6%	7%	6%
M) Odborné, vedecké a technické činnosti	372	304	69	11%	11%	8%
N) Administratívne a podporné činnosti	173	140	33	5%	5%	4%
(O) Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	13	12	2	0%	0%	0%
(P) Vzdelávanie	29	26	3	1%	1%	0%
Q) Činnosti v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce	171	127	43	5%	5%	5%
(R) Umenie, zábava a rekreácia	49	43	6	1%	2%	1%
S) Ostatné služby	49	40	9	1%	1%	1%
Celkom	3540	2721	819	100%	100%	100%

Zdroj: Finstat (2019); Poznámka: * = Horná Nitra

Druhá perspektíva MSP a ich štruktúry sa prostredníctvom ukazovateľa týka podielu tržieb (predaj vlastných výrobkov a služieb) jednotlivých odvetví na celkových tržbách MSP v tabuľke 3. Priemyselná výroba (C) (39%) a stavebníctvo (F) (17%) dominuje. V službách je veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov (G) (7%) najväčší, ale jeho postavenie nie je také dominantné, ako je vidieť v počte podnikov (tabuľka 1; 28%), čo môže naznačovať, že v tomto sektore existuje veľké množstvo menších subjektov s relatívne nízkou hospodárskou silou. Druhý najvyšší podiel má doprava a skladovanie (H) (5,8%). Pokiaľ ide o podiel na príjmoch v hospodárstve regiónu, poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybné hospodárstvo (A) hrá relatívne dôležitú úlohu.

Tabuľka 3. Príjmy MSP podľa sektorov v regióne Horná Nitra (% , priemer 2013 - 2017)

Sekcia NACE Rev. 2	HN*	Partizánske	Prievidza
A. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	7,7	14,6	5,5
B. Ťažba a dobývanie kameňa	1,6	-	2,1
C. Výroba	38,5	48,9	35,3
(D) Dodávka elektriny, plynu, pary a vzduchu	4,8	4,6	4,8
E. Činnosti súvisiace s dodávkou vody, čistením odpadových vôd, odpadovým hospodárstvom a odstraňovaním škôd	1,1	2,5	0,6
(F) Stavebníctvo	17,0	8,3	19,7
(G) Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	7,0	7,6	6,9
H. Preprava a skladovanie	5,8	3,8	6,4
(I) Ubytovacie a stravovacie služby	1,3	0,8	1,5
J) Informácie a komunikácia	1,3	1,1	1,3
K) Finančné a poisťovacie činnosti	0,2	0,1	0,2
L) Činnosti v oblasti nehnuteľností	3,4	2,7	3,7
M) Odborné, vedecké a technické činnosti	3,3	1,3	4,0
N) Administratívne a podporné činnosti	2,5	0,7	3,0
(O) Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	0,2	0,2	0,2
(P) Vzdelávanie	0,2	0,0	0,3
Q) Činnosti v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce	3,4	2,3	3,7
(R) Umenie, zábava a rekreácia	0,4	0,4	0,4
S) Ostatné služby	0,3	0,2	0,4
Celkom	100	100	100

Zdroj: Finstat (2019); Poznámka: * = Horná Nitra

V priemyselnej výrobe tvoria najväčší podiel na predajoch tieto divízie: výroba kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení, výroba kože a kožených výrobkov, výroba výrobkov z gumy a plastov a výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov. Tieto štyri pododvetvia tvoria takmer dve tretiny priemyselnej výroby v regióne Horná Nitra.

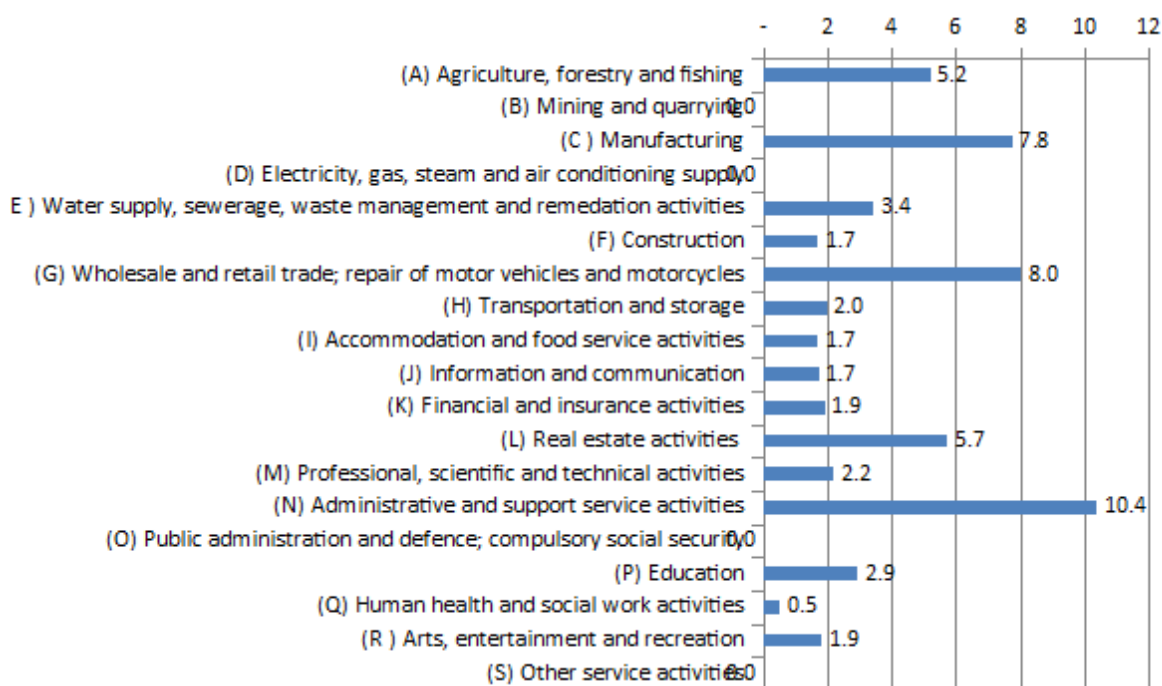
Pokiaľ ide o potenciálnu absorpciu voľných pracovných síl v regióne, zdá sa, že kľúčové sú dva sektory: priemyselná výroba a stavebníctvo. Tieto dva sektory môžu vzhľadom na svoju pozíciu v regionálnej ekonomike a ich podobnosť z hľadiska štruktúry práce (podobné odvetviu ťažby a dobývania kameňa) odčerpať veľkú časť pracovnej sily. Určitý potenciál pozorujeme aj v odvetviach služieb, ktoré sú náročné na pracovnú silu a majú nižšie nároky na znalosti (t.j. nízku potrebu vysokokvalifikovanej a špecializovanej pracovnej sily): Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov (G) a čiastočne tiež doprava a skladovanie (H).

2.2. INVESTÍCIE A PZI

Medzi faktory, ktoré určujú sociálno-ekonomický rozvoj a regionálnu konvergenciu, patria investície. Z tohto hľadiska je HN jedným z nedostatočne financovaných regiónov. Miera investícií (podiel tvorby hrubého fixného kapitálu na HDP) v Trenčianskom kraji⁷ je 19% (priemer na roky 2013 - 2016), čo je menej ako miera národnej miery investovania 23,8% (príloha 1). Podobná situácia je v prípade priamych zahraničných investícií, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu v hospodárskom vývoji slovenskej ekonomiky a do značnej miery nahrádzajú domáce súkromné investície. V prípade PZI sa môžu MSP zapojiť do dodávateľských sietí a nového dopytu po trhových službách. Okres Prievidza, ktorému bolo v roku 2016 v PZI na obyvateľa pridelených 2762 EUR, bol v porovnaní s ostatnými okresmi tesne nad priemerom (stredná hodnota roku 2016 bola 2654 EUR). Okres Partizánske bol ešte horší: s hodnotou PZI na obyvateľa v hodnote 1322 EUR patrí medzi okresy s najnižšou hodnotou na obyvateľa. Vplyv priamych zahraničných investícií samozrejme nie je obmedzený hranicami okresov; medzi susedné / blízke okresy s nadpriemerným rozdelením PZI patria okresy Ilava, Trenčín a Žiar nad Hronom, ktoré majú približne dvojnásobok objemu PZI. Kľúčové však ostávajú strategické investície spoločnosti Kia Motors Slovakia a Jaguar Land Rover.

V regióne HN tvoria zahraničné MSP 4,9% z celkového počtu MSP. Ich podiel na jednotlivých odvetviach je znázornený na obrázku 2. Nielenže môžu zahraničné MSP získať lepší prístup k financiám, trhom, technologickým a netechnologickým inováciám, know-how atď., môžu tiež vytvoriť silnejšiu konkurenciu pre domáce podniky. Zahraničné MSP sú najviac zastúpené vo výrobe, veľkoobchode, maloobchode a oprave motorových vozidiel a motocyklov, administratívnych a podporných službách.

Obrázok 2. Podiel zahraničných MSP v regióne HN (% podnikov, 2017)

Zdroj: Finstat (2019)

⁷ Údaje sú k dispozícii iba na úrovni NUTS III.

2.3. ŠTRUKTÚRA MSP V HORNEJ NITRE V PODMIENKACH INTELIGENTNEJ ŠPECIALIZÁCIE

Keďže priemyselná výroba hrá v regióne dôležitú úlohu, je dôležité vedieť, ako obchodná a / alebo odvetvová štruktúra regiónu HN odráža *Stratégiu výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu* (RIS3). Tabuľka 4 ukazuje podiel tržieb jednotlivých domén inteligentnej špecializácie (1 až 5) na celkových predajoch⁸. Získame tak približný obraz regionálnej špecializácie Hornej Nitry v rámci oblastí inteligentnej špecializácie.

Tabuľka 4. Podiely domén inteligentnej špecializácie v regióne Horná Nitra (%)

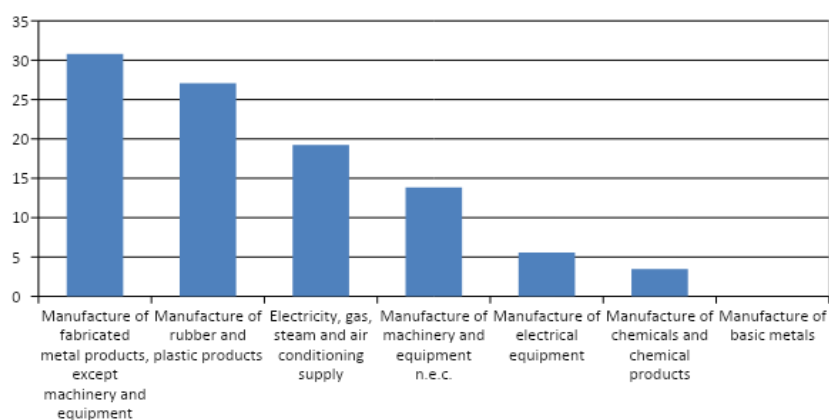
Sekcia NACE Rev. 2	Počet podnikov			Príjem			Hrubá pridaná hodnota
	HN	Partizánské	Prievidza	HN	Partizánské	Prievidza	Slovensko
1-Autá pre 21. storočie	0,1	0,0	0,1	1,1	0,0	1,5	4,3
2-Priemysel pre 21. storočie	5,4	6,1	5,2	25,4	30,4	23,8	12,9
3-Digitálne Slovensko a kreatívny priemysel	4,6	3,7	4,9	1,4	1,1	1,5	5,0
4-Zdravé potraviny a životné prostredie	2,8	3,5	2,5	7,9	15,2	5,7	4,0
5-Zdravie populácie a lekárska technika.	4,7	5,1	4,6	3,4	2,2	3,7	3,3
Odvetvia mimo domény inteligentných špecifikácií	82,4	81,6	82,7	60,7	51,1	63,8	70,5
Spolu	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: Finstat (2019) a ŠÚ SR (2019)

Poznámka: Doména 1 zahŕňa NACE C29. Doména 2 zahŕňa NACE C20, C21, C22, C24, C25, C27 a C28, D35. Doména 3 zahŕňa NACE 26 a J58-63. Doména 4 zahŕňa NACE A01, C10 a C11. Doména 5 zahŕňa NACE Q86.

Z hľadiska štruktúry malých a stredných podnikov v regióne HN je kľúčovou doménou 2 - Priemysel pre 21. storočie (v porovnaní so slovenskou ekonomikou môžeme dokonca hovoriť o nadmernom zastúpení, a teda o určitej regionálnej špecializácii).) a čiastočne tiež oblasť 4 - Zdravé potraviny a životné prostredie. Podiel jednotlivých priemyselných odvetví v rámci odvetvia 2 - Priemysel pre oblasť 21. storočia je znázornený na obrázku 3.

Obrázok 3. Podiely priemyselných odvetví na inteligentnej špecializácii 2 - Priemysel pre 21. storočie (% podiel)

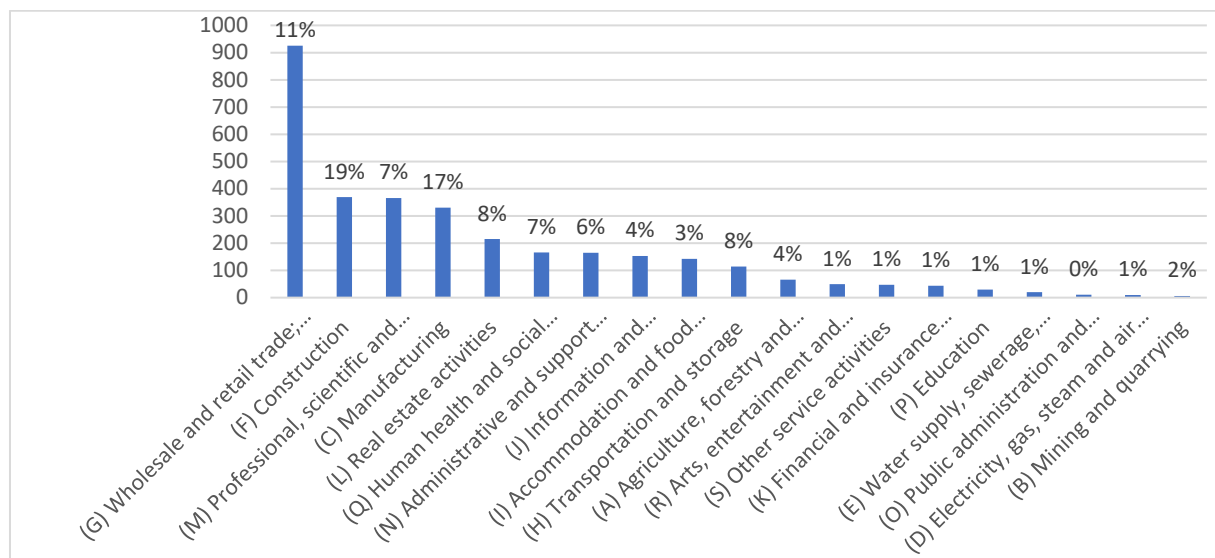
⁸ Domény na vnútroštátnej úrovni sa kvantifikujú na základe hrubej pridanej hodnoty celého podnikového sektora (vrátane veľkých podnikov).

Zdroj: Finstat (2019)

2.4. MIKROPODNIKY NA HORNEJ NITRE

Osobitnú pozornosť venujeme mikropodnikom v regióne Horná Nitra. V roku 2017 bol ich podiel na celkovom počte MSP v regióne 92,7%. Ich podrobná sektorová štruktúra je ilustrovaná v tabuľkách v prílohách. Znalosť mikropodnikov v regióne podľa sektora môže byť užitočným ukazovateľom pri určovaní absorpčnej kapacity regiónu / odvetvia v kontexte navrhovania aktívnych nástrojov hospodárskej politiky. Obrázok 4 sumarizuje mikropodniky v Hornej Nitre a uvádza počet subjektov v rôznych segmentoch a ich podiel na celkových príjmoch (v percentách).

Obrázok 4. Mikropodniky v Hornej Nitre (počet) a ich podiel na celkových príjmoch (v percentách)

Najziskovejšie oblasti sú stavebníctvo, ktoré generuje 19% celkových tržieb, nasleduje výroba (17%) a veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov, v prípade ktorých sa dosiahlo 11%, a to aj v porovnateľne vyššom počte subjektov. Segment mikropodnikov je vo všeobecnosti dosť rozptýlený. Pozitívny trend je taký, že existuje vysoký počet a vyšší príjem subjektov vo výrobe a službách.

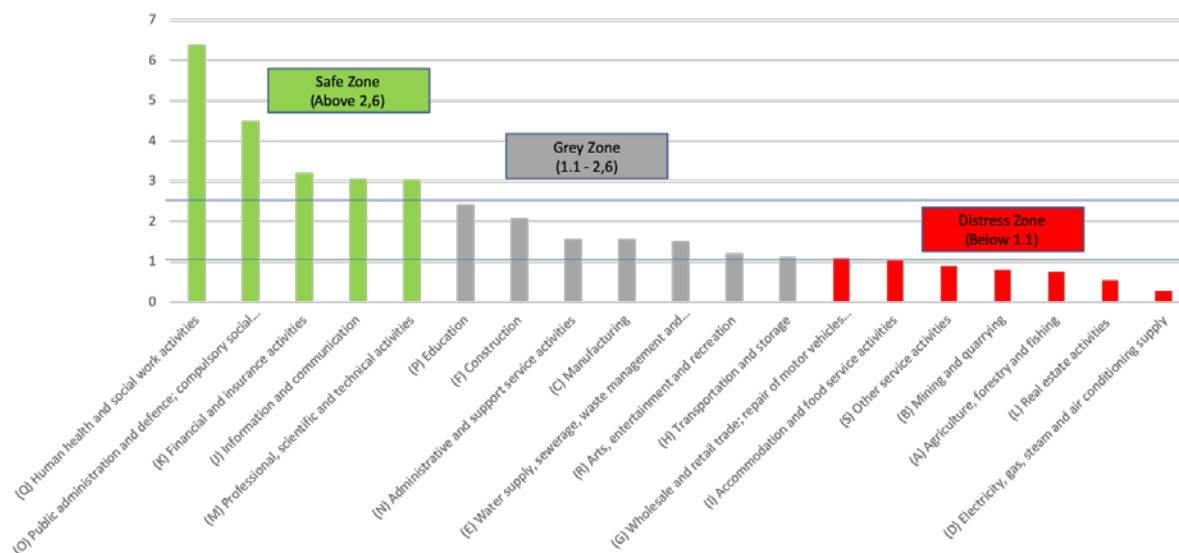
2.5. MSP – TRENDY A BUDÚCE PERSPEKTÍVY

Údaje o počte MSP poukazujú na dva trendy. Po prvé, relatívny nárast počtu MSP v regióne spôsobujú najmä mikropodniky a počet malých a stredných podnikov sa mierne znižuje. Po druhé, relatívny nárast mikropodnikov možno do istej miery vysvetliť právnym rámcom, ktorý umožňuje outsourcing určitých činností / služieb jednotlivcom, ktorí sú registrovaní ako podnikatelia (napr. účtovníci, tlmočníci, inštalatéri atď.). Dôvodom je zvyčajne neistá forma práce v niektorých povolaniach alebo veľmi špecifické oblasti odbornosti poskytované subjektmi.

Pri porovnaní počtu MSP je v Partizánskom (2017) zaregistrovaných 882 subjektov a v Prievidzi 2958 subjektov. Vzhľadom na to, že počet obyvateľov medzi týmito dvoma okresmi je 1: 3, počet MSP vo všeobecnosti odráža veľkosť, hoci v stredných podnikoch je rozdiel. Prievidza mala v roku 2017 celkom 29 subjektov, zatiaľ čo Partizánske iba osem.

Analyzujeme finančné zdravie MSP v jednotlivých odvetviach na základe Altmanovho Z-skóre⁹. Altmanovo Z-skóre je výsledkom testu úverovej sily, ktorý zisťuje pravdepodobnosť bankrotu spoločnosti. Vychádza z piatich finančných ukazovateľov, ktoré môžeme vypočítať z dostupných verejných zdrojov. Ďalej pomocou ziskovosti, pákového efektu, likvidity, solventnosti a aktivity môžeme predpovedať, či má daný sektor nízku alebo vysokú pravdepodobnosť platobnej neschopnosti. Je to model na hodnotenie podnikovej krízy pomocou diskriminačnej analýzy. Ak je jeho hodnota vyššia ako 2,6, podnik prosperuje (finančné ťažkosti budúcnosti sa neočakávajú); hodnota 1,1 - 2,6 podnikov je priemerná (v tzv. šedej zóne nie je štatistická predpoveď na určenie budúcnosti podniku) a hodnota menšia ako 1,2 hovorí o vysokej pravdepodobnosti bankrotu (zlý finančný stav podniku). Obrázok 5 sumarizuje výsledky výpočtov.

Obrázok 5. Altmanovo Z-skóre pre sekciu NACE Rev. 2 Hornej Nitry

⁹ Altmanovo Z-skóre = $0,717 * x_1 + 0,847 * x_2 + 3,107 * x_3 + 0,420 * x_4 + 0,998 * x_5$ (kde x_1 je čistý pracovný kapitál / celkový kapitál (majetok), x_2 je nerozdelený zisk / celkový kapitál, x_3 je úrokový zisk a daň / celkový kapitál, x_4 je tržová hodnota vlastného imania (tržová cena akcií) / zahraničný kapitál a x_5 je obrat / celkový kapitál).

V prílohe 7 (tržby podľa priemyslu: rast * a podiel) je uvedená priemerná ročná miera predaja hospodárstva Hornej Nitry. Tento ukazovateľ spolu s podielom priemyslu poskytne plastickejší obraz. Medzi sektory s nadpriemernou mierou rastu a podielmi patria tiež: priemyselná výroba (C), veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov (G), doprava a skladovanie (H), činnosti v oblasti nehnuteľností (L) a administratívne a podporné služby a zdravotná a sociálna práca (N).

Z hľadiska finančného zdravia podnikov v regióne Horná Nitra a ich možného budúceho vývoja môžeme načrtnúť niekoľko bodov pre ďalší vývoj:

- Celkový stav podnikov je pozitívny: 46% podnikov je prosperujúcich, 31% indikuje problémy s neudržateľnosťou, pričom ostných 23% sa pohybuje v šedej zone medzi týmito dvoma skupinami.
- Viac ako 50% nevýkonných podnikov sa nachádza v týchto odvetviach: poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov (A), ťažba a dobývanie kameňa (B), dodávka plynu a studeného vzduchu (D), činnosti v oblasti nehnuteľností (L) a iné činnosti (S).
- Budúce vyhliadky sú obzvlášť dobré v činnostiach v oblasti zdravia ľudí a sociálnej práce (Q), verejnej správy a obrany (a povinného sociálneho zabezpečenia) (O) a finančných a poisťovacích činností (K). Veľmi dobre sa darí aj informačným a komunikačným činnostiam (J) a odborným, vedeckým a technickým činnostiam (M).

Situáciu v sektore MSP hodnotila Európska komisia vo svojom *Hodnotení pokroku v oblasti štrukturálnych reforiem, prevencie a nápravy makroekonomických nerovnováh a výsledkov hĺbkových skúmaní podľa nariadenia*.¹⁰ Správa poukazuje na to, že Slovensko má jednu z najvyšších úrovní rozptylu produktivity podnikov, zatiaľ čo MSP sú oveľa menej produktívne ako veľké podniky. Konštatuje tiež, že prepojenia medzi vedou a podnikaním sú nedostatočné, ale znížil sa aj podiel malých a stredných podnikov, ktoré predávajú cez internet, a malé a stredné podniky v priebehu rokov mali výrazne horší prístup na jednotný trh. Komisia zdôraznila rastúce využívanie finančných nástrojov s potenciálom v sektore MSP vrátane začínajúcich podnikov a fungovanie Národného podnikateľského centra pri poskytovaní komplexnej podpory malým a stredným podnikom a záujemcom o začatie podnikania.

Sektor mikropodnikov, malých a stredných podnikov v Hornej Nitre bol podrobne analyzovaný v časti 3 správy (z hľadiska počtu, sektorov a činností). Pozitívnym trendom je vývoj výroby a priemyselnej činnosti s až 39% podielom z celkových tržieb, po ktorom nasleduje stavebníctvo (17% z tržieb). Tieto dva sektory majú zároveň najvyššiu potenciálnu absorpčnú kapacitu voľných pracovných síl v regióne. Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov je významná vzhľadom na jeho 7%, ale tu pozorujeme veľké množstvo menších subjektov s relatívne nízkou ekonomickou silou.

Model je zjavný, keď porovnáваме štruktúru MSP so *Stratégiou výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu (RIS3)* a analyzujeme podiel výnosov z jednotlivých domén inteligentnej špecializácie (1 až 5) na celkovom predaji v regióne. Kľúčovou doménou je 2-priemysel pre 21. storočie. Ak porovnáme Hornú Nitru so slovenskou ekonomikou, existuje jasné a neprimerané zastúpenie. Inými slovami, existujú náznaky určitej regionálnej špecializácie. Druhý viditeľný model sa týka oblasti 4-Zdravé potraviny a životné prostredie.

¹⁰ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskej centrálnej banke a európskemu semestru 2019 Euroskupiny: Posúdenie pokroku v oblasti štrukturálnych reforiem, prevencia a náprava makroekonomických nerovnováh a výsledky hĺbkových preskúmaní podľa nariadenia (EÚ) č. 1176/2011 {SWD (2019) 1000 à 1027 final}.

Odvetvia s nadpriemerným tempom rastu a podielmi zahŕňajú, popri priemyselnej výrobe, veľkoobchod a maloobchod a opravy motorových vozidiel a motocyklov, dopravu a skladovanie, realitné aktivity, administratívne a podporné služby a činnosti v oblasti zdravotníctva a sociálnej práce. Na základe Altmanovho Z-skóre môžeme dospieť k záveru, že činnosti v oblasti zdravotnej a sociálnej práce vykazujú celkovú najlepšiu ekonomickú výkonnosť, ktorá je výrazne ovplyvnená kúpeľným mestom v regióne.

3. PODNIKY V HĽADÁČIKU A DÔSLEDKY PRE TRH PRÁCE

KLÚČOVÉ BODY

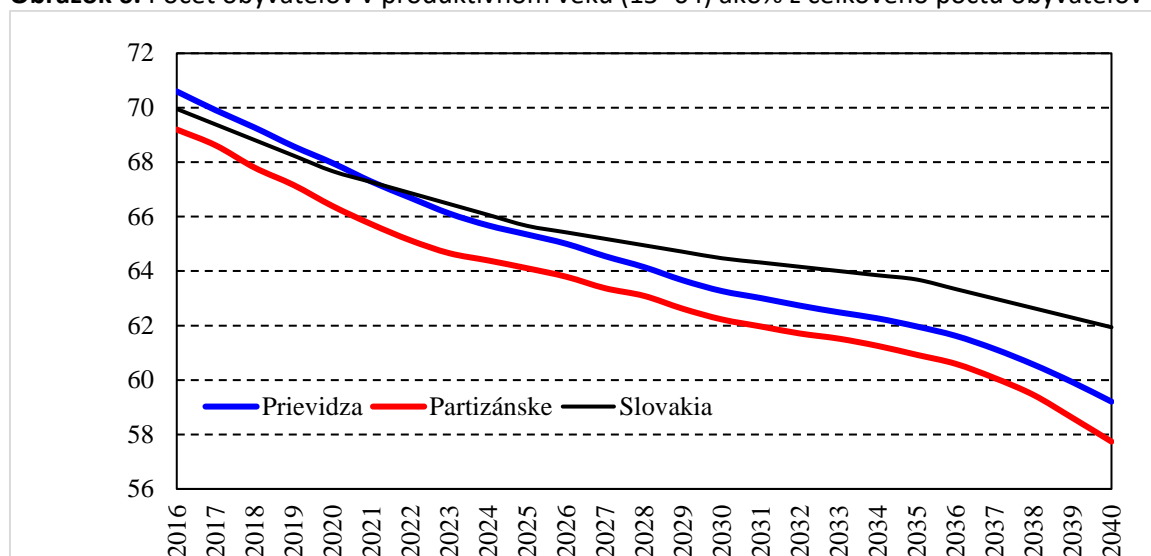
- Všeobecná situácia na trhu práce je podľa makroekonomických ukazovateľov pozitívna. Ukazovatele však úplne nezodpovedajú hodnoteniu trhu práce z pohľadu miestnych MSP. Projekcie týkajúce sa možného vytvorenia nových pracovných miest boli medzi zástupcami MSP dosť skeptické.
- Agregovaný potenciál sektora MSP, pokiaľ ide o vytváranie pracovných miest, je pomerne nízky. V malých a stredných podnikoch v Hornej Nitre existujú cyklické, štrukturálne a inštitucionálne prekážky a riešenie situácie bývalých baníkov by vyžadovalo zložité zásahy.
- Cítíme nedostatok kvalifikovaných pracovníkov a rozsiahlou stratégiou je udržať si kľúčových zamestnancov, aj keď to vytvára tlak na zvyšovanie miezd. Konkurencieschopnosť v strednodobom a dlhodobom meradle sa pozoruje pri investíciách do nových technológií a IT riešení.
- Na rozdiel od hlavného politického diskurzu sa zdá, že úloha administratívneho a daňového zaťaženia sa ako kľúčová prekážka zvyšovania tvorby pracovných miest v MSP preceňuje.
- Úloha výstavby rýchlostnej cesty R7 nebola pre skúmané malé a stredné podniky prioritou, aj keď bola zdôrazňovaná ako dôležitý factor regionálneho rozvoja. Jej prínos ako nástroj na zvýšenie zamestnanosti nebol jednoznačný. U časti podnikateľov existujú obavy, že lepšia a rýchlejšia cesta môže mať lokálne negatívny vplyv, keďže umožňuje viac dochádzať za prácou a môže sa tak zvýšiť konkurencia na trhu práce s Nitrou a Trenčínom.
- Nízka kvalita systému odborných škôl a nedostatok bývania boli označené za nepriaznivé faktory, ktoré ovplyvňujú trh práce.

Ekonomická teória zvyčajne pracuje s piatimi dôvodmi nezamestnanosti: cyklická, štrukturálna, sezónna, frikčná a inštitucionálna. Cyklická nezamestnanosť znamená, že zamestnanosť v hospodárstve prechádza pravidelnými cyklami rastu a poklesu. K štrukturálnej nezamestnanosti dochádza, keď zručnosti pracovníka už nezodpovedajú potrebám podniku. Sezónna nezamestnanosť zohľadňuje počasie alebo časové podmienky. Frikčná nezamestnanosť vzniká, pretože hľadanie zamestnania neposkytuje vždy okamžité výsledky. Podnikom hľadajúcim pracovníkov a ľuďom, ktorí chcú prácu, trvá istý čas, aby sa našli. Inštitucionálna nezamestnanosť vzniká, keď sú mzdy príliš vysoké a vytvárajú prekážku pre zamestnávateľov. Výsledky kvalitatívneho prieskumu poukazujú na veľmi opatrný prístup miestnych MSP k ďalšiemu rozširovaniu v dôsledku vnímaného spomalenia rastu, zvyšovania plátov a všeobecného nedostatku kvalifikovaných pracovníkov na trhu. Inými slovami, vyskytujú sa problémy s ohľadom na cyklické, štrukturálne a inštitucionálne prekážky zvyšovania zamestnanosti.

Všeobecná situácia na trhu práce v Hornej Nitre je pozitívna. Miera nezamestnanosti v okresoch Prievidza a Partizánske v priebehu rokov 2010 neustále klesala. K poklesu miery nezamestnanosti prispel predovšetkým hospodársky rozmach a zvýšenie celkovej zamestnanosti v každom okrese v období rokov 2012 - 2018. Celkový počet zamestnaných osôb vzrástol o 8,2 tisíc (7%) v okrese Prievidza a o 4,5 tisíc (10%) v okrese Partizánske.

Región zároveň prechádza výraznými demografickými zmenami a zníženie stavu pracovnej sily bolo faktorom prispievajúcim k zníženiu celkovej nezamestnanosti. Prognóza počtu obyvateľov v produktívnom veku (15–64) ako percentuálneho podielu na celkovej populácii znázorná na obrázku 6 poukazuje na skutočnosť, že vnímaný nedostatok ľudských zdrojov medzi MSP nie je dočasným problémom a časom sa bude zhoršovať. Pre tento región nie sú stanovené žiadne konkrétne dátumy, pričom odhady založené na slovenských priemeroch naznačujú, že mikropodniky zamestnávajú približne 47% celkovej pracovnej sily v MSP, malé podniky poskytujú približne 12% pracovných príležitostí a stredné podniky zvyšných 15 %.

Obrázok 6. Počet obyvateľov v produktívnom veku (15–64) ako% z celkového počtu obyvateľov

Zdroj: ŠÚ SR a interné prognózy Prognostického ústavu (Slovenská akadémia vied), 2018.

Trh práce na Slovensku bol v posledných dvoch desaťročiach charakterizovaný vysokým podielom dlhodobo nezamestnaných.¹¹ Miera dlhodobej nezamestnanosti na Slovensku bola v rokoch 1998 až 2019 v priemere 8,76% a v prvom štvrtroku 2002 dosiahla historicky najvyššiu hodnotu 12,50%, čo bolo výrazne nad priemerom EÚ 2,9%.¹² Ako osobitnú reakciu na odporúčanie Rady EÚ z 18. mája 2016 týkajúce sa Národného programu reforiem Slovenska 2016 a stanovisko Rady k Programu stability Slovenska 2016 (odporúčania pre jednotlivé krajiny - CSR) týkajúce sa integrácie dlhodobo nezamestnaných na trhu práce bol vypracovaný Akčný plán na posilnenie integrácie dlhodobo nezamestnaných na trh práce v Slovenskej republike. Po prijatí plánu a tiež kvôli dohadom v hospodárskom cykle sa takáto nezamestnanosť v prvom štvrtroku 2019 znížila na rekordne nízku úroveň 3,50% z 3,70% v štvrtom štvrtroku 2018.¹³ Na východe však stále prevláda dlhodobá nezamestnanosť av niektorých centrálnych regiónoch je regionálny rozdiel stále veľký a dlhodobá nezamestnanosť je stále veľmi vysoká.

Región Horná Nitra zaznamenal stabilný pokles v číslach: v roku 2015 bolo ako dlhodobo nezamestnaných definovaných 5230 osôb, v roku 2017 to bolo 1736 osôb a od júna 2019 len 1034 osôb (ÚPSVR, štatistika). Od nárastu hospodárskeho cyklu je rast zamestnanosti silný a nezamestnanosť rýchlo klesá. V regióne však stále ostávajú oblasti rozšírenej nezamestnanosti a podstatnou časťou nezamestnaných budú pravdepodobne Rómovia, z ktorých mnohí nemajú dostatočné skúsenosti a pracovné skúsenosti.¹⁴

¹¹ Čiastočne kvôli vysokej nezamestnanosti rómskej etnickej menšiny.

¹² Miera dlhodobej nezamestnanosti sa vzťahuje na podiel osôb nezamestnaných najmenej 12 mesiacov na celkovom počte aktívnych osôb, ktoré sú buď zamestnané alebo nezamestnané, na trhu práce. Táto nezamestnanosť má skresľujúci efekt a dlhodobo nezamestnaní sa ťažšie vracajú na trh práce (OECD, 2013b).

¹³ Ďalšie podrobnosti nájdete na stránke TradingEconomics na adrese: <https://tradingeconomics.com/slovakia/long-term-unemployment-rate>.

¹⁴ V Prievidzi, Handlovej a Partizánskom sú segregované rómske komunity. Osídlenie v Handlovej úzko súvisí najmä s banskou spoločnosťou - pôvodne to bola dedina pre baníkov, ktorá bola výsledkom politiky bývalého režimu prilákať Rómov do ťažkého priemyslu a sledovať segregáčné tendencie.

Zatiaľ čo všeobecné kvantitatívne údaje ukazujú všeobecne pravdepodobnú situáciu, pokiaľ ide o veľkosť a zameranie odvetvia, kvalitatívne hodnotenie naznačuje hlbšie problémy a napätie s dôsledkami pre trh práce. Inými slovami, makroekonomické ukazovatele úplne nezodpovedajú hodnoteniu trhu práce z pohľadu miestnych MSP. Na základe štúdie kontextu (kvalitatívna analytická časť) a kvalitatívneho prieskumu na vzorke regionálnych MSP uskutočňujeme SWOT analýzy sektora v Hornej Nitre (obrázok 7).

Obrázok 7. SWOT analýza sektora MSP v Hornej Nitre

		SWOT	
		Silné stránky	Slabé stránky
I n t e r n é		<p>Rozmach hospodárskeho cyklu a obdobia rastu (dočasný)</p> <p>Prepojenie na menu EMU na trhu Európskej únie (EUR) a úzke prepojenie na hlavné trhy / krajiny</p> <p>Konkurenčná výhoda nižších nákladov na pracovnú silu a nižších miezd</p> <p>Flexibilita a schopnosť prispôbiť sa požiadavkám trhu</p> <p>Väčšie priame zahraničné investície potrebujú menších miestnych subdodávateľov</p> <p>Skúsená a kvalifikovaná pracovná sila a profesionáli</p> <p>Zvýšenie investícií do technológií a IT riešení</p> <p>Relatívne centrálna geografická poloha v krajine, v tesnej blízkosti priemyselného pásu</p>	<p>Závislosť od zahraničných spoločností spojená s tlakom na náklady</p> <p>Nedostatok kvalifikovaného personálu v dôsledku emigrácie z regiónu, čo má za následok nezaujímavosť mladých ľudí o odborné vzdelávanie, a všeobecné demografické trendy</p> <p>Slabá kúpna sila v krajine / regióne (najmä v odvetvi služieb / cestovného ruchu)</p> <p>Problém s rastom - vysoko konkurencieschopné trhy</p> <p>Úspora z rozsahu: zraniteľné zameranie výroby (malé série a riešenie medzier na trhu)</p>
	E x t e r n é	Príležitosti	Hrozby
	<p>Zvyšujúci sa sektorový posun od výroby k službám</p> <p>Nové vznikajúce príležitosti v oblasti obnoviteľnej energie, ekologických technológií, recyklácie a „zelených pracovných miest“ všeobecne</p> <p>Zvyšovanie kúpnej sily (v dôsledku vyšších miezd) v krajine / regióne</p> <p>Automatizácia a priemysel 4.0 (riešenie problému nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily)</p> <p>Vonkajšia podpora (štátne dotácie, EŠIF)</p> <p>Nové automatizované / počítačom riadené stroje a technológie sa ľahšie obsluhujú a môžu poskytovať pracovné miesta ľuďom s nižšou kvalifikáciou / vzdelaním</p>	<p>Hospodársky cyklus (predpokladaná recesia)</p> <p>Nedostatok dostupnej pracovnej sily a štrukturálny problém s nedostatkom zručností a kapacít</p> <p>Globálna konkurencia (s Poľskom ako dominantným regionálnym hráčom a lacnejšími výrobkami z Ázie)</p> <p>Zvýšenie výrobných nákladov (koniec modelu založeného na lacnej pracovnej sile)</p> <p>Zmena v modeli výroby a spotreby</p>	

Najmä vo výrobných priemyselných odvetviach čelia MSP rastúcej globálnej a regionálnej konkurencii (z Poľska). Zatiaľ čo mnohí zvažujú alebo už praktizujú dovoz polotovarov, presun celej výroby do zahraničia nebol indikovaný - považuje sa za mimoriadne komplikovaný (nestabilné prostredie, nedostatok ľudských zdrojov). Prevládajúcou stratégiou je, že firmy musia zvýšiť svoju efektívnosť a zároveň sa zamerať na trhové „medzery“, ktoré nie sú pre väčšie a nadnárodné spoločnosti také lukratívne.

Mnoho MSP v súčasnosti už pracuje ako dcérske spoločnosti nadnárodných spoločností. Niektorí už pôsobia na západnom Balkáne, na Ukrajine a poskytujú služby / tovary v medzinárodnom meradle. Medzi firmami, ktoré pôsobia ako dcérske spoločnosti nadnárodných spoločností, sa vníma hrozba, že časť výroby sa presunie späť do hlavných krajín. Keďže náklady na pracovnú silu ako konkurenčný nástroj s automatizáciou klesajú, je tento trend viditeľný (aj keď niektorí respondenti sú proti, argumentujú blízkosťou Hornej Nitry k základným krajinám a vložené investície).

Značná časť opýtaných MSP už pociťuje zníženie počtu zmlúv a očakáva spomalenie hospodárskeho cyklu. Problém „vysokých“ a zvyšujúcich sa miezd je spojený s nedostatkom kvalifikovaných pracovníkov. Vnímanie takmer všetkých opýtaných MSP sa zameriava na udržanie si kľúčových zamestnancov pri investovaní do technológií a IT.

Ekonomická teória zvyčajne funguje s piatimi dôvodmi pre nezamestnanosť: cyklická, štrukturálna, sezónna, frikčná a inštitucionálna. Cyklická nezamestnanosť znamená, že zamestnanosť v hospodárstve prechádza pravidelnými cyklami stúpania a klesania. K štrukturálnej nezamestnanosti dochádza, keď zručnosti pracovníka už nezodpovedajú potrebám podniku. Sezónna nezamestnanosť zohľadňuje počasie alebo časové podmienky. Frikčná nezamestnanosť vzniká, pretože hľadanie zamestnania neposkytuje vždy okamžité výsledky. Podnikom hľadajúcim pracovníkov a ľuďom, ktorí chcú prácu, istý čas trvá, aby sa našli. Inštitucionálna nezamestnanosť vzniká, keď sú mzdy príliš vysoké a vytvárajú prekážku pre zamestnávateľov. Výsledky kvalitatívneho prieskumu poukazujú na veľmi opatrný prístup miestnych MSP k ďalšiemu rozširovaniu v dôsledku vnímaného spomalenia rastu, zvyšovania plátov a všeobecného nedostatku kvalifikovaných pracovníkov na trhu. Inými slovami, vyskytujú sa problémy s cyklickými, štrukturálnymi a inštitucionálnymi prekážkami zvyšovania zamestnanosti.

Projekcie týkajúce sa možných nových pracovných miest boli medzi zástupcami MSP dosť skeptické. Väčšina z nich vyjadrila názor, že sú v „optimálnej“ situácii, pokiaľ ide o produkciu ich podnikov a počet pracovníkov. Len veľmi málo z nich plánuje expanziu a rozšírenie výroby a zameriavajú sa na zachovanie veľkosti a podielu na trhu. Pokiaľ ide o prijímanie možných zamestnancov, všetci mali navyše pocit, že cena pracovnej sily dosahuje limit. V procese ďalšej automatizácie a kompjuterizácie výroby nevidia priestor na prijímanie ďalších pracovných síl z dôvodu nevyhnutnosti udržať si konkurencieschopnosť na trhu.

Ďalšou pozoruhodnou vecou, ktorá bola tematizovaná, je podľa ich názoru nedostatok vhodných „kvalifikovaných“ pracovníkov. Vyjadrili svoj názor, že je nedostatok disponibilných a dostupných kvalifikovaných pracovníkov, ktorí by mali mať presne zručnosti požadované v oblasti ich výroby.

Problémy s nedostupnosťou skúsenej, kvalifikovanej, takmer na mieru šitej pracovnej sily sa často pripisujú najmä dvom faktorom: po prvé, pokles úrovne a rozsahu učňovského vzdelávania a po druhé, práca „neviditeľnej ruky“ trhu - tí, ktorí sú schopní a kvalifikovanejší, už si našli prácu v regióne alebo v zahraničí.

Na rozdiel od bežného politického diskurzu sa zdá, že úloha administratívneho zaťaženia (napr. Registračné poplatky, postupy, stavebné rozhodnutia) a daňového zaťaženia je ako kľúčová prekážka rozvoja malých a stredných podnikov prehnaná. Väčšina malých a stredných podnikov by zjavne podporila menšie dane a menšie administratívne zaťaženie, nebolo to však hodnotené ako najvyššia priorita ani významná prekážka v udržateľnosti a / alebo expanzii firmy, ani to nebolo uvádzané ako problém zvyšovania počtu zamestnancov. Cena práce (vrátane sociálnych príspevkov a daní) je ale dôležitý faktor a MSP je kritické hlavne ku nedávno schváleným zmenám v Zákonníku práce a zvýšeniu ceny práce za nočné smeny a víkendy.

Ďalším faktorom rozvoja uvedeným v diskusii týkajúcej sa rozvoja Hornej Nitry bolo to, že kľúčová úloha výstavby rýchlostnej cesty R7 nebola prioritou malých a stredných podnikov. Zatiaľ čo respondenti MSP uviedli, že by to vo všeobecnosti pomohlo, v skutočnosti to nepovažujú za zásadný problém v rámci svojich obchodných operácií. Respondenti uviedli, že hlavnou výzvou je obchádzka mesta Prievidza. V prípade lepšieho spojenia s Trenčínom a Nitrou boli dokonca obavy, že lepšie a

rýchlejšie cesty môžu mať na ne negatívny vplyv, pretože by to umožnilo viac dochádzať za prácou a môže sa tak zvýšiť konkurencia na trhu práce.¹⁵

Problémom je kvalita systému odborných škôl a podniky čelia nedostatku mladých ľudí, ktorí nahrádzajú starnúcu kľúčovú pracovnú silu. Demografické trendy (pozri demografickú prognózu vypracovanú pre tento región) v kontexte extrémne nízkej migrácie zo zahraničia budú mať do veľkej miery vplyv na miestne trhy práce v Prievidzi a Partizánskom. Kvalitatívny prehľad o vzorke miestnych MSP poukazuje na problém štrukturálnej nezamestnanosti, podľa ktorej zručnosti pracovníkov nezodpovedajú potrebám miestneho podnikania. MSP zároveň uviedli nedostatok kvalifikovaných pracovných síl ako hlavný limitujúci faktor ich rozvoja. Kľúčovými oblasťami, do ktorých by štát mohol zasahovať s podporou EŠIF, sú projekty duálneho vzdelávania a verejného bývania, ktoré by pomohli prilákať najmä mladých ľudí, aby zostali v regióne.

Celkové hodnotenie agregovaného potenciálu sektora MSP v súvislosti s tvorbou pracovných miest naznačuje, že podniky sú v súčasnosti schopné absorbovať prakticky všetkých dostupných ľudí s požadovaným vzdelaním a zručnosťami. Vzdelávacie a kvalifikačné schopnosti však nezodpovedajú ľuďom dostupným na trhu práce. Profil a skúsenosti MSP v súvislosti so zamestnávaním dlhodobo nezamestnaných sú prevažne negatívne a spoločnosti majú o zamestnávanie takýchto ľudí len malý záujem. Toto by s najväčšou pravdepodobnosťou zahŕňalo baníkov prepustených v procese postupného ukončovania ťažby uhlia. Najmä skupina baníkov s nízkou kvalifikáciou a zručnosťami a s nízkym potenciálom na trhu práce (pozri kapitolu 3.1) by (s vysokou pravdepodobnosťou) zvýšila počet dlhodobo nezamestnaných.

Identifikácia kľúčových sektorov a segmentov MSP s potenciálom tvorby udržateľných pracovných miest je zložitá úloha v závislosti od globálnych a miestnych faktorov. V časti 2 sme analyzovali finančné zdravie MSP v jednotlivých odvetviach na základe Altmanovho Z-skóre. Pri hodnotení tieto údaje porovnávame so štúdiou OECD o pracovných miestach, ktoré sú v krajinách OECD vystavené riziku automatizácie,¹⁶ a s kvalitatívnymi údajmi získanými pri výskume pre potreby správy. Hodnotenie kľúčových sektorov a segmentov MSP s potenciálom tvorby pracovných miest je na obrázku 8.

¹⁵ Tieto závery sú podporené nedávnou štúdiou účinkov R1 spájajúcich Bratislavu a Banskú Bystricu, kde boli praktickými príjemcami najmä cieľové / väčšie mestá sťahujúce pracovnú silu z vidieka a menších miest, ktoré sa medzi nimi nachádzajú (V. Baláž et al., 2018).

¹⁶ Ďalšie podrobnosti pozri: https://www.oecd-ilibrary.org/employment/jobs-at-risk-of-automation-in-oecd-countries_02c13de8-en (*Jobs at risk of automation in OECD countries: Share of jobs which are at a high risk of automation or a risk of significant change in %*).

Obrázok 8. Odhadovaný potenciál kľúčových sektorov a segmentov MSP pri tvorbe pracovných miest

Sektor	Výhľad potenciálu tvorby pracovných miest	
Bezpečná zóna		
Q) Činnosti v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce	Vysoký potenciál založený na demografických trendoch (všeobecne starnúcej populácii) a rozvíjajúcich sa kapacitách Bojníc ako kúpeľného mesta	↑
J) Informácie a komunikácia	Šírenie služieb je sprevádzané zvyšovaním efektívnosti a automatizáciou a centralizáciou služieb	↓
M) Odborné, vedecké a technické činnosti	Solídny potenciál a príležitosti pre rast	↑
K) Finančné a poisťovacie činnosti	Rast sektora je sprevádzaný zvyšovaním efektívnosti a automatizácie	↓
(O) Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	Zvyšujúci sa dopyt po službách je sprevádzaný zavedením IT	→
Šedá zóna		
(F) Stavebníctvo	Solídny potenciál, aj keď v závislosti od hospodárskych cyklov a kúpnej sily obyvateľstva	↑
N) Administratívne a podporné činnosti	Zvyšujúci sa dopyt po službách je sprevádzaný zavedením IT	→
C. Výroba	Solídny potenciál na udržanie a zvýšenie súčasnej úrovne aktivít, aj keď v závislosti od mnohých vonkajších a vnútorných faktorov (pozri SWOT)	↑
(E) Dodávky vody, kanalizácia, odpadové hospodárstvo a sanačné činnosti	Solídny potenciál a príležitosti pre rast; Uzatvorenie baní poskytne (aspoň v krátkodobom a strednodobom horizonte) nové pracovné príležitosti	↑
(R) Umenie, zábava a rekreácia	Solídny potenciál, aj keď v závislosti od hospodárskych cyklov a kúpnej sily	↑
H. Preprava a skladovanie	Rast sektora je sprevádzaný zvyšovaním efektívnosti a automatizácie	→
(P) Vzdelávanie	Demografické trendy sú vyvážené vyšším dopytom po potrebách dlhodobého vzdelávania	→
Stresová zóna		
(I) Ubytovacie a stravovacie služby	Solídny potenciál, aj keď v závislosti od hospodárskych cyklov a kúpnej sily	↑
(G) Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	Solídny krátkodobý potenciál, aj keď v závislosti od hospodárskych cyklov a kúpnej sily	↑
(A) Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	Limitujúcim faktorom je dostupnosť pôdy a zvýšenie efektívnosti fariem; bude potrebná určitá forma všeobecnej pozemkovej reformy (v kombinácii s podporou malých a stredných fariem)	→
B. Ťažba a dobývanie kameňa	Okrem ťažby uhlia v regióne existuje len obmedzené dobývanie stavebného materiálu	↓
(L) Činnosti v oblasti nehnuteľností	Dopyt po službách závisí od ekonomických cyklov sprevádzaných zavádzaním IT	→

S) Ostatné služby	Tento segment vo všeobecnosti nepreukazuje vysoký potenciál, hoci niektoré segmenty rastú	↔
(D) Dodávka elektriny, plynu, pary a vzduchu	Zvyšujúci sa dopyt po službách je sprevádzaný zavedením IT	→

Poznámky: ↑ Pozitívny trend/zvýšenie zamestnanosti → Stabilizovaná situácia/fluktuácia nahor a nadol, ↓ Negatívny trend/pokles zamestnanosti, ↔ Nie je možné posúdiť

3.1. BANÍCI Z POHĽADU TRHU PRÁCE

Z pohľadu baníctva sú postupné ukončovanie a transformácia miestneho trhu práce sú dva mimoriadne dôležité faktory. Všeobecný trend hospodárskeho cyklu môže ovplyvniť dopyt po práci a štrukturálny problém zručností a schopností. Ako sme analyzovali v správe za rok 2018, na základe údajov poskytnutých banskou spoločnosťou HBP, a.s. uhoľná baňa, zamestnávala 3782 osôb,¹⁷ toho 3017 bolo v uhoľnom sektore a 765 sa nachádzalo v neuhľom sektore (2018). Významný počet zamestnancov v uhoľnom sektore môže v najbližších rokoch odísť do riadneho alebo predčasného dôchodku.¹⁸

Pokiaľ ide o uhoľný sektor, 2002 osôb bolo zamestnaných v podzemných a 1015 v nadzemných prevádzkach. Údaje poskytnuté HBP môžu byť v korelácii s počtom zamestnancov, ako ich podľa zákona uvádza Hlavný banský úrad SR.¹⁹ Existuje pomerne výrazné kolísanie počtu zamestnancov, ako aj problém, koľko ľudí v určitom čase pracuje v činnostiach priamo súvisiacich s ťažbou a koľko ľudí sa nachádza na rôznych pracoviskách diverzifikujúcej spoločnosti. Podľa kvalitatívneho prieskumu spoločnosť presúva pracovníkov medzi svojimi činnosťami podľa potreby.²⁰

Úroveň dosiahnutého vzdelania má kľúčový význam z hľadiska potenciálu banských zamestnancov na trhu práce. Údaje o vzdelaní a odbornej príprave baníkov sú znázornené na obrázku 9. Baníkov môžeme celkovo rozdeliť do štyroch skupín, ktoré si vyžadujú odlišný prístup a iný rozsah podpory:

- **Zamestnanci v riadnom a predčasnom dôchodku / Z trhu práce:** Táto skupina si bude vyžadovať viac investícií do sociálnych systémov a systémov zdravotnej starostlivosti v regióne, čo môže poskytnúť príležitosti v „striebornej ekonomike“ a / alebo sociálnom podnikaní.
- **Vysoko kvalifikovaní odborníci / vysoký potenciál na trhu práce:** Sú to odborníci s vysokoškolským vzdelaním a / alebo vyšším odborným vzdelaním a zručnosťami. Niektorí zostanú v banskej spoločnosti a budú pracovať v procese zatvárania a / alebo v banských podnikoch, ktoré zostanú po ukončení banských operácií. Iní nebudú mať problém nájsť primerané zamestnanie v regióne alebo inde.
- **Vyškolení ľudia s odbornými skúsenosťami / s dobrým potenciálom na trhu práce:** Toto je skupina so solídnym potenciálom nájsť primerané pracovné miesta na trhu práce a je aj dôležitou cieľovou skupinou pre požiadavky MSP. EŠIF môžu hrať kľúčovú úlohu pri podpore dobre platených príležitostí v progresívnych odvetviach, ktoré majú dlhodobý vplyv na hospodársku prosperitu regiónu. Možno bude potrebné absolvovať určité školenia.
- **Nízko kvalifikovaní pracovníci s nízkym vzdelaním / nízky potenciál na trhu práce:** Táto skupina môže mať potenciálne najväčší problém pri hľadaní zamestnania a bude vyžadovať

¹⁷ Z celkovej zamestnanosti 3782 pracovných miest bolo 177 externých zamestnancov, z toho 72 cudzincov.

¹⁸ Akčný plán pre transformáciu regiónu horná Nitra (verzia z 31. marca 2019)

¹⁹ Podľa úradu v roku 2017 až 1908 zamestnancov pracovalo priamo v ťažbe hnedého uhlia a lignitu (na povrchu 148). Vidíme tu, v porovnaní s rokom 2016, nárast o 663 pracovníkov (počet pracovníkov v podzemí klesol o 22). Viac informácií: SPRÁVA O ČINNOSTI za rok 2017 Hlavného banského úradu a obvodných banských úradov Slovenskej republiky. K dispozícii:

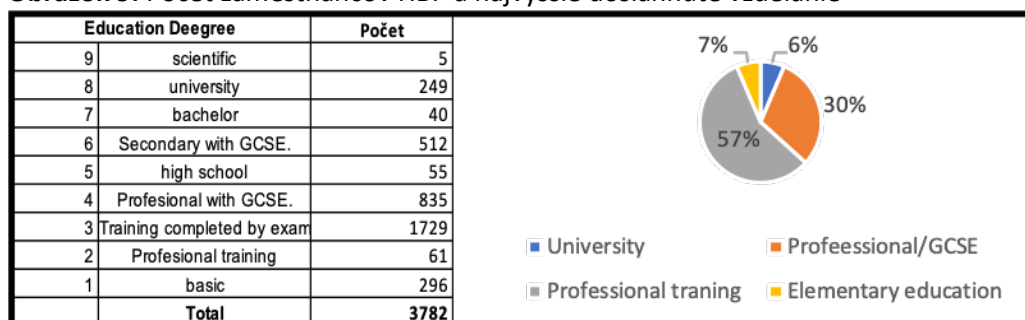
<http://www.hbu.sk/files/documents/spravy/2017/ročná%20správa%202017.pdf>.

²⁰ Podpora uhoľných regiónov v transformácii - Expertná štúdia Horná Nitra: Sociálno-ekonomické analýzy pre podporu využívania EŠIF. Slovenská republika 2018.

osobitnú odbornú prípravu, výukové programy alebo koučovanie, pričom špecifické prístupy sa navrhujú s ohľadom na prácu s ľuďmi a MSP súčasne.

Z celkového počtu zamestnancov má 294 (6%) ľudí vysokoškolské vzdelanie. Ďalších 30% má formálne vzdelanie s maturitou a zastáva vysoké profesionálne a administratívne zamestnanie. Najväčšia skupina, ktorá predstavuje 57%, má určitú formu odborného vzdelania. Odhaduje sa, že 679 ľudí (7%) patrí do kategórie nízkokvalifikovaných pracovníkov (banskí zamestnanci bez osobitnej kvalifikácie, povrchoví zamestnanci bez špecifickej kvalifikácie, ostatní zamestnanci). Vek, vzdelanie a zručnosti baníkov úplne nezodpovedajú požiadavkám trhu. Viac informácií nájdete na obrázku 9.

Obrázok 9. Počet zamestnancov HBP a najvyššie dosiahnuté vzdelanie

Zdroj: HBP a.s., na žiadosť úradu podpredsedu vlády, 2018.

4. EURÓPSKE ŠTRUKTURÁLNE A INVESTIČNÉ FONDY

KLÚČOVÉ BODY

- Zistili sa nepresvedčivé dôkazy o úlohe EŠIF ako kľúčového určujúceho faktora / faktora pri transformácii MSP a prechode k sofistikovanejšej výrobe, avšak jednoznačne umožňujú zväčšenie pôvodnej výroby.
- Skúsenosti MSP s EŠIF sa líšia - zvyčajne sa považujú za užitočný nástroj rozvoja, ale ich užitočnosť je obmedzená rôznymi inštitucionálnymi prekážkami (napr. administratíva, náročné pravidlá verejného obstarávania).
- Projekty v programovom období 2014 - 2020 sú zatiaľ vo fáze uzatvárania zmlúv - ich implementácia je oneskorená. Zahŕňajú celý rad mikropodnikov, malých a stredných podnikov s dominantným zameraním na spracovanie a výrobu.
- Absorpčná kapacita EŠIF pre malé a stredné podniky v programovom období 2014 - 2020 v regióne Horná Nitra bola pod slovenským priemerom. Situácia využívania EŠIF v regióne tiež zodpovedá všeobecným problémom v krajine s obmedzenou absorpčnou kapacitou dostupných zdrojov.
- Mapovanie štrukturálnych prekážok lepšieho využívania EŠIF poskytuje údaje a informácie na následnú diskusiu o možných prístupoch a opatreniach.

MSP v Hornej Nitre sa aktívne zúčastňujú na EŠIF a boli zapojené do štátnej pomoci. Štátna pomoc sa zamerala predovšetkým na priemyselnú výrobu formou systému de minimis (2015 - 2018). Primárnymi zdrojmi ekonomických stimulov sú však v súčasnosti EŠIF.²¹ MSP sú jedným z kľúčových cieľov EŠIF a v súčasnosti sa podporujú v rámci Partnerskej dohody na roky 2014 - 2020 v rámci tematického cieľa 3: Zvyšovanie konkurencieschopnosti MSP, sektor poľnohospodárstva (pre EAFRD) a sektor rybného hospodárstva a akvakultúry (pre ENRF).

Činnosti podporované z EŠIF sa zameriavajú na široké spektrum malých a stredných podnikov v rôznych odvetviach. Prijaté opatrenia sú určené na pokrytie všetkých fáz životného cyklu rôznych typov MSP a na zachytenie ich meniacich sa potrieb. Medzi kľúčové nástroje patrí Program rozvoja vidieka (PRV), Operačný program Výskum a inovácie (OP Val) a Operačný program Rybné hospodárstvo (OP RH). Hlavnými zdrojmi financovania MSP sú PO3 a PO4 OP Val. V obidvoch prípadoch k 31. decembru 2018 sme zaznamenali pomerne nízku mieru absorpcie (14,04%, respektíve 13,86%), hoci miera zazmluvnenia bola vysoká (88,48% a 94,55%). Zároveň bola miera čerpania aj miera kontraktov (max. 15,5%) z dvoch prioritných osí OP RH kriticky nízka. V prípade PRV bol TO3 pokrytý šiestimi jednotlivými osami, z ktorých niektoré naznačujú vysokú (napr. M14 až 63%) a iné nízku úroveň absorpčnej kapacity (napr. M08 iba 0%). PRV dosiahol najvyššiu zmluvnú mieru v rámci TO3.

V roku 2017 bolo na Slovensku celkom 218 805 malých a stredných podnikov a 323 947 živnostníkov, ale hodnota ukazovateľa podnikov podporených z OP Val bola iba 2400. Ukazovatele pre poľnohospodárstvo na obdobie rokov 2013 - 2017 naznačujú mierne zlepšenie konkurencieschopnosti odvetvia, čo sa dosiahlo aj zvýšenou podporou EÚ. Zvýšenie podpory (zo 713,2 miliónov EUR v roku 2013 na 776,1 miliónov EUR v roku 2017) tiež prispelo k rastu zisku. Priemerný ročný podiel podpory v pomere k príjmom sa za toto obdobie zvýšil z 30,4% na 32,5%.

Podpora z EŠIF malým a stredným podnikom v programovom období 2014 - 2020 v regióne Horná Nitra bola doteraz pod slovenským priemerom, napriek tomu bola veľmi dôležitým faktorom rozvoja

²¹ Ďalšie podrobnosti pozri: *Sociálno-ekonomické analýzy na zlepšenie využívania EŠIF (2018)*.

MSP.²² Zistili sa nepresvedčivé dôkazy o úlohe EŠIF ako kľúčového určujúceho faktora / faktora pri transformácii MSP a prechode na sofistikovanejšiu výrobu. Určite to však umožňuje zvýšenie pôvodnej výroby. Tabuľka 5 uvádza kontrahované sumy regionálnych projektov, v ktorých mal príjemca sídlo v regióne Horná Nitra²³. Prakticky všetky projekty v tabuľke sú v štádiu uzatvárania zmlúv a pokrývajú širokú škálu mikropodnikov, malých a stredných podnikov. Dominantné zameranie je na spracovanie a výrobu.

²² Informácie o programovom období 2007 - 2013 a podpore MSP v regióne Horná Nitra sú uvedené v prílohe č. 4.

²³ Región Horná Nitra mal úžitok aj z národných projektov v oblasti aktívnej politiky trhu práce. Regionálne podiely národných projektov na Slovensku nie sú k dispozícii.

Tabuľka 5. Zoznam MSP podporovaných v rokoch 2014 - 2020 z EŠIF v Hornej Nitre (EUR) a k 31. decembru 2018 (uvádza zazmluvnené projekty, alokované sumy a mapy oblastí, v ktorých je podpora distribuovaná)

Názov prijímateľa	OP	Suma (EUR)	Stav projektu	Kategória	NACE	Okres
CCC Slovakia, s. r. o.	OP LZ	180368	Zazmluvnený	Medium		
	OP LZ		Zazmluvnený	MC	56290 Osttané jedálenské služby	Prievidza
JOZUE s.r.o.		118430				
Normex s.r.o.	OP LZ	77660	Zazmluvnený			Nitra
			Zazmluvnený	S	31090 Výroba ostatného nábytku	Prievidza
CASTILL, s.r.o.	OP Val	891960				
	OP Val		Zazmluvnený	S	25990 Výroba ostatných kovových výrobkov i. n.	Prievidza
Toolshed Slovakia, spol. s r.o.		303100				
	OP Val		Zazmluvnený	M	20140 Výroba ostatných základných organických chemikálií	Prievidza
VUP, a.s.		197767				
	OP Val		Zazmluvnený	MC	Spracovanie kovov a zámočníctvo. Servis a opravy strojov na spracovanie kovov a drevoobrábacích strojov.	Partizánske
Ing. Peter Beňo - KOVOPRODUKT		108867				
MVM SK s. r. o.	OP Val	231000	Zazmluvnený	S		Prievidza
Ing. Miroslav Čerey Výrobky z dreva a kovov	OP Val	307727	Zazmluvnený	MC	46900 Nešpecializovaný veľkoobchod	Prievidza
	OP Val		Zazmluvnený	M		Prievidza (ústredie v Bratislave)
1113 Bojnice s.r.o.		333333				
	OP Val		Zazmluvnený	S	55100 Hotelové a podobné ubytovanie	Prievidza
SKMODEL s.r.o.		270533				
Radovan Kašička K-Fruct	OP Val	209717	Zazmluvnený	S	20160 Výroba plastov v primárnej forme	Partizánske
ROYAL DATA GROUP EUROPE s.r.o.	OP Val	384600	Zazmluvnený	MC		Prievidza
Róbert Švejda SPEKTRUM	OP Val	360960	Zazmluvnený	S		Prievidza
	OP Val		Zazmluvnený	M	93190 Ostatné športové činnosti	Prievidza
VUP, a.s.		124438				
	OP Val		Zazmluvnený	S	20140 Výroba ostatných základných organických chemikálií	Prievidza
ESYP s.r.o.		40376				

Zdroj: Úrad podpredsedu vlády (OLAP Cube) a výpočet autorov. Poznámka: pridelené prostriedky sa vzťahujú na zazmluvnené projekty. Kód NACE podľa príjemcu projektu.

Hlavnými zdrojmi údajov a informácií pre túto kapitolu sú hĺbkové osobné rozhovory s manažérmi MSP, vlastníkmi a kľúčovými technickými pracovníkmi. Údaje a informácie z malých a stredných podnikov boli špecifikované pomocou hĺbkových rozhovorov s ostatnými zúčastnenými stranami (napr. ministerstvo hospodárstva, miestne akčné skupiny / MAS, rozhovory s informačnou kanceláriou fondov EÚ, Slovenská obchodná agentúra / SBA, miestne samosprávy, mimovládne organizácie a ťažobná spoločnosť).

Pri analýze skúseností a situácie v implementácii EŠIF, absorpčnej schopnosti a výsledkoch sa v procese zistilo niekoľko prekážok. Sú dôležité pre ďalšie využitie dostupných stimulov (a nielen) v Hornej Nitre. Kvalitatívny prieskum správy naznačuje osem oblastí / problémov identifikovaných malými a strednými podnikmi / respondentmi. Sú zhrnuté v tabuľke 6.

Tabuľka 6. Technické problémy zistené v procese podpory MSP prostredníctvom EŠIF

Problém	Vplyv a dôsledky	Navrhovaná stratégia riadenia
Značná administratívna záťaž; požiadavky nie sú jasné a kladú na žiadateľov požiadavky, ktoré je ťažké splniť	MSP sa zdráhajú prihlásiť; najmä pre menšie podniky je administratíva silnou prekážkou - technická pomoc je údajne slabá (údajne nemôžu získať ciele informácie a vysvetlenia)	Kombinácia malých grantov prostredníctvom MAS, rozšírenia systému kupónov a iných užívateľsky prístupných služieb pre MSP; zlepšenie flexibility vykonávacích nástrojov, posudzovanie a zníženie nepružnosti právnych predpisov; lepšie školenie a hodnotenie pre správcov / úradníkov prvého kontaktu
Prísnosť predpisov	Komplikované postupy výberových konaní a problémy s nariadeniami o štátnej pomoci; nutnosť držať sa pôvodných detailov projektu prísne vyžadovaných úradmi (zatiaľ čo sa okolnosti stále menia) obmedzuje implementáciu projektov	Prehodnotenie zásad konkurencieschopnosti a poskytovania štátnej pomoci a prispôbienie sa zmenám; úprava pravidiel, ktorá umožní lepšie prispôbienie miestnemu kontextu
Predĺžený proces a nepredvídané zmeny v procese implementácie	Zvyšujúce sa náklady pre žiadateľov (potreba aktualizovať zastarané audity a zmeniť odhady nákladov na základe inflácie a trhových cien)	Kratší a rýchlejší proces rozhodovania by zvýšil záujem o EŠIF; zlepšenie časového manažmentu procesu by pozitívne ovplyvnilo imidž fondov a záujem o účasť na nich
Limity a požiadavky verejného obstarávania	Aspoň v dvoch prípadoch sa VO uvádza ako dôvod, prečo MSP zrušili účasť v EŠIF	Zjednodušenie postupov a technickej pomoci s VO; zlepšenie technických kapacít a zručností administrátorov na všetkých úrovniach s cieľom pomôcť MSP v tomto procese
Úloha poradenských spoločností	Podľa súčasného systému sú MSP závislé od vonkajších kapacít, ktoré sú často drahé	Posilnenie technickej pomoci; Informačné a poradenské centrá v samosprávnych krajoch sú krokom správnym smerom, je však potrebné zlepšiť ich kapacity
Kvalita technickej podpory	Medzi obvyklé hlásené skúsenosti patrí nedostatok cieleňých a platných odpovedí na otázky, ktoré MSP položili v procese podávania žiadostí a / alebo	Zvýšenie technickej pomoci a zlepšenie kvality poradenských služieb; Informačné a poradenské centrá v samosprávnych krajoch

	implementácie (napr. keď kladú otázky týkajúce sa konkrétnych výziev a implementačných postupov, sú nasmerované na príručky a nemôžu získať pokyny od úradov)	
Prístup k informáciám	Aj keď je deklarovaných veľa informačných aktivít, zdá sa, že skupina informovaných MSP je obmedzená	Zlepšenie databáz MSP a cieľených informácií týkajúcich sa konkrétnych výziev; zlepšenie šírenia informácií o úspešných žiadostiach
Ustanovenia o vytváraní nových pracovných miest	Zabezpečenie zamestnávania nových osôb (nad 55 rokov alebo dlhodobo nezamestnaných) v rámci zmlúv o EŠIF je pre MSP veľmi problematické.	Toto ustanovenie už bolo zrušené. Prípadne preferenčné zaobchádzanie s ľuďmi, ktorí absolvujú školiace kurzy a / alebo projekty medzi-trhu práce.

Najčastejšie rozoberanou otázkou bola správa grantov EÚ. Správa a všetky požiadavky boli hodnotené takmer jednomyselne negatívne. Iba v jednom prípade sme získali akotak neutrálny názor. Manažéri sa väčšinou sťažovali na veľmi zložité požiadavky týkajúce sa podrobných parametrov nákupu strojov. Jeden rok pred nákupom, ktorý mal byť spolufinancovaný z EŠIF, boli povinní uviesť všetky technické podrobnosti vrátane ceny a pripraviť plán nákupu. V praxi sa často stalo, že výrobca zmenil cenu alebo niektoré parametre (napríklad predstavil medzitým nový model strojového zariadenia) a v tomto prípade bol proces zrušený.

V inom prípade žiadateľ údajne požadoval niekoľkokrát zmenu rozsahu projektu. Tento proces bol taký zdĺhavý, že potrebovali aktualizovať energetický audit, ktorého platnosť sa skončila (zatiaľ čo situácia s energetickou hospodárnosťou bola rovnaká) a museli zaplatiť audítorskej spoločnosti dvakrát.

Jedna z najinovatívnejších a najprogresívnejších spoločností v našej vzorke (výroba priemyselných robotov) ilustruje tento problém s administratívnou záťažou. Spoločnosť odstúpila od už udeleného grantu EŠIF na technológiu, pretože nedokázala získať súhlas riadiaceho orgánu pre svoj postup verejného obstarávania ani po niekoľkých pokusoch.

Pri zisťovaní, či znovu požiadať o financovanie EÚ, boli odpovede skeptické. Ako sa potvrdilo aj v tomto výskume, klienti a príjemcovia finančných prostriedkov EÚ považujú správu fondov za všeobecne veľmi ťažkú, a teda nie užívateľsky prívetivú. To tiež znamená komplikovanú komunikáciu s projektovými manažérmi v Bratislave. Tieto pozície sa v administratíve pomerne často menia. MSP sa sťažujú, že nemôžu nadviazať formálne vzťahy s niekým zodpovedným za pomoc a ľudia sa nezdajú byť dostatočne flexibilní.

Prístup k informáciám o EŠIF sa vo všeobecnosti nepovažoval za problém. Napriek značnému množstvu energie a zdrojov investovaných prostredníctvom technickej pomoci väčšina MSP stále uvádza ako zdroj informácií o výzvach EŠIF prevažne poradenské spoločnosti ponúkajúce svoje služby. Dominantnými zdrojmi informácií pre MSP sú rôzne poradenské spoločnosti, aktívne vyhľadávajúce príležitosti a potom motivujúce vybrané MSP k príprave návrhov projektov.

Prakticky všetky MSP, s ktorými sa uskutočnil rozhovor, poukazujú na problém ľudských zdrojov ako na hlavný problém. Privítali by viac mladých vyškolených ľudí, ktorí sú motivovaní pracovať vo výrobnom priemysle a službách, najmä preto, lebo sa cítia ohrození vyhliadkami na odchod kľúčových zamestnancov. Silne sa však postavili proti zamestnávaniu dlhodobo nezamestnaných. Zdá sa, že tento problém je najmä pri grantoch financovaných z európskych štrukturálnych fondov. Vo väčšine finančných prostriedkov je potrebné vytvoriť a udržať nové pracovné miesta pre znevýhodnených

registrovaných uchádzačov o zamestnanie podľa rôznych kritérií. S cieľom splniť požiadavky na granty sú malé a stredné podniky nútené zamestnať týchto nových pracovníkov, aj keď ich podnikatelia nepotrebujú. Tieto nové pracovné sily pracujú spolu so „starými“ stálymi zamestnancami, majú však skôr nižšie postavenie a považujú sa za zbytočné. Bežní zamestnanci ich nazývajú „komparzistami“, ako napríklad pri natáčaní filmu, kde komparzisti pôsobia v pozadí, ale skutočný herecký priestor je vyhradený pre skúsených hercov.

Niektoré z problémov sa dajú relatívne ľahko vyriešiť a niektoré už pri riadení nástrojov politiky súdržnosti pretrvávajú. Zvýšenie absorpčnej kapacity v sektore MSP v regióne Hornej Nitry s cieľom vytvoriť udržateľné pracovné miesta v perspektívnych odvetviach a odvetviach hospodárstva by si však vyžadovalo zlepšenie v celkovom systéme riadenia EŠIF a rozvoj užívateľsky prístupnejších prístupov k MSP. Mapovanie štrukturálnych bariér pre lepšie využitie EŠIF poskytuje údaje a informácie pre nasledujúcu kapitolu a diskusiu o možných prístupoch a opatreniach.

5. ANALÝZA MEDZIER A ODPORÚČANIA

KLÚČOVÉ BODY

- Analýzy medzier poskytujú úvod k identifikovaným odporúčaniam, mapujúc medzeru medzi požadovaným stavom (kde sa chceme dostať v rozvoji sektora MSP), súčasným stavom (kde sme podľa našich analýz) a aké sú kroky postupu (čo by sme mohli alebo mali urobiť, aby sa táto medzera vyriešila).
- Podpora MSP sa musí zameriavať na vonkajšie prostredie (školský system, ľudské zdroje, infraštruktúra a technická a riadiaca pomoc pri rozvoji kapacít) a na vnútornú pomoc jednotlivým MSP pri zvyšovaní efektívnosti, zvyšovaní produktivity, šetrení zdrojov a zrýchľovaní prenosu technológií do Priemyslu 4.0.
- Osobitnou výzvou je riadenie a implementácia projektov podporovaných z EŠIF, kde je absorpčná kapacita obmedzená rôznymi štrukturálnymi prekážkami, čo blokuje lepšie využitie finančných prostriedkov dostupných pre MSP. Odporúčania sa zameriavajú na všeobecný rámec implementácie EŠIF na Slovensku, berúc do úvahy miestne špecifiká.
- V nasledujúcej podkapitole sa diskutuje o niekoľkých možnostiach (alebo príkladoch) regionálnych rámcových a/alebo strategických projektov. Uvedené príklady sú generované na základe analýz potrieb MSP v Hornej Nitre a stavajú na skúsenostiach z iných krajín EÚ s využívaním EŠIF na regionálny rozvoj a/alebo prechod z ťažby uhlia.
- Posledný súbor odporúčaní otvára alternatívy, ako konkrétne pristupovať k tomuto regiónu; t. j. poskytujú koncentrovaný impulz pre regionálnu transformáciu a kompenzáciu uhoľného priemyslu. Navrhujú sa osobitné výzvy na predloženie návrhov a možné oblasti intervencie určené pre MSP v regióne Horná Nitra s ohľadom na skúsenosti z minulých a súčasných programových období.

Na základe kvantitatívnych a kvalitatívnych údajov a informácií získaných a analyzovaných pri príprave správy uvádzame zhrnutie niekoľkých kľúčových faktorov a bodov ovplyvňujúcich úlohu a potenciál MSP v transformačnom procese regiónu Horná Nitra. Napriek mnohým pozitívnym krokom na politickej úrovni a zlepšeniam podpory MSP existujú cyklické, štrukturálne a inštitucionálne prekážky zvyšovania zamestnanosti.

Cyklická nezamestnanosť znamená, že zamestnanosť v hospodárstve prechádza pravidelnými cyklami stúpania a klesania. Existujú signály, že hospodársky rast sa spomaľuje. Krátkodobé a strednodobé očakávania opýtaných predstaviteľov odvetvia sú väčšinou pesimistické. Značná časť opýtaných MSP už pociťuje zníženie počtu zmlúv a očakáva spomalenie hospodárskeho cyklu. Počet pracovných miest vložených na webovú registráciu pracovných príležitostí Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (Istp.sk) sa za posledných 10 mesiacov v Prievidzi znížil o 28,5%.²⁴

K **štrukturálnej nezamestnanosti** dochádza, keď zručnosti pracovníka už nezodpovedajú potrebám podniku. Napriek relatívnemu zníženiu počtu nových pracovných príležitostí sa hlavná výzva pre väčšinu MSP týka ľudských zdrojov. Starnúca spoločnosť zvyšuje význam produktivity a účinného využívania dostupných ľudských zdrojov na udržanie rastu. Celkové hodnotenie agregovaného potenciálu sektora MSP z hľadiska vytvárania pracovných miest naznačuje, že podniky sú v súčasnosti

²⁴ Počet pracovných miest pre ľudí s nižšou a strednou úrovňou vzdelania. Porovnanie medzi 5. decembrom 2018 a 5. októbrom 2019.

schopné absorbovať prakticky všetkých dostupných ľudí s požadovaným vzdelaním a zručnosťami. Požiadavky na vzdelanie a kvalifikáciu sa však nezhodujú s ponukou ľudí dostupných na trhu práce.

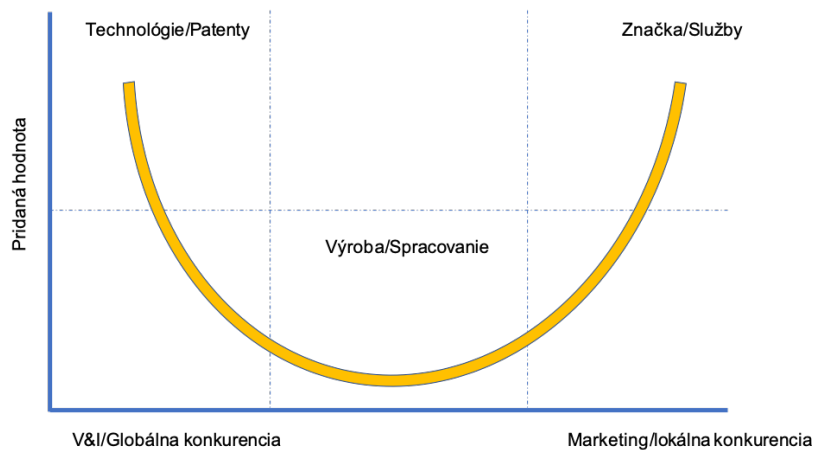
Inštitucionálna nezamestnanosť vzniká, keď sú mzdy príliš vysoké a vytvárajú prekážku pre zamestnávateľov. Prakticky všetky analyzované podniky potvrdili zvýšenie plátov za posledných 12 mesiacov. Na jednej strane je tento trend poháňaný potrebou udržiavať v ich podnikaní najmä kľúčových odborníkov. Na druhej strane to vedie k tendencii šetriť na pozíciách s nízkou kvalifikáciou. Výsledok výskumu potvrdzuje dôkazy z literatúry²⁵, že zvýšenie minimálnej mzdy **núti podnikateľov nahraďiť pracovníkov s nízkou kvalifikáciou automatizovanými prevádzkami**.

Zmiešaná a živá kombinácia mikropodnikov, malých a stredných podnikov spôsobuje, že MSP sú relatívne odolné voči hospodárskym cyklom. Celkový stav podnikov je pozitívny: 46% podnikov podľa dostupných kvantitatívnych údajov prosperuje. Vyhodnotených 31% podnikov vykazuje signifikantné problémy so svojou udržateľnosťou, pričom ostných 23% sa pohybuje v šedej zone medzi týmito dvoma skupinami. Najrýchlejšie rastúcimi odvetvami sú stavebníctvo, poľnohospodárstvo a lesníctvo, odevníctvo a obuvníctvo, ako aj chémia a plasty. Na druhej strane cestovný ruch a gastronómia, financie a reklama predstavujú najmenší rozvoj. Na základe analýz sektora MSP v Hornej Nitre však možno poukázať na problém štruktúry a zamerania podnikov. Miestna konzistentnosť MSP vykazuje určité vzorce regionálnej inteligentnej špecializácie, ale väčšina produkcie zaostáva. Počet priemyselných odvetví mimo oblasti inteligentnej špecializácie je v roku 2019 stále 82,4%, ktoré v roku 2018 vygenerovali 60,7% výnosov.

Tento ukazovateľ zodpovedá kvantitatívnemu hodnoteniu odvetvia, ktoré je v zásade tvorené výrobou a službami zameranými na medzery na trhu (zvyčajne výrobky s nižšou pridanou hodnotou, vystavené globálnym konkurentom) alebo dopytom po dodávkach vytváraným väčšími a technologicky vyspelejšími zahraničnými spoločnosťami. Je to situácia, ktorá môže byť graficky znázornená pomocou tzv. úsmevnej krivky (obrázok 10). Vo všeobecnosti dva konce hodnotového reťazca (technológie/patenty a značky/služby) určujú vyššie hodnoty pridané do produktu ako stredná časť hodnotového reťazca, ktorý predstavuje výrobu.

Obrázok 10. Úsmevná krivka - pridaná hodnota v rôznych fázach uvádzania výrobku na trh.

²⁵ Pozri napríklad Grace Lordan and David Neumark (2018) People Versus Machines: The Impact of Minimum Wages on Automatable Jobs NBER Working Paper No. 23667. Alebo autora, David H., Alan Manning, and Christopher L. Smith. 2016. "The Contribution of the Minimum Wage to US Wage Inequality over Three Decades: A Reassessment." *American Economic Journal: Applied Economics*, Vol. 8, No. 1, January, pp. 58-99.

Zdroj: Stan Shih, 1992.

Ekonomický model transformácie po roku 1990 bol do veľkej miery založený na vzdelanej / kvalifikovanej, ale lacnej pracovnej sile. Vzhľadom na hospodárske, demografické a sociálne trendy dosahuje tento model svoje hranice. Celkovo sa situácia v Hornej Nitre významne nelíši od ostatných slovenských - alebo v širšom kontexte - iných podobných európskych regiónov. Ciele rozvoja a zámery inteligentnej špecializácie a zvyšovanie pridaných hodnôt priemyslu a služieb sú v rozpore s realitou globálnej a regionálnej konkurencie, odlivom mozgov, zaostávajúcim výskumom a vývojom, nedostatkom ľudských zdrojov a know-how, ako aj so špecifikami miestneho trhu. Transformácia regiónu a postupné rušenie uhoľných prevádzok s najväčšou pravdepodobnosťou zdôraznia už existujúce napätie a štrukturálne problémy a budú výzvou pre verejné politiky a investície.

5.1. ANALÝZA MEDZIER

Analýza medzier je proces, ktorý porovnáva skutočný výkon alebo výsledky s tým, čo sa očakávalo alebo žiadalo. Ako je znázornené na obrázku 11, v analýze medzier sa zameriavame na tri zvažované vzájomne prepojené oblasti. Ide o: i) vnútorné potreby MSP; ii) prevádzkové prostredie; a (iii) riadenie a implementácia európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Vláda Slovenskej republiky prijala niekoľko kľúčových strategických dokumentov a legislatívnych opatrení týkajúcich sa rozvoja MSP, ktoré poskytujú rámec pre rozvoj sektora. Rozvoj inovatívnych začínajúcich podnikov by mala stimulovať novoprijatá Koncepcia pre podporu startupov a rozvoj startupového ekosystému v Slovenskej republike, ktorá je doplnená Stratégiou rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike pre kultúrny a kreatívny priemysel. Okrem toho bola prijatá aj Koncepcia inteligentného priemyslu pre Slovensko, ktorá vytvára vhodný rámec, aby sa MSP mohli poučiť aj z najnovších trendov nadchádzajúcej štvrtej priemyselnej revolúcie. Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky sa považuje za kľúčovú stratégiu, ktorá definovala všeobecné rámce podpory pre MSP, ako aj cieľnú podporu pre vybrané prioritné oblasti v rámci OP Val.

Napriek úsiliu však Slovenská republika vážne zaostáva za svojimi cieľmi v oblasti Val a nie je schopná využiť príležitosti, ktoré poskytujú EŠIF. Tak na zvýšenie vstupov ako aj výstupov vo výskume, vývoji a inováciách. Na strane vstupu boli opatrenia zamerané na zvýšenie domácich podnikateľských výdavkov na výskum a vývoj a zvýšenie inovačných kapacít malých a stredných podnikov (MSP). Pokiaľ ide o stranu výstupu, podpora výskumu a vývoja z EŠIF by sa mala prejavovať vo vyššom počte patentov a kvalitných vedeckých publikáciách. Kľúčovú podporu pre tento cieľ poskytujú prioritné osi 1 a 2 operačného programu Výskum a inovácie (OP Val). PA1 a PA2 predstavovali k 31. decembru 2018 nízke miery certifikovaných výdavkov - 7,34% a 5,02%. Bez podpory z EŠIF zabezpečuje podnikateľský sektor viac ako 80% financovania z vlastných zdrojov a makro ukazovatele vykazujú iba obmedzený pokrok. Aj keď existuje pozitívny trend zvyšovania koncentrácie investícií do výskumu a vývoja v piatich oblastiach inteligentnej špecializácie (RIS3), intenzita patentovania a podiely inovačných podnikov na celkových podnikoch zostávajú veľmi nízke. Nižšia úroveň výskumných výstupov nevyhnutne neposkytuje dostatočný priestor na multiplikačné účinky, spoluprácu a prenosi z výskumu do MSP.²⁶

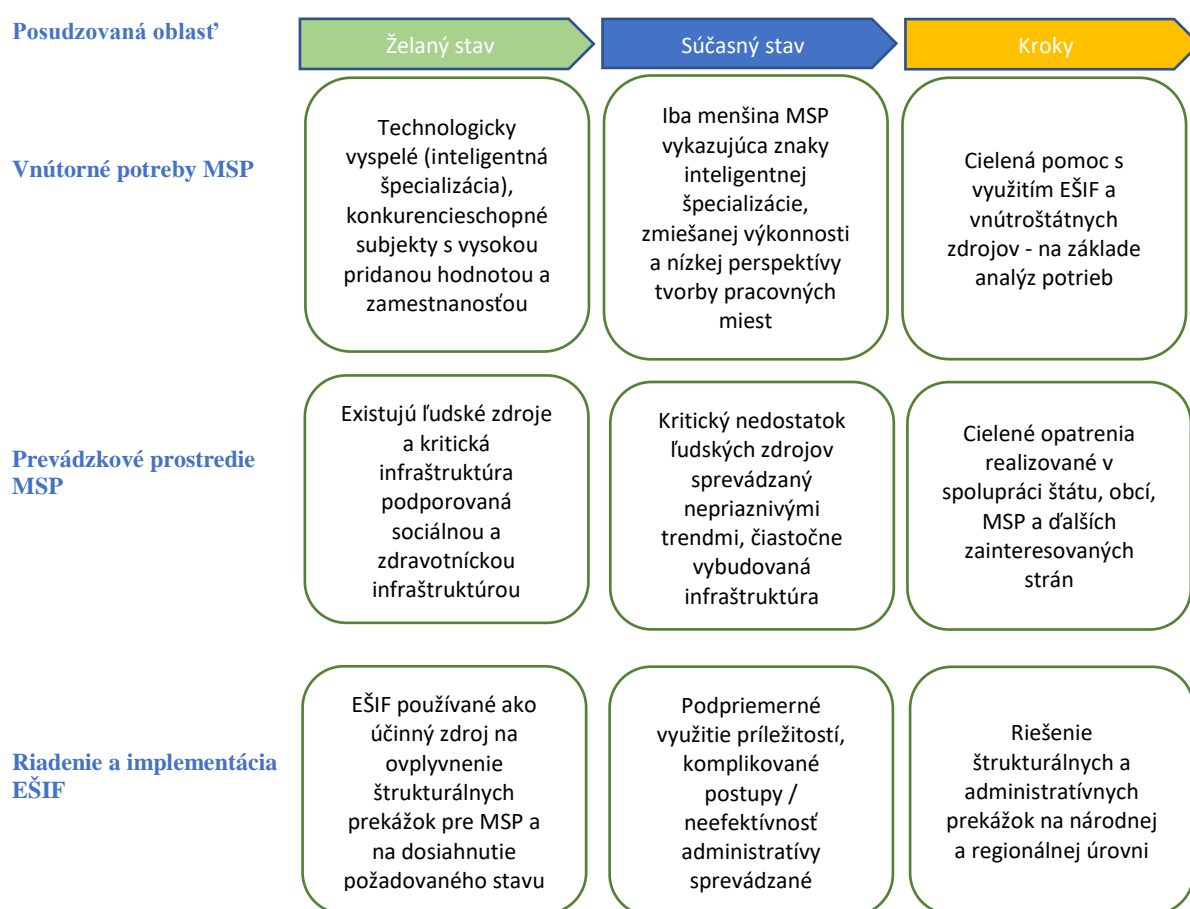
Slovenská republika postupne rozvíja komplexný rámec opatrení zameraných na MSP. OP Výskum a inovácie poskytuje granty pre MSP, nefinančné a finančné nástroje a podporu prostredníctvom národných projektov. Existuje otvorená výzva zameraná na podporu inteligentných inovácií v priemysle (kód výzvy OPVal-MH/DP/2018/1.2.2-21), výzva zameraná na podporu vykonávania sociálnych inovácií v prostredí MSP (OPVal-MH/DP/2019/3.1.1-3.3.1-22) a výzva zameraná na podporu zapojenia MSP do programov Nástroja EÚ-MSP (OPVal-MH/DP/2018/3.2.1-18).

Národné podnikateľské centrum - Regióny je implementované ako národný projekt Slovak Business Agency a je zamerané na koncepciu jednotného kontaktného miesta poskytujúceho široké portfólio informácií a doplnkových služieb pre startupy podniky a etablovaných podnikateľov na rôzne etapy životného cyklu, ako aj začínajúcich podnikateľov. Ďalším národným projektom je Podpora internacionalizácie MSP realizovaná Slovenskou agentúrou pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO) a

²⁶ Ostatným krokom k zlepšeniu situácie je zlúčenie operačného programu Integrovaná infraštruktúra (OPII) s OP Val v programovom období 2014 - 2020. Mala by zefektívniť implementáciu a eliminovať riziká trvalej straty finančných prostriedkov v dôsledku použitia pravidla n + 3 v rámci Operačného programu Výskum a inovácie (OP Val). Zmena bola schválená v októbri 2019, takže je príliš skoro na hodnotenie vplyvov.

Slovak Business Agency. Zameriava sa na podporu MSP v regiónoch mimo Bratislavy pri ich integrácii do globálneho trhu. Slovenská inovačná a energetická agentúra realizuje národné projekty ako Podpora rozvoja kreatívneho priemyslu (vrátane poukážok na služby) a ďalšie zamerané na zvýšenie inovačnej výkonnosti slovenskej ekonomiky. Existujú finančné nástroje, vrátane EUver – ROZVOJ Slovenskej záručnej a rozvojovej banky, a.s. (SZRB), program pôžičiek malým a stredným podnikom prostredníctvom záruky FPLG Poskytovateľ UniCredit Bank Česká republika a Slovensko, a.s. Slovak Investment Holding ako manažér Národného rozvojového fondu II poskytuje priame investície rizikového kapitálu v rámci operačného programu Výskum a inovácie.

Obrázok 11. Analýza medzier

5.2. MSP A VNÚTORNÉ POTREBY

Zatiaľ čo stratégie a ciele politik sa zameriavajú na podporu technologicky vyspelých (inteligentná špecializácia) konkurencieschopných subjektov s vysokou pridanou hodnotou a zamestnanosťou, analýzy poukazujú na súčasnú situáciu, keď iba menšina MSP vykazuje znaky inteligentnej špecializácie, a pokiaľ ide o hospodársky rozvoj, vidíme zmiešaný výkon a nízku perspektívu tvorby pracovných miest.

V poslednom prúde prieskumu MSP sme sa zamerali na vnímané potreby sektora, ktoré by mohli byť potenciálne podporované a ktoré by mohli vymedziť oblasti pre budúce zásahy z EŠIF. V kvalitatívnych analýzach vnímania samotného regionálneho MSP (kde vidia budúcnosť svojho podnikania) naznačuje prieskum prevažujúci zámer prejsť na technologicky vyspelejšiu výrobu s vyššou pridanou hodnotou. Na tento účel naznačili kľúčové výzvy a potreby v týchto širších oblastiach:

- *Transfer technológií a podpora investícií do ťažkých strojov a technológií;*
- *Nedostatok objektov a cenovo dostupného priestoru pre startupy a malé a stredné podniky;*
- *Investície do znižovania znečistenia spôsobeného priemyslom ako nástroj na zlepšenie kvality života, príťažlivosti regiónu a efektívnosti výroby MSP;*
- *Pomoc pri prechode na nízkouhlíkové dodávky energie a energetickú účinnosť;*
- *Využívanie menších finančných nástrojov prispôbených miestnym potrebám a kapacitám MSP (najmä mikropodnikov);*
- *Rozvoj kapacít v oblasti riadenia a zručností v zavádzaní technológií;*
- *Podporné programy pre startupy a mladé firmy;*
- *Zvýšenie regionálnej súdržnosti, zdieľanie informácií a podpora regionálneho hospodárstva a jeho konkurencieschopnosti;*
- *Lepšie vzdelávanie, odborná príprava a koučing a ďalšie nástroje na zlepšenie spôsobilosti pracovnej sily v regióne;*
- *Transfer technológií a know-how na zlepšenie sofistikovanosti a diversity výroby;*
- *Podporné činnosti, ktoré pomáhajú firmám zlepšiť prístup na trhy a vývoz;*
- *Posilňovanie kontaktov a budovanie prepojení medzi MSP a zahraničnými a/alebo veľkými spoločnosťami;*
- *Otváranie nových oblastí trhových príležitostí.*

Pri konfrontácii názorov vlastníkov a manažérov MSP s názormi podnikových analytikov a expertov môžeme pridať vznikajúce oblasti činností pri implementácii Zeleného akčného plánu (GAP), ktorého cieľom je pomôcť malým a stredným podnikom (MSP) využiť príležitosti, ktoré ponúka prechod na ekologické hospodárstvo. Predstavuje spôsoby, ako môžu MSP transformovať environmentálne výzvy na obchodné príležitosti, napr. v obehovom / uhlíkovo neutrálnom hospodárstve. Prepojenie politik v oblasti zmeny klímy a alternatívnych zdrojov energie a palív môže pomôcť znížiť náklady na energiu MSP prostredníctvom podpory počiatočných investícií a zvýšiť tak ich produktivitu.

Rozvíjajúcu sa oblasť vidno aj v sociálnych podnikoch. Zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 112/2018 Z. z. z 13. marca 2018 poskytuje nový rámec pre rozvoj tohto odvetvia a poskytuje alternatívy pre zamestnávanie ľudí s inak komplikovaným a znevýhodneným postavením na trhu práce.

Okrem podpory nováčikov je dôležité sa naďalej zameriavať na „tradičné priemyselné odvetvia“, ako sú obuvnícky priemysel, spracovanie dreva a iné. Hoci sa nepovažujú za priemysel budúcnosti a neposkytujú vysokú pridanú hodnotu, z analýz vyplýva, že vytvárajú v tomto regióne značné príjmy v danom sektore a poskytujú solídny počet pracovných príležitostí. Zároveň ide o subjekty, ktoré čelia najväčšej a rastúcej regionálnej a globálnej konkurencii. Tieto priemyselné odvetvia by mali zostať konkurencieschopné, aby sa ich trhovú podiel náhle neznížil s hospodárskymi a sociálnymi dôsledkami pre región.

V tabuľke 7 mapujeme potreby a medzery, uvádzame kategórie vnímaných potrieb MSP a diskutujeme o možnostiach a alternatívach pri riešení vybraných oblastí pomocou nových a/alebo upravených nástrojov.

Tabuľka 7. Vnútorne potreby MSP – kľúčové odporúčania

Identifikovaná potreba MSP	Realizované opatrenia EŠIF	Follow-up/odporúčania
Transfer transfer technológií a podpora investícií do ťažkých strojov a technológií; prístup k know-how a zlepšenie sofistikovanosti a diversity výroby;	OP Val poskytuje otvorené a pripravované príležitosti (pozri strany 4/5). Koncom roku 2019 pripravuje ministerstvo hospodárstva osobitnú výzvu venovanú regiónu Horná Nitra.	MSP vyhodnotili granty a poukážky ako veľmi užitočné nástroje na zlepšenie ich výkonnosti a prístupu na trhy. Výzva určená špeciálne pre malé a stredné podniky v Hornej Nitre bude zameraná na nákup technológií a nehnuteľností. Pri použití prístupu de minimis sa na jeden projekt poskytne príspevok vo výške do 200 000 EUR z EŠIF. Spolufinancovanie ešte nebolo stanovené, ale mohlo by byť v rozsahu 50 - 85%. Kvalitatívne vyhodnotenie výsledkov prvej výzvy by mohlo pomôcť pri zameraní následných výziev zameraných na technológie, nákup nových strojov a priemyselných robotov a zvýšenie produktivity. Najrýchlejšie sa rozvíjajúcimi odvetvami identifikovanými v analýzach s pevným potenciálom ďalšieho rastu a rozvoja sú stavebníctvo, poľnohospodárstvo a lesníctvo, odevníctvo a obuvníctvo, ako aj chémia a plasty.
Nedostatok objektov a cenovo dostupného priestoru pre startupy a MSP;	Objekty a priestory sú do určitej miery súčasťou aj súčasných opatrení (napr. osobitná výzva určená regiónu Hornej Nitry v roku 2019 by mala umožniť aj investície do nehnuteľností)	Popri nehnuteľnostiach a priestoroch v podnikoch, ktoré už pôsobia na trhu, existuje aj potreba investícií do podnikateľskej infraštruktúry: osobitná výzva na regeneráciu brownfieldov (t.j. opustených budov, ideálne s historickou hodnotou) a ich premenu na fungujúce oblasti činnosti a/alebo malé a stredné inkubátory pre startupy a malé a stredné podniky by mohli ponúknuť príležitosti a zlepšiť situáciu v regióne.
Investície do znižovania znečistenia spôsobeného priemyslom ako nástroj na zlepšenie kvality života, príťažlivosti regiónu a efektívnosti výroby MSP;	Čiastočne riešené v OP Val (technológie) a OP KŽP (investície do kvality ovzdušia).	Osobitná výzva zameraná na priemysel / malé a stredné podniky v regióne by mohla mať okamžitý vplyv na kvalitu ovzdušia a kvalitu života, zatiaľ čo by sa región stal atraktívnejším a konkurencieschopnejším pre iné typy podnikov poskytujúcich služby. Existuje potenciál analyzovať podniky zoskupené okolo elektrárne v Novákoch a premýšľať o komplexnejších koncepciách založených na priemyselnej ekológii alebo prepojení týchto priestorov a zlepšovaní celkovej efektívnosti a environmentálnych vplyvov. Bolo by vhodné zvážiť ustanovenie v OP pripravovanom pre budúce programové obdobie, ktoré by umožnilo takýto typ projektu.
Pomoc pri prechode na nízkouhlíkové dodávky energie a energetickej účinnosti;	OP KŽP podporuje MSP v energetickej účinnosti a úsporách energie	Skúsenosti MSP s týmto typom podpory sú vysoko pozitívne, zlepšujú ekonomiku a konkurencieschopnosť MSP a zároveň pomáhajú dosahovať ciele v oblasti zmeny klímy. Osobitná výzva pre tento región alebo preferenčné zaobchádzanie pri otvorených výzvach by mohli pomôcť regionálnym MSP.
Rozvoj menších finančných nástrojov prispôbených miestnym potrebám a kapacitám MSP (najmä mikropodnikov);	Jestvujú štartovacie programy miestnych akčných skupín (MAS), ktoré podporuje Program rozvoja vidieka a IROP.	Na hodnotenie je príliš skoro, kvalitatívny prieskum však naznačuje zmiešané vplyvy. Rozsah, v akom je táto pomoc prístupná (najmä pre mikropodnikateľov s obmedzenými skúsenosťami a kapacitami pri podávaní žiadosti o vonkajšiu pomoc), závisí ad hoc od motivácie a skúseností zamestnancov MAS. Tieto programy by si vyžadovali (na základe vyhodnotenia prvých výsledkov) zvýšenie kapacít a metodickejšiu a technickú koordináciu na regionálnej a národnej úrovni. Mikropodnikatelia sú v správe identifikovaní ako cieľová skupina s významným potenciálom, aj keď so skôr obmedzenými kapacitami a zručnosťami pri príprave projektov, uskutočňovaní verejného obstarávania a spravovaní grantov.
Rozvoj kapacít v oblasti riadenia a zavádzania technológií;	Slovak Business Agency a NP zameriavajúce sa na koncepciu jednotného kontaktného	Aj keď národný a regionálny rámec poskytuje určité príležitosti, existuje odporúčanie štúdie uskutočniteľnosti pre rozvoj sebestačného regionálneho inovačného centra kombinovaného s

	miesta poskytujúceho široké portfólio informácií a doplnkových služieb pre startupy a etablovaných podnikateľov v rôznych fázach životného cyklu, ako aj pre podnikateľov. NP sa zameriava na integráciu regionálnych MSP do globálneho trhu a zvyšovanie inovačnej výkonnosti.	podporou a investíciami do technickej infraštruktúry (priestory). Takéto regionálne centrum (umiestnené na Hornej Nitre) by mohlo poskytnúť platformu na prepojenie výskumu a vývoja, MSP a programov rozvoja kapacít posilňujúcich miestnu sieť priemyslu a služieb. Regionálne inovačné centrum by mohlo nadviazať na twining s podobnými úspešnými projektmi v susedných regiónoch Českej republiky a ďalších krajinách a využívať nástroje nového programového obdobia.
Podporné programy pre startupy a mladé firmy;	Existujú finančné nástroje vrátane priamych investícií do rizikového kapitálu.	Inkubátory pre malé podniky na mieste by mohli poskytnúť priestor, ktorý pomáha startupovým spoločnostiam rozvíjať sa a to poskytovaním služieb, ako sú školenia v oblasti riadenia alebo kancelárske priestory. Posilňovanie regionálnej infraštruktúry a poskytovanie voľných priestorov v kombinácii s preferenčným zaobchádzaním so začínajúcimi podnikmi a mladými firmami, ktoré sa nachádzajú v hornej Nitre.
Podporné činnosti, ktoré pomáhajú firmám zlepšiť prístup na trhy a vývoz; Posilňovanie kontaktov a budovanie prepojení medzi MSP a zahraničnými a/alebo veľkými spoločnosťami;	Existujú opatrenia na pomoc MSP pri prezentáciách na veľtrhoch a pri marketing, t.j. národný projekt Podpora internacionalizácie MSP.	Osobitné zvýhodnenie pre subjekty z regiónu ako dočasná možnosť by mohlo zahŕňať prezentáciu regionálnych MSP na vybraných veľtrhoch. Potenciál v prepojení týchto snáh o vybudovanie regionálneho trhu a podporu regionálnej spolupráce.
Otváranie nových oblastí príležitostí na trhu, napr. v obehovom / uhlíkovo neutrálnom hospodárstve a v sociálnych službách (vrátane sociálnych podnikov).	Pre nové programové obdobie sa predpokladá osobitná podpora týmto oblastiam	Nové obchodné príležitosti v ekologickom hospodárstve, ekologické podnikanie, príležitosti pre MSP v ekologickejšom hodnotovom reťazci a prístup na trhy pre ekologické MSP môžu poskytnúť nové príležitosti v kombinácii s preferenčným zaobchádzaním so subjektmi z regiónu. Lepšie využitie nástrojov ekologického a sociálneho obstarávania by mohlo zlepšiť miestny trh s tovarom a službami.

5.3. MSP A PREVÁDZKOVÉ PROSTREDIE

V kvalitatívnom prúde prieskumu MSP sme sa zamerali na vnímané potreby MSP s ohľadom na ich prevádzkové prostredie a súčasné / budúce zásahy zo strany EŠIF. Kľúčové výzvy pre väčšinu MSP sa týkajú ľudských zdrojov. Starnúca spoločnosť zvyšuje význam produktivity a účinného využívania dostupných ľudských zdrojov na udržanie rastu. Celkové hodnotenie agregovaného potenciálu sektora MSP z hľadiska vytvárania pracovných miest naznačuje, že podniky sú v súčasnosti schopné absorbovať prakticky všetkých dostupných ľudí s požadovaným vzdelaním a zručnosťami. Požiadavky na vzdelanie a kvalifikáciu sa však nezhodujú s možnosťami ľudí dostupných na trhu práce. Problémy s nedostupnosťou kvalifikovanej, takmer na mieru šitej pracovnej sily sa často pripisujú najmä dvom faktorom: po prvé, pokles úrovne a množstva učňovského vzdelávania a po druhé, práca „neviditeľnej ruky“ trhu práce - tí, ktorí sú schopní a kvalifikovanejší, už si našli prácu v regióne alebo v zahraničí, zatiaľ čo tí, ktorí sú k dispozícii, sú často menej schopní, menej kvalifikovaní, nepružní a vo všeobecnosti nie sú schopní niesť očakávané pracovné zaťaženie.

Ekonomický model po transformácii po roku 1990 bol do veľkej miery založený na vzdelanej a kvalifikovanej, ale lacnej pracovnej sile. MSP v súčasnosti vo veľkej miere závisia od svojich zamestnancov v strednom veku. Je to výsledok baby boomu v Československu na začiatku 70. rokov. Títo ľudia sú však na rade a v nasledujúcich rokoch sa dostanú do vekovej kategórie nad 50 rokov. Pre mnohých zamestnávateľov je kľúčovou výzvou, do akej miery by boli schopní udržať týchto ľudí v práci; a pre ľudí nad 50 rokov, či by boli schopní držať krok s rastúcimi požiadavkami na technológie a ďalšie zručnosti.

Ďalším faktorom rozvoja je infraštruktúra. Tu sa môžeme zmieniť o cestách, bývaní a sociálnej a zdravotnej starostlivosti. Aj keď výstavba rýchlostnej cesty R7 nebola najvyššou prioritou malých a stredných podnikov, považuje sa za dôležitý faktor regionálneho rozvoja. V prípade lepšieho spojenia s Trenčínom a Nitrou boli dokonca obavy, že lepšie a rýchlejšie cesty môžu mať na ne negatívny vplyv, pretože by to umožnilo vo väčšej miere dochádzať do práce, a MSP môžu čeliť rastúcej konkurencii na trhu práce. Respondenti uviedli obchádzku mesta Prievidza ako dôležitú z hľadiska služieb a času. Nedostatok verejných a nájomných bytov bol označený za nepriaznivý faktor ovplyvňujúci trh práce. Za týmto účelom môžeme naznačiť kľúčové výzvy a potreby v nasledujúcich širších oblastiach:

- *Lepšie vzdelávanie, odborná príprava, koučing a ďalšie nástroje na zlepšenie spôsobilostí budúcej pracovnej sily v regióne.*
- *Cielené opatrenia na udržanie zamestnancov kategórie nad 50 rokov veku v práci a na ich zaškolenie na nové požiadavky na technológie a zručnosti.*
- *Projekty verejného a nájomného bývania na udržanie ľudí v regióne.*
- *Investície do infraštruktúry a služieb (doprava, sociálna a zdravotná starostlivosť)*

V programovom období 2007 - 2013 bolo v regióne zrealizovaných 13 projektov zameraných na MSP a ľudské zdroje. OP Zamestnanosť poskytol podporu v celkovej výške 1 068 167 EUR. V súčasnom programovom období zatiaľ identifikujeme iba 3 projekty v celkovej výške 376 458 EUR (OP LZ), aj keď musíme vziať do úvahy, že v súčasnom programovom období je väčšina pomoci distribuovaná prostredníctvom národných projektov.

Vzhľadom na strategický význam pomoci z EŠIF by bolo vhodné posilniť zameranie na mladých zamestnancov a adeptov na zamestnanie ako aj na kategóriu nad 50 rokov. Je dôležité poskytnúť primeranú podporu mladým ľuďom, najmä ich prípravou na meniaci sa trh práce, ponúknutím ďalšieho

vzdelávania a doplnením chýbajúcich kompetencií na výkon konkrétneho povolania a umožniť im spolu so zamestnávateľmi získať praktické zručnosti vo forme stáží, inštruktáží a praxe.

V aktívnych politikách trhu práce sú EŠIF kľúčovým zdrojom financovania a poskytujú mnohonásobné možnosti na posilnenie dôrazu na vzdelávanie, opatrení na adaptáciu ľudí meniacim sa podmienkam trhu práce alebo na vykonávanie programov zvyšovania kvalifikácie. Zatiaľ čo účinky vzdelávania sú merateľné iba v dlhodobom horizonte, sú merateľné účinky v podobe zníženia registrovanej nezamestnanosti.

Analýzy projektov v oblasti infraštruktúry, ako je verejné / nájomné bývanie na udržanie obyvateľov v regióne, alebo investície do infraštruktúry a služieb (cesty, sociálna a zdravotná starostlivosť), neboli hlavným rozsahom prieskumu, ale najmä v kvalitatívnej časti boli medzi MSP tieto investície vysoko hodnotené ako podmienka pre dlhodobejšie prežitie ich podnikov.

Podľa údajov Eurostatu (2019) až polovica pracujúcich mladých ľudí na Slovensku stále žije so svojimi rodičmi. Priemer Európskej únie je 35%, zatiaľ čo Slovensko je v EÚ predposledným. Výstavba nájomného bývania je podporená novelou zákona o Štátnom fonde rozvoja bývania (ŠFRB), ktorá nadobudne účinnosť 1. januára 2020. Pripravilo ju ministerstvo dopravy a výstavby predovšetkým s cieľom podporiť pracovnú mobilitu. Vstup do nového segmentu oznámila spoločnosť Kooperativa a. s., Vienna Insurance Group. Chce postaviť až 1500 nájomných bytov po celom Slovensku. Naznačuje to zlepšenie podmienok pre rôzne formy verejno - súkromného partnerstva. Investície do dopravnej infraštruktúry, sociálnej a zdravotnej starostlivosti sú neoddeliteľnou súčasťou Akčného plánu transformácie Hornej Nitry a projekty sa predkladajú alebo pripravujú na predloženie prostredníctvom rôznych operačných programov.

V tabuľke 8 mapujeme potreby a medzery, uvádzame kategórie vnímaných potrieb a diskutujeme o možnostiach a alternatívach pri riešení vybraných oblastí pomocou nových a/alebo upravených nástrojov.

Tabuľka 8. Prevádzkové prostredie MSP – kľúčové odporúčania

Identifikovaná potreba MSP	Realizované opatrenie EŠIF	Follow-up/odporúčania
Lepšie vzdelávanie, odborná príprava, koučing a ďalšie nástroje na zlepšenie spôsobilosti pracovnej sily v regióne;	Hlavnými zdrojmi podpory sú v súčasnosti OP Ľudské zdroje (PA1, PA2, PA3 a PA5) a Integrovaný regionálny operačný program (najmä PA3)	Nedostatok ľudských zdrojov je kľúčovou výzvou a duálne vzdelávanie v priamej spolupráci s MSP a významné investície do programov celoživotného vzdelávania a zvyšovania kvalifikácie sú oblasti, v ktorých môže podpora z EŠIF poskytnúť dôležitý vplyv. Využitie skúseností z pilotného projektu v Prešove pri nadviazaní priamej spolupráce medzi školami a zamestnávateľmi je možné v súčasnom a môže byť rozšírené v nasledujúcom programovom období. Firmy v regióne nevyužívajú optimálne príležitosti, ktoré poskytujú EŠIF (pozri analýzu projektov z OP ĽZ), a to naznačuje potrebu opatrení na zvýšenie absorpčnej kapacity.
Cielené opatrenia na udržanie zamestnancov kategórie nad 50 rokov v práci a na ich zaškolenie na nové technológie a požiadavky na zručnosti.	Hlavnými zdrojmi podpory sú v súčasnosti OP Ľudské zdroje (PA1 a PA3) a Integrovaný regionálny operačný program (PA3).	Práca s demografickou kategóriou nad 50 rokov je jednou z hlavných výziev pre miestny trh práce z krátkodobého a strednodobého hľadiska. Programy odbornej prípravy a školenia by sa mali zameriavať na ľudí, ktorí sú zamestnaní, ako aj na tých, ktorí stratili zamestnanie. Firmy v regióne nevyužívajú optimálne príležitosti, ktoré poskytujú EŠIF (pozri analýzu projektov z OP ĽZ) a to naznačuje potrebu opatrení na zvýšenie absorpčnej kapacity. Slovensko v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ28 vykazuje nízku účasť na aktivitách celoživotného vzdelávania, značné investície by sa mali vynaložiť aj do vytvorenia funkčného systému príležitostí na celoživotné vzdelávanie.
Projekty verejného a nájomného bývania na udržiavanie ľudí v regióne.	Štátny fond rozvoja bývania (ŠFRB) a iniciatívy súkromného sektora. Finančné nástroje distribuované v rámci tzv. Investičnej pomoci registrovaným sociálnym podnikom	Bolo by optimálne získať podporu pre túto infraštruktúru do nového programového obdobia 2021 - 2027 a spolu s miestnymi samosprávami a spoločnosťami najprv modelovať optimálne využitie dostupných zdrojov a lokalizáciu bývania. Existuje základ pre rozvoj verejno - súkromných partnerstiev pri výstavbe a prevádzke bývania. Prijatím zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch sa nájomné bývanie pre nízkopříjmové obyvateľstvo dostalo aj medzi kľúčové aktivity vznikajúcich sociálnych podnikov na Slovensku a sociálne podniky pôsobiace v sektore bývania sú oprávnené na využitie finančných nástrojov šitých na mieru.
Investície do ciest, sociálnej a zdravotníckej infraštruktúry	Obce a iné zainteresované strany zvažujú, pripravujú, predkladajú alebo už realizujú rôzne projekty.	Lepšia infraštruktúra má rôzne priame a nepriame účinky na miestne hospodárstvo, ukazovatele práce a v neposlednom rade na súčasnú a budúcu pracovnú silu, ktorá je rozhodujúca pre krátkodobú a dlhodobú konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov. Transformácia Hornej Nitry môže poskytnúť „okno príležitostí“, ako prilákať investície a transformovať región na model vhodný aj pre ostatné časti krajiny.

5.4. MSP A ŠTRUKTURÁLNE A ADMINISTRATÍVNE PREKÁŽKY VOČI EŠIF

EŠIF majú pre krajinu v mnohých ohľadoch zásadný význam. Ako páka na dobehnutie vyspelejších krajín, podpora komplexných prístupov založených na analýzach a plánovaní, nástroj na vykonávanie rozvojových stratégií a v neposlednom rade ako zdroj inovatívnych a experimentálnych prístupov.

V skutočnosti však mnohé iniciatívy a projekty čelia nepružnosti postupov a nadmernému zameraniu na dodržiavanie administratívy, postupy sú zdĺhavé a často odrádzajúce (Viac informácií v kapitole 4 Analytickej správy). Výsledkom sú povzbudivé inovačné prístupy, ktoré sa však implementujú extrémne komplikovane. Audit je výrazne orientovaný na kontrolu procesov bez schopnosti vnímať potreby jednotlivých projektov. Ako analyzujeme a popisujeme v technickej časti správy, napriek pokroku v budovaní technickej asistencie, bude potrebné ďalej vyvyšovať jej kvalitu. Chýbajúca kvalifikovaná technická pomoc bola medzi MSP uvádzaná ako podstatný problém, obzvlášť čo sa týka postupov obstarávania.

Na základe kvalitatívnej časti prieskumu so zástupcami malých a stredných podnikov, ako aj s odborníkmi z riadiacich orgánov a iných vládnych a mimovládnych orgánov uvádzame kľúčové oblasti vnímané ako problémové miesta pre lepšie využitie zdrojov EŠIF:

- *Vnímanie fondov EŠIF je spojené s vysokou úrovňou administratívnej záťaže, nízkou mierou flexibility a zdĺhavými procesmi;*
- *Značná administratívna záťaž; požiadavky nie sú jasné a kladú na žiadateľov nároky, ktoré je ťažké splniť*
- *Prísnosť nariadení: Zložité postupy výberových konaní a prísny výklad pravidiel štátnej pomoci*
- *Dlhodobý proces a nepredvídané zmeny v procese implementácie*
- *Obmedzenia a požiadavky obstarávania*
- *Citlivosť vyhlásení / ustanovení o vytváraní nových pracovných miest v MSP*
- *Komerčné služby a poradenské spoločnosti*
- *Kvalita technickej podpory*
- *Prístup k informáciám a zapojenie MSP a zainteresovaných strán*

Všetky vyššie uvedené oblasti nie sú špecifické pre Hornú Nitru, ale dotýkame sa tu všeobecnejšieho problému riadenia EŠIF na Slovensku. Podľa hodnotiacej správy o pokroku dosiahnutom pri vykonávaní Partnerskej dohody²⁷, celková miera certifikovaných výdavkov podľa operačných programov (OP) a programu rozvoja vidieka (PRV) k 31. decembru 2018 bola 19,3%. Údaje ITMS naznačujú rôznu úroveň miery výdavkov pre konkrétny OP. Najvyššiu mieru čerpania vykázal Operačný program Integrovaná infraštruktúra (30,5%), Operačný program Technická pomoc (34,4%) a Program rozvoja vidieka (37,6%). Stredne vysoká miera výdavkov bola vykázaná v prípade Operačného programu Ľudské zdroje (23,3%). Nízke miery výdavkov boli vykázané v prípade Operačného programu Rybné hospodárstvo (4,2%), Operačného programu Výskum a inovácie (9,6%), Integrovaného regionálneho operačného programu (12,1%), Operačného programu Efektívna verejná správa (14,5%) a Operačného programu. Kvalita životného prostredia (16,1%).

²⁷ Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu Slovenskej republiky: Správa o pokroku pri vykonávaní Partnerskej dohody k 31. decembru 2018, záverečná správa 2019.

Vzhľadom na skutočnosť, že sa blížíme ku koncu programového obdobia, tieto údaje naznačujú niektoré vážne problémy v riadení a implementácii EŠIF.²⁸ V tabuľke 9 mapujeme potreby a medzery v štrukturálnych a administratívnych prekážkach vo vzťahu k EŠIF z hľadiska MSP.

²⁸ Aj keď musíme vziať do úvahy, že údaje sú k 31. decembru 2018, skúsenosti z predchádzajúcich programových období hovoria, že úroveň uzatvárania zmlúv a realizácie projektov sa ku koncu obdobia zvyšuje.

Tabuľka 9. Štrukturálne a administratívne prekážky vo vzťahu k EŠIF z hľadiska MSP.

Štrukturálne a administratívne prekážky	Vplyv a dôsledky	Follow-up/odporúčania
Vnímanie EŠIF je spojené s vysokou úrovňou administratívnej záťaže, nízkou mierou flexibility a zdĺhavými procesmi	Zvyšujúca sa miera nedôvery medzi potenciálnymi príjemcami z MSP. To sa odráža v klesajúcom záujme, ktorý sa odráža v počte žiadostí o a v nízkej miere kontrahovania projektov zameraných na dopyt.	Výzvou v blízkej budúcnosti je obnoviť stratenú dôveru v EŠIF ako účinný a cielený nástroj pomoci pre všetky typy potenciálnych príjemcov medzi MSP. To možno dosiahnuť aj vytvorením nových administratívnych postupov alebo zapojením neverejných subjektov do správy pomoci. Využitie pomoci prostredníctvom finančných nástrojov môže tiež prispieť k zlepšeniu.
Značná administratívna záťaž; požiadavky nie sú jasné a kladú na žiadateľov požiadavky, ktoré je ťažké splniť	MSP sa zdráhajú podať žiadosti; najmä v prípade menších podnikov predstavuje správa silnú prekážku - technická pomoc je údajne slabá (potenciálni žiadatelia vraj nemôžu získať ciele informácie a vysvetlenia)	Kombinácia malých grantov prostredníctvom MAS, rozšírenia systému kupónov a iných užívateľsky prístupných služieb pre MSP; zlepšenie flexibility vykonávacích nástrojov, posudzovanie a zníženie nepružnosti právnych predpisov; lepšie školenie a hodnotenie pre správcov / úradníkov pri prvom kontakte a pre tých, ktorí pracujú pre regionálne informačné strediská EŠIF.
Prísnosť nariadení: Zložité postupy výberových konaní a prísny výklad pravidiel štátnej pomoci	Potreba držať sa pôvodných detailov projektu prísne vyžadovaná orgánmi (zatiaľ čo sa okolnosti stále menia) obmedzuje implementáciu projektov a kvôli uplatňovaniu schém de minimis znižuje absorpčné kapacity	Audit je výrazne orientovaný na kontrolu procesov bez schopnosti vnímať potreby jednotlivých projektov. Vyžadovalo by to prehodnotenie postupov a cielenejšie prístupy. Prehodnotenie zásad konkurencieschopnosti a poskytovania štátnej pomoci a prispôsobenie sa zmenám; uplatňovanie pravidiel umožňujúcich lepšie prispôsobenie miestnemu kontextu
Predĺžený proces a nepredvídané zmeny v procese implementácie	Zvyšujúce sa náklady pre žiadateľov (potreba aktualizovať neaktuálne dokumenty a meniť odhady nákladov na základe inflácie a trhových cien), zdĺhavé procesy hodnotenia majú za následok, že sa potreby žiadateľov stanú neaktuálnymi.	Kratší a rýchlejší proces rozhodovania by zvýšil záujem o EŠIF; zlepšenie časového riadenia procesu by pozitívne ovplyvnilo imidž fondov a záujem o účasť.
Obmedzenia a požiadavky na obstarávanie	Obstarávanie bolo uvedené ako dôvod, prečo MSP zrušili účasť v EŠIF	Zjednodušenie postupov a technickej pomoci pri obstarávaní; zlepšenie technických kapacít a zručností administrátorov na všetkých úrovniach s cieľom pomôcť MSP v tomto procese. Zjednodušené postupy súvisiace s úrovňou spolufinancovania už existujú v OP VaI

		(ak sa MSP rozhodne pre 50% spolufinancovanie, prechádza jednoduchým postupom), postupy pre pomoc z IROP a PRV realizované prostredníctvom miestnej akčnej skupiny (MAS) sú údajne príliš komplikované najmä pre mikropodniky.
Citlivosť vyhlásení / ustanovení o vytváraní nových pracovných miest v MSP	Pokusy podmieniť EŠIF zamestnávaním nových osôb (vo väčšine prípadov tých, ktorí sú najviac vzdialení od trhu práce) v rámci zmlúv o EŠIF sú pre MSP veľmi problematické.	Toto ustanovenie už bolo zrušené pri viacerých výzvach, v minulosti sa však uvádzalo ako veľmi problematické. Poukazuje na citlivosť pokusov stimulovať zamestnanosť v MSP prostredníctvom podmienok pri využívaní EŠIF.
Komerčné služby a poradenské spoločnosti	Podľa súčasného systému sú MSP závislé od vonkajších kapacít, ktoré sú často drahé a nepreukazujú transparentnosť svojich procesov.	Zvýšenie preukázateľnej a schopnej technickej pomoci vyplatenej z verejných zdrojov; Informačné a poradenské centrá v samosprávnych krajoch sú krokom správnym smerom, je však potrebné zlepšiť ich kapacity.
Kvalita technickej podpory	Formálna a povrchná technická podpora odrádza potenciálnych žiadateľov, najmä mikropodniky a malé podniky, ktoré nemajú prístup k poradenským službám	Medzi obvyklé hlásené skúsenosti patrí nedostatok cielených a platných odpovedí na otázky, ktoré MSP položili v procese podávania žiadostí a/alebo implementácie (napr. keď kladú otázky týkajúce sa konkrétnych výziev a implementačných postupov, sú nasmerovaní na príručky a nemôžu získať pokyny od príslušných orgánov). Posilnenie technickej pomoci a zlepšenie kvality poradenských služieb (vrátane služieb, ktoré poskytujú informačné a poradenské centrá v samosprávnych krajoch). Poskytovanie technickej pomoci na regionálnej úrovni je krokom správnym smerom, ale systém by si vyžadoval hĺbkové metodické usmernenie, zodpovednosť a budovanie kapacít poskytovateľov pomoci.
Prístup k informáciám a účasť MSP a zainteresovaných subjektov	Aj keď sa deklaruje rastúci počet informačných aktivít, zdá sa, že počet informovaných MSP je obmedzený	Zlepšenie databáz MSP a cielených informácií týkajúcich sa konkrétnych výziev; zlepšenie šírenia informácií o úspešných žiadostiach. Aby sa predišlo preferenčnému zaobchádzaniu, zodpovedné orgány by mohli zvážiť vytvorenie sekcie otázok a odpovedí na webovej stránke. Tá by zverejňovala žiadosti/ otázky od MSP a iných zainteresovaných strán (anonymne), spolu s oficiálne schválenými a platnými odpoveďami, ktoré budú transparentne dostupné všetkým zainteresovaným stranám.
Miestne kapacity - zahrnutie MSP a ďalších zainteresovaných subjektov	Región je roztrieštený a okrem prístupu zhora nadol je potrebná mobilizácia zdola nahor.	Miestne kapacity budú kľúčom k využívaniu príležitostí. Roztrieštené regióny by mali budovať koordinovaný prístup medzi miestnymi obcami, podnikateľskými združeniami a vzdelávacím sektorom.

		<p>Zapojenie neziskových organizácií: napr. aktivity MVO Priatelia Zeme/CEPA sú pozitívnym príkladom, ako mobilizovať miestnu komunitu (nielen) MSP a prostredníctvom prezentácií a diskusií motivovať miestne zainteresované subjekty. Tieto typy regionálnych verejno-súkromných partnerstiev by sa mohli podporovať aj prostredníctvom EŠIF.</p>
--	--	---

5.5. POTENCIÁLNE RÁMCOVÉ PROJEKTY PRE REGIÓN

V tejto kapitole uvádzame 4 príklady regionálnych rámcových a/alebo strategických projektov. Uvedené príklady sú generované na základe analýz potrieb MSP v Hornej Nitre a stavajú na skúsenostiach z iných krajín EÚ s využívaním EŠIF na regionálny rozvoj a/alebo prechod z ťažby uhlia. Cieľom je podnietiť diskusiu o alternatívach pri riešení širšieho spektra identifikovaných problémov, ako aj úvahy o prístupoch k projektom špecifickým pre tento región.

Príklad 1. Strategický project zameraný na odliv mozgov

Pracovný názov: *Udržať mozgy doma a prilákať ďalšie.*

Model rámcového / strategického projektu bol zameraný na udržanie miestnych talentov doma a na prilákanie ľudí zvonku (miestnych, ktorí odišli, ako aj ostatných, ktorí sa chcú presťahovať do regiónu).

Séria iniciatív zameraných na opätovné získanie občanov a prilákanie nováčikov. Potenciálne zameranie, rozsah a činnosti: ²⁹

- Prilákanie nových a získavanie podnikateľských kapacít naspäť: Vypracovať systém poskytovania grantov 10 000 - 30 000 EUR na osobu potenciálnym podnikateľom so sídlom v zahraničí na vytváranie inovatívnych startupov v regióne.³⁰
- Vytváranie sietí: Organizácia regionálnych podujatí zameraných na ľudí, ktorí migrovali do zahraničia a potom sa vrátili alebo presťahovali do regiónu.
- Zmierňovať účinky odlivu mozgov poskytovaním grantov, príspevkov alebo iných stimulov mladým podnikateľom na otváranie začínajúcich podnikov v regióne – podporovať podnikanie a hospodársky rast na miestnej úrovni a zabrániť odchodu talentov.
- Programy odbornej prípravy zamerané na individuálnu podporu podnikania. To by mohlo podporiť základné zručnosti a podporiť rozvoj a implementáciu podnikateľských nápadov.
- Budovanie partnerstiev s miestnymi podnikmi a ostatnými zúčastnenými stranami s cieľom vypracovať stratégiu navrhnutú na dosiahnutie spoločných cieľov, ako je napríklad poskytnutie možnosti pre mladých miestnych obyvateľov budovať svoju budúcnosť v rodnom meste.
- Špeciálne moduly zamerané na podnikateľky - vytvorenie platformy, v ktorej by sa mohli podeliť o svoje obchodné skúsenosti a nápady, vytváranie regionálnych ženských komún, ktoré zdieľajú vzťah k regiónu pôvodu, ako aj snahu prispieť k inovácii v regionálnej ekonomike, čím sa stanú inšpiratívnymi príkladmi pre ostatné ženy.³¹

Príklad 2. Spoločný project inovačného centra

²⁹ Stavíme tu na mapovaní a analýze úspešných projektov z krajín EÚ zostavených v správe: Simona Cavallini et al. 2018. *Addressing brain drain: The local and regional dimension*. doi:10.2863/280544.

³⁰ Inšpirované Umbriou (IT), ESF 2007 - 2013, os V, Nadnárodné a medziregionálne akcie.

³¹ Úspešne testované na projekte ERDF pod vedením Saska-Anhaltska (DE)

Pracovný názov: *Poskytovať priestor a koučing na podporu miestneho podnikania v regionálnom inovačnom centre.*

Model rámcového / strategického projektu zameraného na vytváranie alebo budovanie priestoru riadeného skúsenými pracovníkmi pre rozvoj kapacít sektora MSP v Hornej Nitre.

Séria iniciatív zameraných na opätovné prilákanie občanov a nových obyvateľov. Potenciálne zameranie, rozsah a činnosti:³²

- Štúdia uskutočniteľnosti, ktorá vychádza zo zahraničných a domácich skúseností.
- Vytvorenie samosprávneho systému, rady a postupov založených na štruktúre miestnej správy zabezpečujúceho dlhodobý rozvoj centra (napr. združenie právnických osôb), vrátane modelu dlhodobého financovania a systému nábora a hodnotenia zamestnancov.
- Rozvíjať alternatívny / atraktívny priestor poskytujúci základňu pre činnosti a prilákanie ľudí z regiónu a z oblastí mimo regiónu.
- Vybudovať podnikateľský ekosystém zameraný na vytváranie sietí, podporu malých a stredných podnikov a inovácií.
- Poskytovanie priestoru na spoluprácu (priestor, v ktorom pracovníci rôznych spoločností zdieľajú kancelárske priestory, ako prostriedok na podporu synergií, podporu spolupráce a v neposlednom rade umožnenie úspory nákladov a pohodlia prostredníctvom využívania spoločnej infraštruktúry).

Príklad 3. Zameranie na "hnedé oblasti"

Pracovný názov: *Využívanie budov z minulosti na budúci rast.*

Model rámcového / strategického projektu zameraného na vytváranie a budovanie priestoru pre sektor MSP v Hornej Nitre.

Séria krokov zameraná na renováciu už existujúcich budov a ich využitie na nový účel. Potenciálne zameranie, rozsah a činnosti:³³

- Identifikácia brownfieldov v regióne s potenciálom rozvoja do komerčných priestorov. Môže ísť o bývalé banské priestory, opustené budovy družstevných fariem a rôzne priestory obcí.
- Posúdiť potenciál priestorov na komerčné účely a prepojiť priestor s ľuďmi (startupy, miestni podnikatelia, prilákanie ľudí mimo regiónu).
- Prispôbiť schému financovania projektov využívajúcich EŠIF, konkrétne zamerať sa na podnikateľov vo vybraných oblastiach, v ktorých je nedostatok priestorov identifikovaný ako problém pre podnikanie (napr. poľnohospodárstvo a spracovanie potravín, skleníky, bitúnky).

³² Inšpirované prístupmi v Brne a Ostrave (ČR).

³³ V Českej republike bol úspešne implementovaný prístup zameraný na regeneráciu brownfieldov v uhoľných regiónoch v tranzícii cez EŠIF.

- Prepojenie dostupného priestoru s inými programami a školeniami so zameraním na synergie s inovačnými centrami, školiacimi projektmi alebo sociálnymi podnikateľmi.

Príklad 4. Otváranie nových príležitostí a rozvoj kapacít miestnych MSP

Pracovný názov: *Využitie dočasného opatrenia technickej pomoci na mieste na zlepšenie operačného prostredia MSP, identifikácia nových príležitostí v podnikaní a službách a poskytnutie cielenej technickej pomoci MSP v EŠIF*

Séria krokov zameraných na technickú pomoc na mieste, podporu projektov zlepšujúcich prevádzkové prostredie MSP a identifikáciu nových príležitostí v podnikaní a službách.

Potenciálne zameranie, rozsah a činnosti:

- Zriadenie regionálneho centra technickej pomoci ako dočasného opatrenia počas transformácie regiónu. Môže ísť o partnerstvo medzi miestnymi obcami (priestory) a technickú pomoc poskytovanú z EŠIF (financovanie).
- Regionálne centrum technickej pomoci by priamo nepomáhalo pri vývoji projektov pre jednotlivé subjekty, ale zameralo by sa na organizovanie školení a seminárov pre malé a stredné podniky, ktoré prejavia záujem - buď v súvislosti s otvorenými alebo predpokladanými výzvami.³⁴
- Centrum by identifikovalo a podporovalo nové rozvíjajúce sa oblasti podnikania (napr. v obehovom hospodárstve, Zelený akčný plán pre MSP, sociálne podniky) a v spolupráci s vedením ESIG by sa zúčastnilo na príprave vyhradených výziev a/alebo dočasných opatrení pre miestne MSP.
- Centrum by podporilo činnosti zlepšujúce prevádzkové prostredie pre MSP a podporujúce nové potenciálne príležitosti v obchode a službách, t.j. regionálne stratégie a plánovanie pre energetické, ekologické podniky a sociálne podniky. Prvá sa týka zriadenia regionálneho centra pre udržateľnú energiu so zameraním na regionálne a miestne nízkouhlíkové stratégie na prispôsobenie sa zmene klímy. Centrum by uľahčilo metodickú a odbornú podporu zavedenia systematického plánovania v oblasti energetiky a klímy, ktoré by viedlo k rozvoju nových príležitostí v obchode a službách na prispôsobenie sa zmene klímy, obehové hospodárstvo a odpadové hospodárstvo alebo priemyselnú ekológiu. Druhý prúd sa zameriava na metodickú a odbornú podporu rozvoja štrukturálnych podmienok a budovania kapacít na podporu a zakladanie sociálnych podnikov v regióne.

Príklad 5. Dekarbonizácia na regionálnej úrovni a prechod na čistú energiu

Pracovný názov: *Využitie tempa postupného ukončovania využívania uhlia na komplexný projekt dekarbonizácie regiónu a prechodu na čistú energiu so zameraním na malé a stredné podniky.*

Náklady na energiu sú jedným z hlavných identifikovaných problémov konkurencieschopnosti MSP. Podľa štatistík priemyselní zákazníci na Slovensku v najnižšej kategórii s ročnou spotrebou 500 až 2 000 MWh platia najvyššie ceny elektriny (bez daní) v regióne V4, tj. 104,2 € / MWh. Potenciálne zameranie, rozsah a činnosti:

³⁴ V súlade s opatreniami a podmienkami štátnej pomoci.

- Vypracovanie komplexného plánu dekarbonizácie a prechodu na nové energie so zameraním na celý region. Kombinovaním plánovania, budovania kapacít s inovatívnymi prístupmi k výrobe a spotrebe energie by sa optimalizovala situácia po ťažbe uhlia a region by sa zameral na získavanie investícií do úspor energie a OZE.
- V rámci riešenia fragmentácie miestnych prístupov by projekt mohol spojiť kľúčové miestne zainteresované strany vrátane priemyslu a služieb. Existuje potenciál pre skúmanie princípov kogenerácie, koncepcie priemyselnej ekológie (npr. v priemyselnom centre Nováky) a decentralizácie výroby a spotreby energie.

5.6. CIELENÉ INTERVENČIE: MOŽNOSTI

Súčasný programový obdobia sa blíži ku koncu, aj keď stále existujú príležitosti na využitie značného množstva zdrojov, ktoré sú stále k dispozícii. Pokiaľ ide o načasovanie ukončenia baní, hlavnou výzvou by bolo nadchádzajúce programové obdobia 2021 - 2017. V nasledujúcej časti načrtneme a diskutujeme 5 možných prístupov k súčasnému a nasledujúcemu obdobiu, spolu s hodnotením ich výhod a nevýhod

<p>1. Cílená výzva obmedzená na malé a stredné podniky pôsobiace v regióne: Vo forme definovania tohto regiónu ako špecifického regiónu a osobitného cieľa pre opatrenia EŠIF (napr. región v konverzii alebo štrukturálne znevýhodnený región). Prvým krokom v tomto smere je výzva pripravovaná ministerstvom hospodárstva, ktorá využíva schému de minimis na podporu MSP. Tento prístup je možné rozšíriť aj na ďalšie oblasti, konkrétne zamerané na prevádzkové prostredie a zlepšenie situácie v oblasti ľudských zdrojov a technickej infraštruktúry (napr. podnikateľské inkubátory, sociálne bývanie).</p>	<p>Výhody: Relatívne jednoduchý prístup, možnosť využiť už dostupné prostriedky v súčasnom programovom období, skúsenosti s týmto typom pomoci, priamy vplyv na MSP.</p> <p>Nevýhody: Štrukturálne prekážky s administráciou a postupmi, investície do nových strojov a technológií často vedú k zníženiu dopytu po pracovnej sile, aplikácia schémy de minimis vo väčšine otvorených výziev tiež znižuje absorpčnú kapacitu pridelených zdrojov (de minimis je súčasťou štátnej pomoci a obmedzuje celkovú výšku pomoci na jednotlivý subjekt)</p>
<p>2. Preferenčné zaobchádzanie s regionálnymi malými a strednými podnikmi vo všeobecných výzvach: Vo forme osobitného zaobchádzania vo výberovom procese alebo zavedením zvýhodňujúceho opatrenia do rozhodovania (napr. viac bodov za činnosti vykonávané v danej oblasti). Niektoré oblasti načrtnuté na podporu MSP a ich prevádzkového prostredia sú na Slovensku predmetom všeobecnej podpory.</p>	<p>Výhody: Pri transformácii by mohli pomôcť relatívne jednoduchý prístup, možnosť použiť už dostupné prostriedky v súčasnom programovom období, zlepšenie šancí regionálnych subjektov v procese hodnotenia a výberu.</p> <p>Nevýhody: Preferenčné zaobchádzanie musí byť schválené monitorovacím výborom príslušného OP, čo môže vyžadovať dodatočný čas. Štrukturálne bariéry s administráciou a procedúrami, investície do nových strojov a technológií často vedú k zníženiu dopytu po pracovnej sile, uplatňovanie schémy de minimis vo väčšine otvorených výziev tiež znižuje absorpčnú kapacitu pridelených zdrojov (de minimis je súčasťou štátnej pomoci a obmedzuje celkovú výšku pomoci na jeden subjekt)</p>
<p>3. Špeciálna os alebo opatrenie zamerané na transformáciu Hornej Nitry: Podobne ako v</p>	<p>Výhody: Možnosť podpory transformácie holistickým spôsobom vytvára vzájomne</p>

<p>minulosti využívaná špeciálna os pre mesto kultúry 2013 Košice, vyvinúť rámcový prístup zameraný na región ako taký so zameraním na zlepšenie vonkajších a vnútorných prevádzkových prostredí MSP. Jedna výzva - otvorená pre malé a stredné podniky, obce a mimovládne organizácie – zameraná na spoločné smerovanie urýchlenia transformácie regiónu po uzavretí baní.</p>	<p>prepojené projekty, ktoré sa navzájom posilňujú</p>
	<p>Nevýhody: Komplikovanejšie pre programovanie, vyžadovalo by si to prístup krížového financovania pri financovaní osí, dobre definovaný spoločný cieľ výzvy, vytvorenie dostatočného počtu projektov by si vyžadovalo lepšiu miestnu koordináciu, napríklad vo forme spoločného orgánu alebo sekretariátu koordinujúceho a stimulujúceho jednotlivé subjekty alebo vo forme nového sprostredkovateľského orgánu umiestneného v cieľovom regióne.</p>

<p>4.Prideliť odsúhlasený podiel z celkovej finančnej pomoci na obdobie rokov 2021 - 2027 na úrovni novej partnerskej dohody: Percentuálny podiel určený osobitne na projekty realizované v Hornej Nitre by mohol byť záväzný a motivujúci pre jednotlivé operačné programy a stimuloval by zameranie na región.</p>	<p>Výhody: Jasný a jednoznačný signál pre región, stimulácia riadiacich orgánov príslušných OP, aby spolupracovali s týmto počtom a podporovali proces, zodpovednosť</p>
	<p>Nevýhody: Komplikovanejšie pre programovanie príslušných OP, ťažko odhadnúť vyzývajúci ale realistický podiel.</p>

<p>5.Strategický projekt: Využitie predpokladaného nástroja strategických projektov (nové programové obdobie 2021 - 2027) a príprava a implementácia projektov, ktoré by kombinovali zdroje z rôznych operačných programov a súčasne riešili kľúčové štrukturálne problémy v Hornej Nitre.</p>	<p>Výhody: Ak bude dobre zameraný (napr. ľudské zdroje pre malé a stredné podniky, rozvoj infraštruktúry) a so silnou regionálnou spoluprácou, vodcovstvom a spoluvlastníctvom, môže poskytnúť pokrok vo vybranej oblasti.</p>
	<p>Nevýhody: Nejasný formát (doteraz) s vysokým nárokom na dobre zamerané výstupy, ktorý si vyžaduje silnú manažérsku koordináciu a medzirezortnú spoluprácu. Administratívne prekážky môžu byť príliš komplikované.</p>

6. ZÁVER

Európska únia sa čoraz viac zameriava na podporu regiónov v procese priemyselnej transformácie. Považujú sa za kľúč k celkovej transformácii na ekologické a sociálne hospodárstvo, pri súčasnom zachovaní prosperity a konkurencieschopnosti EÚ. Regióny v celej Európe čelia osobitným, ale často podobným výzvam. Súvisia najmä s nedostatkom vhodnej kvalifikovanej pracovnej sily, vysokými jednotkovými nákladmi na pracovnú silu a deindustrializáciou, čo im sťažuje plné využitie výhod globalizácie, technologických zmien a možností prechodu na nízkouhlíkové / obehové hospodárstvo.³⁵

Spravodlivá, sociálne citlivá nízko-uhlíková priemyselná transformácia Hornej Nitry si bude vyžadovať kombináciu investícií do prevádzkového a interného prostredia MSP. Priame pracovné miesta v MSP, na ktoré sa intervencie zameriavajú, môžu okrem toho stimulovať nepriamu zamestnanosť. Fungujúce a dobre rozvinuté regionálne hospodárstvo bude odolnejšie a bude schopné prijať potenciálny šok spôsobený zatvorením baní.

Výzvy pre regióny sú značné. Medzi najdôležitejšími zdôrazňujeme v záveroch tieto štyri: i) demografické zmeny; ii) slabé partnerstvo a vytváranie sietí pre rozvoj MSP; iii) systém vzdelávania a odbornej prípravy; a iv) nesúlad medzi inteligentnou špecializáciou a miestnou štruktúrou MSP.

Proces stárnutia populácie a úniku mozgov bude znižovať rozvojový potenciál. Bude rásť tlak na sociálne a zdravotné služby. V dlhodobjšom horizonte má vplyv na finančné riadenia. Menej ľudí v území znamená menší príjmov na úrovni samospráv a ovplyvňuje možnosti investícií z EŠIF. Väčšina území ktoré trpia nepriaznivou populačnou tendenciou obýva projekto teľov napriek silným snahám stráca. Bude preto potrebné a dôležité myslieť na vhodnú škálu budúcich projektov EŠIF (adaptovať ich na zmeny v dopyte a budúcich potrebách).

Existujú príklady úspešných rámcových projektov z iných regiónov, ktoré zlepšujú miestne podmienky pre MSP a poskytujú odvetviu pridanú hodnotu. Niektoré z nich sú uvedené v správe. Ako však vidíme, nejde iba o investície, ale aj o miestne kapacity a miestne riadenie. Spoločné priestory a obchodné inkubátory môžu priniesť zmeny, je však potrebné mať pod kontrolou infraštruktúrne aktíva (napr. ak sa vytvorilo príliš veľa infraštruktúrnych aktív - väčšina z nich zostáva prázdna a je finančne neudržateľná). Investície do infraštruktúry by mali byť úzko spojené s miestnymi štruktúrami riadenia a mäkkými opatreniami (napr. poskytovanie školení, budovanie kapacít a ďalšie súvisiace činnosti).

Prvým predpokladom úspešných rámcových projektov by bolo partnerstvo a sieťovanie. Analýzy miestnych podmienok však naznačujú skôr slabé vytváranie sietí. Obce a MSP nedostatočne spolupracujú. V Prievidzi je malý podnikateľský inkubátor (nie je príliš viditeľný), existujú stretnutia a výmeny názorov, bolo by však potrebné vytvoriť silnejšiu inštitucionálnu štruktúru zameranú na výskum a vývoj, vytváranie a prevádzkovanie spolupracujúcich priestorov a podnikateľské inkubátory na regionálnej úrovni. Zriadenie inštitúcie na podporu podnikania so zameraním na koncepciu jednotného kontaktného miesta pre podnikanie (one-stop shop for business) by mohlo byť krokom vpred, v prvom rade si ale vyžaduje štúdiu uskutočniteľnosti.

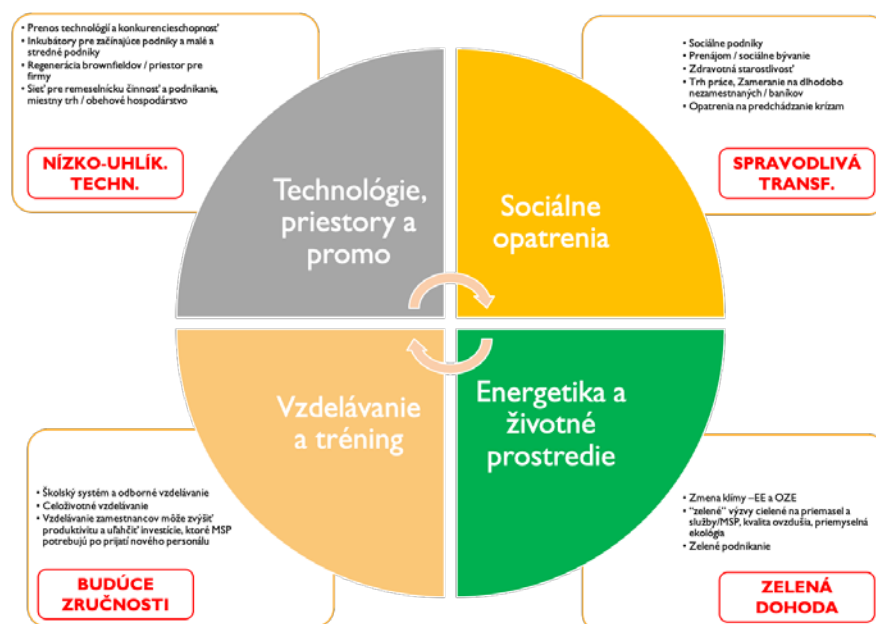
Vzdelávací a školiaci systém je kľúčom k rozvoju sektora MSP. OECD poukazuje na to, že vzdelávací systém na Slovensku sa vo všeobecnosti nedostatočne zameriava na získavanie mäkkých zručností, ako je schopnosť pracovať s ostatnými, zdieľať informácie, organizovať prácu a komunikovať, ovplyvňovať a riadiť ostatných. Vzhľadom na digitálnu transformáciu a rastúce využívanie robotov stúpa hodnota týchto sociálnych zručností, ktoré sú potrebné pre úlohy, ktoré nemožno

³⁵ Pozri správu OECD (2019), Regions in Industrial Transition: Policies for People and Places. OECD Publishing: Paris. <https://doi.org/10.1787/c76ec2a1-en>

automatizovať alebo ktoré dopĺňajú kognitívne zručnosti.³⁶ Hodnotenie slovenského vzdelávacieho systému OECD je v zásade v súlade s hodnoteniami a vnímaním MSP v tejto správe. Nedostatok kvalifikovaných a flexibilných pracovných síl už dnes a stále viac do budúcnosti predstavuje kľúčový faktor, ktorý negatívne ovplyvňuje výkonnosť a kapacity MSP.

V neposlednom rade analytická správa poukazuje na nepomer medzi inteligentnou špecializáciou a miestnou štruktúrou MSP. Analýza naznačuje silnú naviazanosť miestnych MSP na oblasti mimo regionálnej inteligentnej špecializácie. Odvetvia, ktoré generujú väčšinu výnosov, zostávajú mimo regionálnej inteligentnej špecializácie, čo otvára otázku, či by sa mali podporovať (aspoň dočasne v procese postupného vyradovania uhlia). Na druhej strane si ambiciózne ciele EÚ a Slovenska v oblasti uhlíkovej neutrality a Zelenej dohody (Green Deal) vyžadujú zásadný priemyselný prechod aj na regionálnej úrovni.³⁷ Komplexný prístup k MSP a ich prevádzkovému prostrediu si vyžaduje nielen zameranie na konkurencieschopnosť a tvorbu pracovných miest, ale aj na kvalitu rastu a typu hospodárstva, ktoré plánujeme vybudovať (obrázok 12).

Obrázok 12. Komplexný prístup k MSP a ich prevádzkovému prostrediu

Spravodlivá, sociálne citlivá a nízkouhlíková priemyselná transformácia na Hornej Nitre je vecou vízie v kombinácii s tvrdými a mäkkými opatreniami. **Vízia a mobilizácia** znamenajú, že popri politikách EÚ a Slovenskej republiky smerujúcich zhora nadol existuje aj miestny spoluvlastnícky prístup k formulovaniu potrieb.

Jednou z výziev pri riešení potrieb sektora MSP je skutočnosť, že zatiaľ čo tu hovoríme o Hornej Nitre, v skutočnosti sa zaoberáme viac či menej prepojenými obcami s ústrednou úlohou Prievidze, ďalej

³⁶ OECD (2019), OECD Economic Surveys: Slovak Republic 2019, OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2019-en

³⁷ Slovenská republika sa oficiálne prihlásila k cieľu dosiahnuť uhlíkovú neutralitu do roku 2050.

Novákov a Handlovej a špecifickým prípadom Partizánskeho s dosť odlišnými štrukturálnymi podmienkami a zložením MSP. Na koordináciu a využívanie dostupných príležitostí je preto v takomto fragmentovanom regióne potrebné **jasné vedenie**. Otázka koordinácie a spoločného úsilia na regionálnej úrovni je rozhodujúca hlavne pre zlepšenie operačného prostredia MSP. Je to kľúčové pre potenciál toho, do akej miery bude región schopný využiť niektoré ustanovenia dostupné prostredníctvom osobitného zaobchádzania v EŠIF.

Miestne kapacity sú dôležité pre prípravu strategických / rámcových projektov. V neposlednom rade, ako sa uvádza v analytickej časti správy, úspešná priemyselná transformácia na regionálnej úrovni si vyžaduje **vstupy zvonku**. Kvalitná technická pomoc a podpora pri budovaní miestnych kapacít je, spolu s lepším prístupom k informáciám, kľúčová.

7. PRÍLOHY

PRÍLOHA 1. SKRATKY

<p>ACB Administrative Capacity Building – Budovanie administratívnych kapacít</p> <p>BAT Best Available Techniques – Najlepšie dostupné postupy</p> <p>BATNEEC Best available techniques not entailing excessive costs – Najlepšie dostupné postupy nepredstavujúce nadmerné náklady</p> <p>CBA Cost Benefit Analyses – Analýza nákladov a prínosov</p> <p>EaSI EU Programme for Employment and Social Innovation – Program EÚ pre zamestnanosť a sociálne inovácie</p> <p>EK – Európska komisia</p> <p>EFR European Funding Research (Horizon 2020)</p> <p>EGF European Globalisation Adjustment Fund – Európsky fond pre adaptáciu na globalizáciu</p> <p>EIA Environmental Impact Assessment – posudzovanie vplyvov na životné prostredie</p> <p>ESIF European Structural and Investment Funds – Európske štrukturálne a investičné fondy EŠIF</p> <p>ENO Power Plant Nováky – Elektrárne Nováky</p> <p>ERDF European Regional Development Fund – Európsky fond regionálneho rozvoja</p> <p>ESF European Social Fund – Európsky sociálny fond</p> <p>EU European Union – Európska únia</p> <p>HBP Hornonitrianske bane Prievidza</p> <p>HNR Upper Nitra Region – Región Horná Nitra</p> <p>ICT Information and Communications Technology – Informačné a komunikačné technológie IKT</p> <p>IN Input - Vstup</p> <p>IROP Integrated Regional Operational Programme – Integrovaný regionálny operačný program</p>	<p>NGO Non-Governmental Organisation – Mimovládna organizácia</p> <p>NUTS Nomenclature of Territorial Units for Statistics – Nomenklatúra územných štatistických jednotiek</p> <p>OP Operational Programme – Operačný program</p> <p>OPAaRD Operational Programme Agriculture and Rural Development – Operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka OPPRV</p> <p>OPF Operational Programme Fisheries – Operačný program Rybné hospodárstvo OPRH</p> <p>OPHR Operational Programme Human Resources – Operačný program Ľudské zdroje OPLZ</p> <p>OPII Operational Programme Integrated Infrastructure – Operačný program Integrovaná infraštruktúra</p> <p>OPRaD Operational Programme Research and Innovations – Operačný program Výskum a inovácie OPVAI</p> <p>OPQE Operational Programme Quality of Environment – Operačný program Kvalita životného prostredia OPKŽP</p> <p>RES Renewable Energy Source – Obnoviteľné zdroje energie OZE</p> <p>RFCS Research Fund for Coal and Steel – Výskumný fond pre uhlie a oceľ</p> <p>RIS3 Research and Innovation Smart Specialisation Strategy - Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu</p> <p>R&D Research and Development – Výskum a vývoj</p> <p>SE Slovenské Elektrárne</p> <p>SME Small and medium-sized enterprise – Malý a stredný podnik MSP</p> <p>s.r.o. Spoločnosť s ručením obmedzeným</p> <p>S3 Smart specialisation – Inteligentná špecializácia</p>
---	---

<p>JRC Joint Research Centre – Spoločné výskumné centrum</p> <p>KET Key Enabling Technology – Kľúčová podporná technológia</p> <p>LIFE (Integrated Projects – Integrované projekty</p> <p>NACE Statistical classification of economic activities in the European Community – Štatistická klasifikácia ekonomických aktivít v Európskom spoločenstve</p> <p>MC Micro Enterprise – Mikropodnik</p>	<p>TO Thematic Objective – Tématický cieľ</p> <p>TPP Thermal Power Plant – Tepelná elektrárň</p> <p>URSO The Regulatory Office for Network Industries (Úrad pre reguláciu sieťových odvetví)</p> <p>WWTP Waste Water Treatment Plant – Čistiareň odpadových vôd ČOV</p>
---	---

PRÍLOHA 2. PODIELY OBRATU MSP PODĽA PRIEMYSELNÝCH ODVETVÍ V REGIÓNE HORNÁ NITRA (%)

Odbor / rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Priemer 2013-2017	Poradie na základe priemeru 2013-2017
Poľnohospodárstvo a lesníctvo	3,60	2,82	3,51	3,05	8,61	6,79	7,34	7,43	4,44	6,92	3.
Energetika a ťažba	6,14	9,12	3,25	9,42	11,30	4,89	6,18	5,18	2,72	6,06	6.
Potravinárstvo	0,49	7,88	7,27	0,19	0,41	1,16	1,31	0,56	5,91	1,87	15.
Automobilový priemysel	0,46	10,14	9,97	0,22	0,48	2,09	0,22	0,21	12,71	3,14	10.
Drevo a papier	2,34	1,50	1,68	1,71	3,55	2,71	3,07	3,01	1,87	2,84	13.
Odevníctvo a obuvníctvo	14,10	12,08	11,12	2,44	6,52	5,69	4,38	6,78	4,10	5,49	7.
Elektrotechnika	0,67	0,65	0,69	0,77	1,84	1,62	1,55	1,31	0,88	1,44	18.
Chémia a plasty	23,44	26,02	23,83	2,73	5,86	20,16	9,07	5,48	16,80	11,47	2.
Kovoobrábanie a metalurgia	2,93	3,00	2,68	52,02	7,57	6,40	7,46	7,73	4,94	6,82	4.
Strojárstvo	9,68	5,65	6,03	1,66	4,18	5,62	6,31	6,40	11,30	6,76	5.
Výroba - ostatné	0,26	0,34	0,22	0,29	0,40	0,37	0,42	0,50	0,35	0,41	27.
Spracovanie odpadu	1,97	1,13	0,66	0,53	1,39	0,93	0,98	0,82	0,53	0,93	19.
Výstavba	10,64	7,75	6,48	8,83	19,80	16,25	21,07	26,36	14,09	19,51	1.
Veľkoobchod	3,72	1,66	11,70	1,84	3,58	3,33	4,04	4,11	2,64	3,54	9.
Maloobchodné	1,55	0,82	1,58	0,83	1,72	1,38	1,65	1,50	1,00	1,45	17.
Sprostredkovanie	0,34	0,14	0,22	0,17	0,69	0,73	0,92	0,97	0,69	0,80	24.
Doprava a logistika	5,22	2,63	2,82	2,32	4,45	4,21	6,34	5,30	4,40	4,94	8.
Cestovný ruch a gastronómia	1,05	0,62	0,71	0,90	2,07	2,10	2,24	2,11	1,40	1,98	14.
Financie	0,16	0,09	0,04	0,19	0,36	0,29	0,27	0,29	0,22	0,29	28.
Riziká	0,00	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01	0,03	0,02	0,02	0,02	32.
Informačné technológie	0,47	0,24	0,18	0,30	0,91	0,85	0,97	1,00	0,64	0,87	22.
Médiá, vydavatelia a kultúra	1,74	0,08	0,56	0,59	0,87	0,90	0,77	0,77	0,41	0,75	25.
Nehnuteľnosti	1,81	0,93	1,40	1,85	3,59	3,05	3,05	3,24	2,19	3,03	12.
Vývoj a testovanie	1,68	1,05	0,73	0,56	0,93	0,83	1,05	1,09	0,66	0,91	20.
Právo, poradenstvo a účtovníctvo	0,45	0,27	0,39	3,18	1,00	0,82	1,17	0,97	0,59	0,91	21.
Predaj a údržba vozidiel	0,21	0,14	0,21	0,37	0,77	0,62	0,75	0,71	0,51	0,67	26.
Projektovanie a inžiniering	2,36	0,61	0,34	0,73	0,84	0,78	1,13	0,95	0,52	0,85	23.
Reklama	0,16	0,05	0,05	0,09	0,22	0,28	0,32	0,33	0,26	0,28	29.
Služby	1,22	0,46	0,54	0,80	1,61	1,34	1,65	1,80	1,24	1,53	16.
Vzdelávanie a odborná príprava	0,07	0,05	0,04	0,04	0,15	0,15	0,18	0,19	0,20	0,17	31.
Telekomunikácie	0,14	0,10	0,07	0,08	0,26	0,24	0,24	0,25	0,16	0,23	30.
Vláda	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	33.
Zdravotníctvo	0,93	1,97	1,00	1,28	4,05	3,40	3,87	2,61	1,62	3,11	11.
Celkom	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

Zdroj: Finstat, 2019

PRÍLOHA 3. ŠTRUKÚRA A ODBORNÁ KVALIFIKÁCIA ZAMESTNANCOV HBP

Profession	Number
A mining machinery driver and loader operators	295
Staff working with explosives	182
Operators of welding and metalworking equipment	440
Drivers of mining locomotives	544
Electricians	305
Digging operators - engineers, pushers, explorers	50
Mine experts	8
Engineers, operating mining machinery and equipment	160
Rescue Station staff	75
Mine employees without specific qualifications	412
Crane, binders, motor vehicle drivers	205
Surface staff without specific qualifications	155
Operators at Nováky power plant	61
administration	125
Together with mining and surface activities and support services	3017
Metalworkers, milling machines, lathe operators	30
Welders, cutters, metals	25
Locksmiths	40
Drivers of mine trucks, crane, binders	9
other	86
Together with the engineers	190
Train drivers	14
Conveyor mine vehicle, drivers, vehicle combinations	13
Railway engineers and technicians, machine and equipment operators	33
Other staff	26
Total rail transport	86
Traffic	62
Heating sector	40
security	112
Agro - Fish Farm	109
Hotels and accommodation services	166
Total off-mining services	765
Total HBP	3782

Zdroj: HBP a.s., na žiadosť úradu podpredsedu vlády

PRÍLOHA 4. MSP PODPorenÉ V ROKOCH 2007-2013 Z PROSTRIEDKOV ŠTRUKTURÁLNÝCH FONDov A KOHÉZNEHO FONDu V REGIÓNE HORNÁ NITRA (EUR)

TIN a názov prijímateľa	OP Konkurencieschopnosť	OP Rybné hospodárstvo	OP ŽP	OP Zamestnanosť	OP Zdravotníctvo	Celkom (EUR)	MSP	NACE	Okres
35189479 - Patrik Kucka	154440					154440	M	56300 Služby pohostinstiev	Prievidza
40648401 - František Oboňa - MIFE	127514					127514	MC	47190 Ostatný maloobchod v nešpecializovaných predajniach	Prievidza
43412581 - Július Kovács - FUTURE				31110		31110	MC	46190 Sprostredkovanie obchodu s rozličným tovarom	Prievidza
31415474 - INCON, spol. s r.o.	322550					322550	M	22230 Výroba výrobkov z plastu pre stavebníctvo	Prievidza
31419321 - Bioplant, s.r.o.		262456				262456	S	01240 Pestovanie jadrového a kôstkového ovocia	Partizánske
31594689 - ARTRA s.r.o.	191268			176494		367762	M	15200 Výroba obuvi	Partizánske
31619347 - VAVRO, spol. s r.o.				112355		112355	MC	55100 Hotelové a podobné ubytovanie	Prievidza
31622054 - PENTIMEX				14693		14693	MC	26510 Výroba nástrojov a zariadení na meranie testovanie a navigovanie	Prievidza
34146300 - WINTOPERK, s.r.o.	205155					205155	M	15200 Výroba obuvi	Prievidza
35951737 - Geotim, s.r.o.				139537		139537	Canc.		NA
36002186 - KPN REAL, spol. s r.o.				125612		125612	S	25610 Opracovanie a povrchová úprava kovov	NA
36054267 - HIRJAK - HARDWOOD, s.r.o.	118320					118320	S	16290 Výroba ostatných výrobkov z dreva výroba výrobkov z korku slamy a prúteného materiálu	NA
36294098 - BELMONTKLIMA s.r.o.	115895					115895	Canc.		NA
36296937 - EPUR, spol. s r.o.	29135					29135	MC	15200 Výroba obuvi	Partizánske
36298859 - BK PARKET, s.r.o.	20655					20655	M	16220 Výroba podlahových parkiet	Prievidza

36303917 - CASTILL, s.r.o.	145753						M	31090 Výroba ostatného nábytku	Prievidza
36305367 - SPORT HOTELING, spol. s r.o.				92550		92550	MC	55100 Hotelové a podobné ubytovanie	Prievidza
36307092 - GAZZA s.r.o.				126640		126640	MC	55100 Hotelové a podobné ubytovanie	Prievidza
36310280 - TESCO copiers				112113		112113	MC	85590 Ostatné vzdelávanie i n.	Prievidza
36311693 - Technické služby mesta Partizánske, spol							M	35300 Dodávka pary a rozvod studeného vzduchu	Partizánske
36315133 - RYBHOS s.r.o.		16890					MC	10200 Spracovanie a konzervovanie rýb kôrovcov a mäkkýšov	Partizánske
36315303 - MAT-obaly, s. r.o.	145471						M	22220 Výroba plastových obalov	Prievidza
36317471 - NyNa s. r. o.	79003						M	14190 Výroba ostatných odevov a doplnkov	Prievidza
36318990 - VAŠA s.r.o.	374000						M	46900 Nešpecializovaný veľkoobchod	Prievidza
36326381 - DREVITAL, s.r.o.	424320						S	43320 Stolárske práce	Topoľčany
36331163 - SaarGummi Slovakia s.r.o.	1251310						BIG		NA
36333379 - MANUS-MED, s.r.o.				581738		581738	MC	86220 Činnosti špeciálnej lekárskej praxe	Prievidza
36339865 - NEMOCNICA Handlová - 2. súkromná nemocnica				709770		709770	M	86100 Činnosti nemocníc	Prievidza
36517984 - BUS servis s.r.o.				46476		46476	S	33170 Oprava a údržba ostatných dopravných prostriedkov	Prievidza
36742619 - YADO s.r.o.	50964						S	14120 Výroba pracovných odevov	Prievidza
36785156 - EUROPACK TECHNOLOGY s.r.o.	117388			15241		132629	Canc.		NA
36792942 - WENS DOOR s.r.o.	237126						S	16231 Výroba stavebnostolárska a tesárska	Prievidza
36822604 - Alternative Energy			5235110			5235110	S		Bratislava
44160062 - CONTI engineering, s.r.o.	3516			22727		26243	MC	27900 Výroba ostatných elektrických zariadení	Partizánske

31409911 - VIPO a.s.	178438					178438	M	28990 Výroba ostatných strojov na špeciálne účely i n.	Partizánske
31562175 - PORFIX - pórobetón, a.s.	845449					845449	M	23610 Výroba betónových výrobkov na stavebné účely	Prievidza
31625657 - UNIPHARMA - 1. slovenská lekární					849361	849361	BIG		NA
34152024 - NOVESTA, a.s.				52617		52617	BIG		NA
36056006 - Stredoslovenská vodárenská spoločnosť a.s.			3518204			3518204	BIG		Banská Bystrica
36298972 - MV staving	638300					638300	M	41201 Výstavba obytných budov	Prievidza
36345903 - ČAJKA BOJNICE, a.s.	392304					392304	MC	93110 Prevádzka športových zariadení	Prievidza
Celkom	6168274	279346	1011261 5	1068167	2140868	19769270			NA

Zdroj: Úrad podpredsedu vlády (OLAP kocka) a výpočet autorov. Poznámka: pridelené prostriedky sa vzťahujú na zazmluvnené projekty. Kód NACE podľa príjemcu projektu. 2019.

PRÍLOHA 5. PODIELY SEKTORA MSP PODĽA OBLASTI AKTIVITY (%)

	Partizánske					Prievidza					Partizánske	Prievidza
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	Priemer 2013-2017	
Poľnohospodárstvo a lesníctvo	19,09	14,46	13,68	14,03	13,03	5,64	4,49	5,34	5,59	3,03	14,86	4,82
Energetika a ťažba	3,55	5,09	5,19	5,44	4,87	13,50	4,83	6,49	5,11	2,37	4,83	6,46
Potravinárstvo	0,52	0,35	0,53	0,87	0,78	0,38	1,40	1,56	0,47	6,75	0,61	2,11
Automobilový priemysel	0,08	0,04	0,06	0,08	0,07	0,59	2,70	0,27	0,25	14,78	0,06	3,72
Drevo a papier	5,93	3,09	3,24	3,38	2,97	2,88	2,60	3,02	2,90	1,68	3,72	2,62
Odevníctvo a obuvníctvo	18,93	15,85	8,64	20,18	18,33	3,00	2,64	3,05	3,06	1,76	16,39	2,70
Elektrotechnika	3,50	3,02	2,93	2,00	2,14	1,37	1,20	1,12	1,12	0,68	2,72	1,10
Chémia a plasty	7,12	19,78	21,53	7,43	8,61	5,50	20,28	5,16	4,93	18,14	12,89	10,80
Kovoobrábanie a metalurgia	3,51	3,14	3,34	4,17	4,63	8,72	7,38	8,76	8,72	4,99	3,76	7,71
Strojárstvo	7,17	6,40	7,28	8,50	6,02	3,33	5,39	6,00	5,82	12,17	7,08	6,54
Výroba - ostatné	1,14	1,03	1,13	1,41	1,74	0,19	0,17	0,20	0,25	0,12	1,29	0,19
Spracovanie odpadu	2,66	2,09	2,26	2,12	2,24	1,03	0,58	0,57	0,46	0,24	2,27	0,58
Výstavba	6,11	7,06	8,92	8,57	10,35	23,69	19,00	24,88	31,29	14,71	8,20	22,72
Veľkoobchod	5,00	4,25	5,69	4,39	3,98	3,18	3,05	3,52	4,03	2,42	4,66	3,24
Maloobchodné	0,88	0,77	0,84	1,23	1,24	1,96	1,56	1,91	1,58	0,96	0,99	1,59
Sprostredkovanie	0,09	0,45	0,25	0,28	0,63	0,86	0,82	1,13	1,16	0,70	0,34	0,93
Doprava a logistika	3,31	2,38	3,14	4,15	5,77	4,77	4,75	7,34	5,62	4,17	3,75	5,33
Cestovný ruch a gastronómia	0,86	1,05	1,07	0,77	1,29	2,41	2,42	2,60	2,48	1,42	1,01	2,27
Financie	0,13	0,13	0,10	0,20	0,19	0,43	0,34	0,33	0,32	0,22	0,15	0,33
Riziká	-	-	-	-	-	0,01	0,02	0,04	0,03	0,02	-	0,02
Informačné technológie	0,26	0,38	0,57	0,81	0,77	1,10	0,99	1,09	1,06	0,61	0,56	0,97
Médiá, vydavateľia a kultúra	0,61	1,15	0,48	0,42	0,29	0,94	0,83	0,86	0,87	0,44	0,59	0,79
Nehuteľnosti	3,49	2,56	2,50	2,43	2,63	3,62	3,20	3,22	3,46	2,12	2,72	3,13
Vývoj a testovanie	0,16	0,21	0,19	0,24	0,19	1,15	1,01	1,32	1,32	0,74	0,20	1,11
Právo, poradenstvo a účtovníctvo	0,45	0,48	0,55	0,59	0,68	1,15	0,92	1,36	1,08	0,58	0,55	1,02
Predaj a údržba vozidiel	1,72	1,34	1,57	1,68	1,75	0,50	0,41	0,49	0,44	0,31	1,61	0,43
Projektovanie a inžiniering	0,32	0,25	0,36	0,29	0,25	0,99	0,95	1,37	1,13	0,57	0,29	1,00
Reklama	0,24	0,18	0,21	0,17	0,31	0,21	0,31	0,36	0,37	0,25	0,22	0,30
Služby	0,83	0,76	0,82	0,96	1,16	1,83	1,52	1,92	2,04	1,25	0,91	1,71
Vzdelávanie a odborná príprava	0,09	0,01	0,01	0,03	0,03	0,17	0,19	0,23	0,24	0,22	0,03	0,21
Telekomunikácie	0,46	0,37	0,38	0,43	0,43	0,21	0,20	0,20	0,20	0,11	0,41	0,18
Vláda	-	-	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Zdravotníctvo	1,78	1,86	2,54	2,74	2,64	4,69	3,87	4,29	2,58	1,45	2,31	3,37
Celkom	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: Finstat, 2019

PRÍLOHA 6. INDIKATÍVNA HODNOTA ALTMANOVHO Z-SKÓRE PODNIKOV V REGIÓNE HORNÁ NITRA (2017)

Sekcia NACE Rev. 2	počet firiem v odvetví				%			prosperujúce/ neprosperujúce	
	Neprosperujúce	Priemerné	Prosperujúce	Celkom	Neprosperujúce	Priemerné	Prosperujúce		
A. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	35	27	26	88	40	31	30	0,74	
B. Ťažba a dobývanie kameňa	5		4	9	56	-	44	0,80	
C. Výroba	125	104	196	425	29	24	46	1,57	
(D) Dodávka elektriny, plynu, pary a vzduchu	11	2	3	16	69	13	19	0,27	
E. Činnosti súvisiace s dodávkou vody, čistením odpadových vôd, odpadovým hospodárstvom a nápravné činnosti	8	7	12	27	30	26	44	1,50	
(F) Stavebníctvo	97	104	202	403	24	26	50	2,08	
(G) Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	347	216	376	939	37	23	40	1,08	
H. Preprava a skladovanie	47	34	52	133	35	26	39	1,11	
(I) Ubytovacie a stravovacie služby	66	20	68	154	43	13	44	1,03	
J) Informácie a komunikácia	31	32	95	158	20	20	60	3,06	
K) Finančné a poisťovacie činnosti	10	6	32	48	21	13	67	3,20	
L) Činnosti v oblasti nehnuteľností	120	44	65	229	52	19	28	0,54	
M) Odborné, vedecké a technické činnosti	71	82	216	369	19	22	59	3,04	
N) Administratívne a podporné činnosti	54	24	85	163	33	15	52	1,57	
(O) Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	2	2	9	13	15	15	69	4,50	
(P) Vzdelávanie	7	6	17	30	23	20	57	2,43	
Q) Činnosti v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce	18	45	115	178	10	25	65	6,39	
(R) Umenie, zábava a rekreácia	15	15	18	48	31	31	38	1,20	
S) Ostatné služby	19	9	17	45	42	20	38	0,89	
Celkom	1088	779	1608	347	5	31	22	46	1,48

Zdroj: Finstat (2019)

PRÍLOHA 7. PREDAJE PODĽA PRIEMYSELNÝCH ODVETVÍ: RAST * A PODIEL

Sekcia NACE Rev. 2	Priemerné ročné tempo rastu tržieb 2016-2017	Podiel na celku v % (priemer 2015-2017)	počet MSP v odvetví
A. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	3,79	8,37	65
B. Ťažba a dobývanie kameňa	-26,96	1,55	6
C. Výroba	5,92	38,58	322
(D) Dodávka elektriny, plynu, pary a vzduchu	0,84	4,25	14
E. Činnosti súvisiace s dodávkou vody, čistením odpadových vôd, odpadovým hospodárstvom a nápravné činnosti	0,26	1,08	18
(F) Stavebníctvo	1,17	15,66	274
(G) Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	9,34	7,70	469
H. Preprava a skladovanie	10,79	6,02	94
(I) Ubytovacie a stravovacie služby	10,69	1,23	82
J) Informácie a komunikácia	0,04	1,19	118
K) Finančné a poisťovacie činnosti	10,83	0,16	24
L) Činnosti v oblasti nehnuteľností	9,04	3,54	171
M) Odborné, vedecké a technické činnosti	-0,27	3,76	275
N) Administratívne a podporné činnosti	4,15	2,82	100
(O) Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	4,65	0,23	13
(P) Vzdelávanie	30,36	0,27	23
Q) Činnosti v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce	3,73	2,90	162
(R) Umenie, zábava a rekreácia	11,43	0,37	33
S) Ostatné služby	3,23	0,32	33
Celkom	4,62	100,00	2296
Medián	4,15	2,82	

Zdroj: Finstat (2019)

Poznámka: Rast je vyjadrený ako priemerná ročná miera v rokoch 2015 - 2017

PRÍLOHA 8. MIKROPODNIKY PODĽA PRIEMYSELNÝCH ODVETVÍ V REGIÓNE HORNÁ NITRA

Sekcia NACE Rev. 2	Počet mikropodnikov (priemer 2013-2017)			% mikropodnikov (priemer 2013-2017)		
	HN	Partizánske	Prievidza	HN	Partizánske	Prievidza
A. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	66	15	51	2	2	2
B. Ťažba a dobývanie kameňa	6	1	5	0	0	0
C. Výroba	331	92	239	10	12	10
(D) Dodávka elektriny, plynu, pary a vzduchu	10	4	6	0	1	0
E. Činnosti súvisiace s dodávkou vody, čistením odpadových vôd, odpadovým hospodárstvom a nápravné činnosti	20	7	14	1	1	1
(F) Stavebníctvo	369	84	285	11	11	11
(G) Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	926	243	683	29	33	27
H. Preprava a skladovanie	114	28	86	4	4	3
(I) Ubytovacie a stravovacie služby	142	25	117	4	3	5
J) Informácie a komunikácia	153	30	123	5	4	5
K) Finančné a poisťovacie činnosti	44	6	38	1	1	2
L) Činnosti v oblasti nehnuteľností	215	44	171	7	6	7
M) Odborné, vedecké a technické činnosti	366	69	297	11	9	12
N) Administratívne a podporné činnosti	165	31	134	5	4	5
(O) Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	11	2	11	0	0	0
(P) Vzdelávanie	29	3	26	1	0	1
Q) Činnosti v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce	166	42	124	5	6	5
(R) Umenie, zábava a rekreácia	49	6	43	2	1	2
S) Ostatné služby	47	9	38	1	1	2
Celkom	3229	739	2491	100	100	100

Zdroj: Finstat (2019)

PRÍLOHA 9. MIKROPODNIKY – PODIEL PRIEMYSELNÝCH PRÍJMOV (% , PRIEMER 2013–2017)

Sekcia NACE Rev. 2	HN	Partizánske	Prievidza
A. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	4%	2%	5%
B. Ťažba a dobývanie kameňa	2%	0%	2%
C. Výroba	17%	23%	16%
(D) Dodávka elektriny, plynu, pary a vzduchu	1%	2%	1%
E. Činnosti súvisiace s dodávkou vody, čistením odpadových vôd, odpadovým hospodárstvom a nápravné činnosti	1%	4%	1%
(F) Stavebníctvo	19%	23%	18%
(G) Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	11%	13%	10%
H. Preprava a skladovanie	8%	5%	9%
(I) Ubytovacie a stravovacie služby	3%	2%	3%
J) Informácie a komunikácia	4%	4%	3%
K) Finančné a poisťovacie činnosti	1%	0%	1%
L) Činnosti v oblasti nehnuteľností	8%	8%	8%
M) Odborné, vedecké a technické činnosti	7%	4%	7%
N) Administratívne a podporné činnosti	6%	2%	7%
(O) Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	0%	0%	0%
(P) Vzdelávanie	1%	0%	1%
Q) Činnosti v oblasti ľudského zdravia a sociálnej práce	7%	7%	7%
(R) Umenie, zábava a rekreácia	1%	1%	1%
S) Ostatné služby	1%	1%	1%
Celkom	100%	100%	100%

Zdroj: Finstat (2019)

PRÍLOHA 10. POČET MSP V DOMÉNACH INTELIGENTNEJ ŠPECIALIZÁCIE

	Priemer 2013-2017		
	HN	Partizánske	Prievidza
1-Autá pre 21. storočie	4	0	4
2-Priemysel pre 21. storočie	191	50	141
3-Digitálne Slovensko a kreatívny priemysel	163	30	132
4-Zdravé potraviny a životné prostredie	98	29	69
5-Zdravie populácie a lekárska technika.	167	42	125
Odvetvia mimo domény inteligentných špecifikácií.	291		
	7	668	2249
Spolu	354		
	0	819	2721

Zdroj: Finstat (2019)

Publications Office

doi: 10.2776/238051
ISBN 978-92-76-14905-7